

**БОЙОВИЙ СТАТУТ
СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК.
АРМІЙСЬКА АВІАЦІЯ
СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ГРУДЕНЬ 2020

**Наказ № 990 від 21 грудня 2020 року
ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:**

обмежень для розповсюдження немає.

**КОМАНДУВАННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

БП 3(7)-12(01).01

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ командувача Сухопутних військ

Збройних Сил України

від 21.12.2020 № 990

**БОЙОВИЙ СТАТУТ
СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК.
АРМІЙСЬКА АВІАЦІЯ
СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Бойова публікація
командирам вертолітних
частин (підрозділів) з порядку
підготовки та ведення
бойових дій

ГРУДЕНЬ 2020

Наказ № 990 від 21 грудня 2020 року

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження немає.

**КОМАНДУВАННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ПЕРЕДМОВА

“Бойовий статут Сухопутних військ. Армійська авіація Сухопутних військ Збройних Сил України” (далі – Статут) розроблено робочою групою офіцерів управління армійської авіації командування підготовки Командування Сухопутних військ ЗС України та погоджено з заінтересованими органами військового управління ЗС України.

Цей Статут є основною бойовою публікацією та визначає основи застосування (управління, забезпечення) армійської авіації Сухопутних військ ЗС України, а також інших складових сил оборони, основним озброєнням яких є вертольоти. Статут забезпечує основу для розробки інших військових публікацій за напрямком армійської авіації, які деталізують та розширюють його зміст.

Цей Статут видається як перше видання БП З(7)-12(01).01. У подальшому з урахуванням внесених змін та доповнень Статут може бути уточнений та виданий у новій редакції.

З виданням цього Статуту Бойовий статут армійської авіації Сухопутних військ Збройних Сил України, введений в дію наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 09.11.2016 № бт, вважати таким, що втратив чинність.

Усі питання, що стосуються цього Статуту, надсилати на адресу: 04119, м. Київ, вул. Дегтярівська, 19, управління армійської авіації командування підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, АСУ “Дніпро” uaa_ksv@dod.ua, АСУ “Сєдо-М” – індекс 116 (контактні телефони розробників для надання зауважень та пропозицій – 62-26-241, 62-26-149).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	4
	ВСТУП	8
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	9
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	10
Глава I	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	11
1.1	Призначення	11
1.2	Військові організаційні структури	11
1.3	Принципи застосування	12
1.4	Форми застосування	13
1.5	Способи застосування	14
1.6	Ступені готовності до бойового вильоту	15
1.7	Бойові порядки	16
1.8	Розподіл повноважень	19
Глава II	ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ	32
2.1	Зміст управління	32
2.2	Принципи управління	32
2.3	Вимоги до управління	33
2.4	Система управління	34
2.5	Здійснення управління	37
Глава III	БАЗУВАННЯ ТА ПЕРЕБАЗУВАННЯ	41
3.1	Вимоги до базування	41
3.2	Охорона і оборона	41
3.3	Підготовка до перебазування	43
3.4.	Здійснення перебазування	46
Глава IV	ПІДГОТОВКА ДО БОЙОВИХ ДІЙ	49
4.1	Завчасна підготовка до бойових дій	49
4.2	Завчасна підготовка до бойового польоту	49
4.3	Безпосередня підготовка до бойових дій	52
4.4	Безпосередня підготовка до бойового польоту	61
Глава V	БОЙОВИЙ ПОЛІТ	63
5.1	Зміст бойового польоту	63
5.2	Зліт і побудова бойового порядку	63
5.3	Політ до цілі	64
5.4	Дії в районі цілі	65
5.5	Політ від цілі та посадка	68
5.6	Подолання протиповітряної оборони	69
5.7	Особливості виконання бойового польоту	72
5.8	Розбір бойових польотів	76
Глава VI	БОЙОВІ ЗАВДАННЯ	77
6.1	Види бойових завдань	77
6.2	Вогневі завдання	77

6.2.2	Вогневе ураження об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині	77
6.2.3	Вогневе ураження повітряного (морського) десанту, аеромобільних частин (підрозділів) у районі висадки	80
6.2.4	Вогневе ураження НСЗФ, ДРС (Г) противника	81
6.2.5	Вогневе ураження повітряних цілей противника	82
6.3	Десантно-транспортні завдання	84
6.3.2	Десантування повітряних десантів (десантно-штурмові дії)	84
6.3.3	Висадка (евакуація) розвідувальних (спеціальних) груп	88
6.3.4	Повітряні перевезення особового складу та вантажів	89
6.4	Розвідувальні завдання	91
6.4.2	Повітряна розвідка противника	91
6.4.3	Повітряна радіаційна та хімічна розвідка місцевості	92
6.4.4	Повітряна інженерна розвідка місцевості	93
6.5	Спеціальні завдання	94
6.5.2	Коректування вогню артилерії	94
6.5.3	Мінування з повітря	95
6.5.4	Постановка димових (аерозольних) завіс	96
6.5.5	Забезпечення управління військами та зв'язку в ході операції (бою)	97
6.5.6	Радіоелектронне придушення	97
6.5.7	Пошук і рятування екіпажів вертольотів (літаків), що зазнали лиха	98
6.5.8	Аеромедична евакуація	99
Глава VII	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	100
7.1	Зміст забезпечення	100
7.2	Розвідувальне забезпечення	100
7.3	Логістичне забезпечення	101
7.4	Медичне забезпечення	104
7.5	Морально-психологічне забезпечення	105
7.6	Підтримка бойових дій	105
Глава VIII	ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ	110
8.1	Загрози	110
8.2	Сумісність з державами-членами НАТО	110
Додатки:		
1	Форми бойових порядків	112
2	Базування армійської авіації в операції (варіант)	113
3	Розподіл особового складу та майна по командах (групах) і необхідні для перебазування транспортні засоби (форма)	114
4	Райони та рубежі, що призначаються для здійснення маршу на велику відстань (варіант)	115
5	Райони та рубежі, що призначаються під час перевезення залізничним транспортом (варіант)	116

6	Бойові дії армійської авіації в оборонному бою (варіант)	117
7	Бойові дії армійської авіації в наступальному бою (варіант)	118
8	Десантування повітряного десанту (варіант)	119
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	120

ВСТУП

З метою забезпечення відповідності доктринальних документів з підготовки та застосування Сухопутних військ Збройних Сил України ієрархії та публікаціям держав-членів НАТО продовжується їх удосконалення та максимальне наближення до стандартів НАТО. Армійська авіація, як найбільш мобільний рід військ Сухопутних військ, є інтегрованою в усі об'єднані операції, що викликає необхідність відповідати сучасним вимогам ведення операцій (бойових дій).

Метою видання Статуту є поєднання та врахування сучасних вимог ведення операцій (бойових дій) за досвідом виконання завдань Збройними Силами України в антитерористичній операції (операції об'єднаних сил), а також принципів підготовки та застосування збройних сил держав-членів НАТО.

У Статуті визначаються призначення, склад армійської авіації, її роль і завдання, викладаються основи підготовки та ведення бойових дій вертолітними частинами (підрозділами).

Усі положення викладені в Статуті повинні застосовуватися творчо в залежності від обстановки, характеру завдань, термінів підготовки та ведення бойових дій, наявних ресурсів та часу.

Цей Статут призначений для використання органами військового управління, вертолітними частинами (підрозділами), які здійснюють їх застосування (управління, забезпечення), установами (організаціями), що розробляють (удосконалюють) військові публікації за напрямком армійської авіації, а також установами (організаціями), які здійснюють навчання (підготовку, перепідготовку) офіцерів військових організаційних структур армійської авіації.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Авіаційна підтримка – бойові дії авіації з вогневого ураження наземних (морських) об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині. Вона є складовою вогневого ураження противника.

Атака – вирішальний етап авіаційного удару (повітряного бою), який полягає у зближенні з ціллю, прицілюванні і застосуванні по ній АЗУ.

Бойова напруга – це кількість бойових вильотів на вертолітний підрозділ (екіпаж) на добу. Вона встановлюється командиром в залежності від бойового завдання, умов його виконання, виділеного льотного ресурсу, рівня підготовки та фізичних можливостей льотного складу.

Бойове завдання – це стисле і чітко сформульоване викладення дій, що повинні бути проведені для досягнення поставленої мети у визначений час або на протязі встановленого терміну (періоду) виділеними силами і засобами.

Вертолітна частина (підрозділ) – авіаційна військова частина (підрозділ), основним озброєнням якої (якого) є вертольоти.

Льотний ресурс – це встановлена старшим начальником кількість вертольотовильотів на виконання бойового завдання, які забезпечені ПММ, АЗУ та іншими необхідними матеріальними засобами.

Об'єднані сили – передані в підпорядкування (під оперативний контроль) командувачу об'єднаних сил визначені сили і засоби ЗС України, інших утворених відповідно до законі України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, які залучаються до проведення операції сил оборони (виконання завдань оборони держави) у визначених операційних зонах (районах).

Оперативна взаємодія – узгодження і координація дій визначених сил і засобів, які не входять до угруповання сил оборони, з угрупованнями сил оборони, у зоні відповідальності яких вони виконують завдання.

Оперативний контроль – реалізація командувачем (командиром) угруповання сил оборони наданих повноважень стосовно визначених сил і засобів, які в його інтересах та зоні його відповідальності виконують завдання (ведуть бойові та спеціальні дії), але не входять до складу угруповання.

Перебазування вертолітних частин (підрозділів) – це зміна місця базування вертолітних частин (підрозділів).

Підготовка до бойових дій – здійснення комплексу заходів вертолітними частинами (підрозділами) як у мирний час так і в особливий період з метою набуття (досягнення) і підтримання ними спроможностей та необхідного рівня готовності до ведення бойових дій.

Тактичний прийом – це дії екіпажу (підрозділу) у повітрі, спрямовані на повне використання бойових можливостей вертольотів, умов обстановки для успішного виконання бойового завдання та виключення втрат від впливу противника.

Управління вертолітними частинами (підрозділами) – це цілеспрямована діяльність командирів, штабів (органів управління) щодо підтримання бойової готовності і боєздатності вертолітних частин (підрозділів), підготовки до бойових дій та керівництво ними під час виконання поставлених завдань.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
АЗУ	Авіаційні засоби ураження
АСУ	Автоматизована система управління
АТ	Авіаційна техніка
ДРС (Г)	Диверсійно-розвідувальні сили (групи)
ВМС	Військово-морські сили
ДШВ	Десантно-штурмові війська
ЗА	Зенітна артилерія
ЗКП	Запасний командний пункт
ЗПС	Злітно-посадкова смуга
ЗРК	Зенітно-ракетний комплекс
ЗС	Збройні Сили
ІАС	Інженерно-авіаційна служба
ІС	Інформаційна система
ІТС	Інженерно-технічний склад
КДП	Командно-диспетчерський пункт
КП	Командний пункт
КШМ	Командно-штабна машина
ЛА	Літальні апарати
МПЗ	Морально-психологічне забезпечення
НСЗФ	Незаконно створені збройні формування
ОВТ	Озброєння, військова техніка
ОКП	Основний командний пункт
ПАН	Передовий авіаційний навідник
ПвПУ	Повітряний пункт управління
ПММ	Пально-мастильні матеріали
ПМУ	Прості метеорологічні умови
ППО	Протиповітряна оборона
ПРЗ	Пошуково-рятувальне забезпечення
ПС	Повітряні сили
ПУ	Пункт управління
РВіА	Ракетні війська і артилерія
РЕБ	Радіоелектронна боротьба
РЛС	Радіолокаційна станція
РТЗ	Радіотехнічне забезпечення
СКП	Стартовий командний пункт
СМУ	Складні метеорологічні умови
ССО	Складові сил оборони
ССпО	Сили спеціальних операцій
СУВ	Скрите управління військами
ТЕЧ	Технічно-експлуатаційна частина
ТМЗК	Телекомунікаційна мережа загального користування
ТМСП	Телекомунікаційна мережа спеціального призначення

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Призначення

1.1.1. Армійська авіація є найбільш мобільним родом військ Сухопутних військ Збройних Сил України

1.1.2. Армійська авіація призначена для авіаційної підтримки військ (сил) шляхом ураження наземних (морських) переважно рухомих броньованих об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині, а також для виконання завдань всебічного забезпечення загальновійськового бою.

1.1.3. Армійська авіація в операціях (бойових діях) застосовується для підвищення мобільності та досягнення елементу раптовості, створення вогневої переваги військ (сил) над противником на визначеному напрямку (районі бойових дій) у конкретний період часу.

1.2. Військові організаційні структури

1.2.1. Вертолітні частини (підрозділи) входять до бойового складу Сухопутних військ Збройних Сил України. Вони виконують бойові завдання за рішенням і планом командувача відповідного угруповання військ, якому передані в підпорядкування (оперативне), а також можуть знаходитися у безпосередньому підпорядкуванні (оперативному) Головнокомандувача Збройних Сил України або командувача об'єднаних сил.

1.2.2. Окремі (зведені) вертолітні підрозділи на період виконання бойових завдань можуть передаватися в підпорядкування (оперативне) командирам механізованих (танкових, десантно-штурмових) бригад, батальйонних тактичних груп з силами і засобами забезпечення та діяти за їх рішеннями і планами.

1.2.3. Основними військовими організаційними структурами армійської авіації є:

окрема бригада армійської авіації – тактична вертолітна частина. Вона складається з вертолітних ескадрилей;

вертолітна ескадрилья – основний тактичний вертолітний підрозділ. Вона складається з вертолітних ланок;

вертолітна ланка – тактичний вертолітний підрозділ. Вона складається з пар вертольотів;

вертолітний загін – тактичний вертолітний підрозділ, що створюється для виконання конкретних завдань. Він може включати одну або декілька вертолітних ланок, а також сили та засоби забезпечення, може бути штатним (окремим) або тимчасовим (зведеним);

пара – первинний тактичний вертолітний підрозділ (тактична одиниця). Вона складається з двох вертольотів з екіпажами;

екіпаж – бойова одиниця.

1.2.4. Вертолітні підрозділи (екіпажі) виконують бойові завдання у складі вертолітної частини (підрозділу) або самостійно.

1.3. Принципи застосування

1.3.1. Основними принципами застосування армійської авіації є: постійна висока бойова готовність, зосередження основних зусиль на вирішення головних завдань, рішучість, раптовість і безперервність дій, економія сил і засобів, чітка взаємодія, всебічне забезпечення, стійке управління, повне використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойових завдань.

Під час виконання бойових завдань армійська авіація повинна діяти активно, рішуче та раптово для противника, ухиляючись від шаблонних дій.

1.3.2. Постійна висока бойова готовність визначає спроможність вертолітних частин (підрозділів) у будь-яких умовах обстановки організовано та у встановлені терміни розпочати бойові дії і успішно виконати поставлені бойові завдання.

1.3.3. Зосередження основних зусиль на вирішення головних завдань полягає у вмілому розподілі сил і засобів по об'єктах, ураження яких може зробити вирішальний вплив на хід бойових дій.

1.3.4. Рішучість дій полягає у постійному і твердому прагненні до перемоги над противником за будь-яких умов обстановки із застосуванням нестандартних, сміливих підходів та нешаблонних рішень.

1.3.5. Раптовість дій досягається нанесенням несподіваних для противника ударів та проведенням неочікуваних дій для створення сприятливих умов з метою виконання поставлених завдань з максимальним використанням умов обстановки.

1.3.6. Безперервність дій визначається готовністю підрозділів до виконання бойових завдань вдень і вночі, у будь-яку пору року, час доби і в будь-яких метеорологічних умовах.

1.3.7. Економія сил і засобів полягає у витраті виділеного ресурсу у суворій відповідності до заданих результатів виконання бойових завдань з найменшими втратами.

1.3.8. Чітка взаємодія налагоджується між підрозділами бригади (ескадрильї), а також з підрозділами інших родів авіації, родів військ Сухопутних військ (окремих родів військ), інших складових сил оборони щодо цілей, завдань, місця, часу, висот з метою максимальної ефективності дій та безпеки застосування.

1.3.9. Всебічне забезпечення полягає в організації і своєчасному здійсненні заходів з накопичення, збереження, підвозу усіх видів матеріально-технічних засобів, створенні сприятливих умов для підтримання високої бойової готовності, збереженні боєздатності і повній реалізації бойових спроможностей.

1.3.10. Стійке управління полягає в постійному та надійному функціонуванні системи управління, безперервному впливі командирів на підлеглих для виконання поставлених завдань за будь-яких умов обстановки.

1.3.11. Повне використання морально-психологічного фактору в інтересах

виконання бойових завдань полягає у формуванні почуття патріотизму, високого бойового духу особового складу, готовності до виконання бойових завдань за будь-яких умов та постійного прагнення перемоги над противником.

1.4. Форми застосування

1.4.1. Армійська авіація застосовується у формі бойових дій шляхом виконання бойових польотів з нанесенням авіаційних ударів та веденням повітряних боїв, а також виконання спеціальних бойових польотів.

1.4.2. Військові частини (підрозділи) армійської авіації ведуть (систематичні) бойові дії під час операцій та між операціями у складі угруповань військ або самостійно.

1.4.3. Армійська авіація може залучатись до операцій: об'єднаних сил, оборонної, наступальної (контрнаступальної), стабілізаційної, повітряної, морської, спеціальної, інформаційної, психологічної, а також операції з виведення сил і засобів з-під ударів противника. Вказаний перелік операцій не є вичерпним та може бути розширений з урахуванням розвитку форм і способів воєнних дій.

1.4.4. Бойові дії – форма застосування з'єднань, військових частин (інших сил і засобів) для вирішення стратегічних, оперативних (оперативно-тактичних) завдань в операціях або самостійно, а також між операціями.

1.4.5. Авіаційний удар – організований вплив авіації на противника для ураження його наземних (морських) об'єктів із застосуванням звичайних або спеціальних АЗУ. Авіаційний удар є однією з основних форм бойового застосування вертолітних підрозділів і буває ракетним, бомбовим, із застосуванням стрілецько-гарматного озброєння або комбінованим.

1.4.6. Повітряний бій – збройне протиборство екіпажів, підрозділів у повітрі з метою знищення противника, відбиття його атак, примушення до відмови від виконання поставленого завдання.

1.4.7. Спеціальний бойовий політ – дії екіпажів, підрозділів у повітрі при виконанні бойового завдання, як правило, не пов'язані із застосуванням АЗУ по противнику. Спеціальний бойовий політ може виконуватися при: веденні різних видів розвідки, забезпеченні управління військами і зв'язку в ході бою, радіоелектронному придушенні засобів управління військами і зброєю, пошуку і рятування екіпажів вертольотів (літаків), які зазнали лиха, корегуванні вогню артилерії, постановки димових (аерозольних) завіс, мінуванні з повітря, евакуації поранених і хворих, вирішенні інших завдань (дій).

1.4.8. Авіаційні удари, повітряні бої і спеціальні бойові польоти, в залежності від кількості сил і засобів, що беруть участь у виконанні завдань, можуть бути груповими і поодинокими.

1.4.9. Груповий авіаційний удар наноситься військовою частиною (підрозділом) для ураження одного чи кількох об'єктів у короткі терміни.

1.4.10. Поодинокий авіаційний удар наноситься поодиноким вертольотом або парою, що діють самостійно, як правило, по одному об'єкту.

1.5. Способи застосування

1.5.1. Спосіб бойових дій – це порядок застосування сил і засобів при виконанні бойового завдання. Він вказується старшим авіаційним начальником або визначається командиром, який приймає рішення в залежності від змісту і термінів виконання завдання, характеру об'єкта дій, своїх бойових можливостей, протидії засобів ППО противника, що очікується, умов виконання бойового завдання.

1.5.2. Основними способами бойових дій вертолітних частин (підрозділів) при знищенні наземних цілей є:

одночасні удари всім складом або більшою частиною сил по одному або декількох, завчасно заданих об'єктах у визначений час;

одночасні удари всім складом або більшою частиною сил по одному або декількох виявлених в ході бойових дій об'єктах за викликом з положення чергування на землі або в повітрі;

послідовні удари вертолітних ланок (пар) по завчасно заданих об'єктах у визначений час;

послідовні удари вертолітних ланок (пар) по виявлених у ході бойових дій об'єктах за викликом з положення чергування на землі або в повітрі;

удари вертолітних ланок (пар) по рухомих об'єктах противника із засідок; самостійний пошук і ураження об'єктів вертолітними ланками (парами) у заданому районі (вільне полювання).

1.5.3. Основними способами бойових дій вертолітних частин (підрозділів) при знищенні повітряних цілей є:

одночасне або послідовне введення в бій і ураження повітряних цілей вертолітними ланками (парами, екіпажами) з положення чергування на землі або в повітрі;

ураження повітряних цілей вертолітними парами (екіпажами) із засідок; самостійний пошук і ураження повітряних цілей вертолітними ланками (парами, екіпажами) у заданому районі (вільне полювання).

1.5.4. Основними способами бойових дій вертолітних частин (підрозділів) при виконанні транспортних завдань (десантування) та спеціальних бойових польотів є:

одночасні дії (польоти) всім складом або більшою частиною сил у визначений час;

послідовні дії (польоти) вертолітних ланок (пар, екіпажів) у визначений час або за викликом;

дії (польоти) окремих вертолітних ланок (пар, екіпажів) у визначений час або за викликом.

1.5.5. Одночасні удари застосовують з метою ураження об'єктів у мінімальний час, як правило, усім складом або більшою частиною сил, що потребує наявності достатнього часу на підготовку.

1.5.6. Послідовні удари застосовують з метою тривалого впливу на противника або коли не вистачає сил для ураження об'єктів одночасним ударом, а також для ураження переважно рухомих броньованих цілей на передньому краї

і в тактичній глибині.

1.5.7. Удари ланок (пар) бойових вертольотів із засідок застосовують для ураження танків і інших броньованих, рухомих об'єктів противника. Для забезпечення ударів із засідок на імовірних напрямках (маршрутах) руху об'єктів противника рішенням командувача угруповання військ намічаються, а при необхідності готуються майданчики засідок, на яких чергують ланки (пари) бойових вертольотів. При виході об'єктів противника на дальність застосування АЗУ вертольоти здійснюють зліт і завдають удару. Цілевказання здійснює авіаційний навідник або спеціально виділений екіпаж розвідки та наведення. Рішення на удар, час і спосіб атаки приймає командир ланки (пари).

1.5.8. Самостійний пошук і ураження об'єктів у визначених районах (вільне полювання) застосовують для дій по важливих наземних (морських) і повітряних цілях, місце розташування яких невідоме. При постановці бойового завдання підрозділу (екіпажу) вказуються характер цілей, час, район або смуга дій. До самостійного пошуку і ураження цілей залучаються найбільш підготовлені екіпажі.

1.5.9. При послідовному введенні в бій і знищенні повітряних цілей ланками (парами) кожний наступний підрозділ (екіпаж) атакує повітряного противника після виходу з бою попереднього підрозділу (екіпажу).

1.5.10. Вказані способи бойових дій вертолітних частин (підрозділів) удосконалюються з розвитком форм і способів воєнних дій.

1.6. Ступені готовності до бойового польоту

1.6.1. Вертолітним підрозділам (екіпажам) встановлено три ступені готовності до бойового польоту: перша, друга, третя.

1.6.2. Перша готовність (готовність № 1):

вертольоти повністю підготовлені до бойового польоту (вертольоти заправлені і завантажені, ракети і бомби, контейнери з розвідувальним устаткуванням підвішені, гармати і кулемети заряджені, обладнання повністю підготовлене);

засоби запуску двигунів і передстартового контролю підключені;

льотний склад (особовий склад десанту або військ, які перевозяться) знаходиться в кабінах, технічний склад і спеціалісти наземних засобів забезпечення – біля вертольотів;

розрахунки командних пунктів – на робочих місцях, засоби управління включені і готові до негайного застосування;

бортові і наземні радіостанції включені на прийом.

У деяких випадках у готовності № 1 вертольоти можуть знаходитися із запущеними двигунами. Термін перебування в першій готовності не повинен перевищувати однієї години.

1.6.3. Друга готовність (готовність № 2):

вертольоти повністю підготовлені до бойового польоту (вертольоти заправлені і завантажені, ракети і бомби, контейнери з розвідувальним обладнанням підвішені, гармати і кулемети заряджені, обладнання повністю

підготовлене);

засоби запуску двигунів і передстартового контролю підготовлені до підключення;

льотний склад у спорядженні зі знятими захисними шоломами або без спорядження, що підготовлено до одягання, знаходиться біля вертольотів або в місцях, визначених командиром;

особовий склад десанту або військ, які перевозяться, знаходяться в готовності до посадки, озброєння і техніка, що десантується або перевозиться, завантажені у вертольоти;

технічний склад і спеціалісти наземних засобів забезпечення – біля вертольотів або в місцях визначених командиром;

розрахунок командного пункту – на робочих місцях, засоби управління перевірені, настроєні та готові до роботи.

1.6.4. Третя готовність (готовність № 3):

вертольоти заправлені, гармати і кулемети заряджені, контейнери з розвідувальним обладнанням підвішені або підготовлені до підвіски і зберігаються поблизу вертольотів;

льотний, технічний склад і спеціалісти наземних засобів забезпечення знаходяться на заняттях, працюють або відпочивають у місцях, визначених командиром, частина технічного складу чергує біля вертольотів;

аеродромно-технічні засоби розташовуються поблизу стоянок вертольотів;

чергова зміна розрахунку командного пункту знаходиться на робочих місцях, засоби управління і радіотехнічного забезпечення перевірені та настроєні.

1.6.5. Ступінь готовності до бойового польоту, тривалість перебування в ній і час вильоту з кожної готовності встановлюються старшим начальником. Перехід з однієї готовності в іншу проводиться по команді (сигналу) або за план-графіком бойових дій.

1.6.6. В умовах виконання бойових завдань для вертолітної ескадрильї (ланки, пари, екіпажу) може встановлюватися бойове чергування на землі або в повітрі.

1.7. Бойові порядки

1.7.1. Бойові польоти вертолітні частини (підрозділи) виконують у бойових порядках.

1.7.2. Бойовий порядок – це взаємне розташування підрозділів (вертольотів) у повітрі для спільного виконання бойового завдання. Він встановлюється старшим авіаційним начальником або визначається командиром та повинен відповідати замислу майбутніх дій і забезпечувати:

найбільш повне використання бойових можливостей підрозділів і окремих вертольотів;

успішне подолання ППО противника;

найкращі умови для польоту, пошуку і атаки наземних і повітряних цілей, спостереження за повітряним простором;

свободу маневру і пілотування;
зручність і безперервність управління;
успішне застосування засобів РЕБ;
безпеку вертольотів від зіткнення в повітрі, із наземними перешкодами, а також від ураження своїми АЗУ.

1.7.3. Вертолітні частини (підрозділи) при спільному виконанні бойового польоту діють, як правило, у загальному бойовому порядку. Старшим у цьому випадку є командир підрозділу, що виконує головне завдання.

1.7.4. Бойовий порядок підрозділу може включати групи (вертольоти) різного тактичного призначення: основну групу, групи забезпечення і резерв.

1.7.5. Кількість, склад і взаємне розташування груп, їх завдання, порядок дій і управління визначаються командиром на кожний бойовий політ в залежності від характеру бойового завдання, бойового складу та умов виконання бойового польоту. Групи різного тактичного призначення доцільно створювати зі збереженням організаційної цілісності підрозділу, що забезпечує більш чітку взаємодію екіпажів, їх морально-психологічну сумісність та стійкість.

1.7.6. Основна група є головним елементом бойового порядку і призначається для безпосереднього виконання бойового завдання підрозділу. У залежності від характеру завдання вона може бути: ударною – при діях по наземних цілях, десантною – при десантуванні повітряного десанту, транспортною – при перевезенні особового складу та вантажів, мінування – при мінуванні з повітря тощо. До складу основної групи, як правило, входить більша частина сил і засобів, що залучаються до виконання бойового завдання.

1.7.7. Групи забезпечення призначені для створення сприятливих умов для дій основної групи. До них належать групи (вертольоти) розвідки, наведення (позначення, освітлення цілі), РЕБ, ураження наземних засобів ППО противника, прикриття від атак вертольотів противника, демонстративні, ПРЗ тощо.

1.7.8. Група розвідки уточнює дані про наземні цілі (майданчики), ППО противника, радіаційну і хімічну обстановку, погоду на маршруті польоту і в районі об'єкту дій. Вона виконує політ попереду основної групи за інтервалом часу, що забезпечує передачу необхідної інформації і прийняття (уточнення) рішення командирами основної та інших груп бойового порядку.

1.7.9. Група наведення (позначення, освітлення цілі) уточнює дані про розташування цілей (майданчиків) на місцевості відносно характерних орієнтирів, при необхідності позначає (освітлює) цілі, наводить вертольоти на цілі (майданчики).

1.7.10. Група РЕБ створює перешкоди РЛС виявлення повітряних (наземних) цілей, управління і наведення зенітних керованих ракет, зенітної артилерії і винищувачів противника, координаторам головок самонаведення ракет класу “земля-повітря” і “повітря-повітря”. Її місце в бойовому порядку залежить від характеру завдання, яке виконується, складу групи і можливостей засобів радіоелектронного придушення.

1.7.11. Група ураження наземних засобів ППО противника знищує зенітні засоби в смузі польоту основної групи і в районі виконання бойового завдання. На неї можуть покладатися також завдання авіаційної підтримки підрозділів

десанту в ході їх висадки і ведення бойових дій. Її місце в бойовому порядку повинне забезпечувати ураження зенітних засобів до підходу основної групи.

1.7.12. Група прикриття від атак вертольотів противника створюється, як правило, з бойових вертольотів підготовлених до ведення повітряного бою з вертольотами противника. Вона знищує (зв'язує боєм) вертольоти противника до виходу їх на рубіж застосування засобів ураження. Вертольоти цієї групи можуть розташовуватися попереду, позаду і на флангах основної групи на відстанях, що забезпечують своєчасне введення в бій.

1.7.13. Демонстративна група створюється для показу хибних напрямків польоту або удаваних дій з метою відволікання засобів ППО противника від протидії вертольотам основної групи. Її склад, місце в бойовому порядку і план дій визначаються в залежності від обстановки.

1.7.14. Група ПРЗ, як правило, слідує в замикаючій частині бойового порядку і у разі потреби здійснює евакуацію екіпажів вертольотів, що терплять лихо.

1.7.15. Резерв призначається для нарощування зусиль основної групи або для вирішення раптово виникаючих завдань.

1.7.16. За видами бойові порядки можуть бути зімкнутими, розімкнутими і розосередженими.

1.7.17. У зімкнутому бойовому порядку вертолітні підрозділи(екіпажі) слідуєть відносно один одного на мінімальних, за умовами безпеки польоту, дистанціях і інтервалах, перевищеннях(приниженнях).При польоті в зімкнутому бойовому порядку досягається висока щільність удару (десантування), скорочуються час польоту в зонах ураження зенітних засобів противника, тривалість атаки наземної цілі підрозділом, забезпечується управління особистим прикладом командира, але погіршуються умови маневрування, особливо на гранично малій висоті, збільшується небезпека одночасного ураження декількох вертольотів вибухом одного боєприпасу.

1.7.18. У розімкнутому бойовому порядку вертолітні підрозділи (екіпажі) слідуєть один відносно одного на збільшених дистанціях і інтервалах у межах візуальної або приладової видимості. При польоті в розімкнутому бойовому порядку полегшуєтья пілотування, маневр підрозділів (екіпажів) на маршруті і в районі цілі, спостереження за повітряним простором, пошук цілі і вогнева взаємодія між екіпажами і підрозділами, забезпечуєтья одночасна атака цілей з індивідуальним прицілюванням кожного екіпажу, зменшуєтья ймовірність одночасного ураження вертольотів вибухом одного боєприпасу.

1.7.19. У розосередженому бойовому порядку вертолітні підрозділи (екіпажі) виконуючи спільне бойове завдання, слідуєть один відносно одного поза візуальною (приладовою) видимістю по одному або декількох маршрутах. Їх взаємне положення визначаєтья замислом виконання бойового завдання.

1.7.20. Вертолітна ескадрилья діє, як правило, у розімкнутих або розосереджених бойових порядках.

1.7.21. Вертолітні ланки (пари) діють, як правило, у зімкнутих або розімкнутих бойових порядках.

1.7.22. Формами бойових порядків вертолітних підрозділів є: “пеленг”,

“клин”, “фронт”, “змійка”, “колона” тощо (додаток 1).

1.7.23. Формами бойових порядків можуть бути:

вертолітної ескадрильї: “колона ланок”, “пеленг ланок”, “фронт ланок” або “змійка ланок”, а також “колона пар”;

вертолітної ланки: “пеленг пар”, “фронт пар”, “колона пар”, “клин вертольотів”, а також “колона вертольотів”;

пари: “пеленг вертольотів”, “фронт вертольотів”, “колона вертольотів”.

1.7.24. Вид, форму і параметри бойового порядку підрозділу встановлює авіаційний командир. Бойовий порядок у ході виконання бойового польоту може бути змінений командиром відповідно до обстановки, що складається. Усі зміни бойового порядку (перешиккування) у повітрі проводяться по команді (сигналу) командира. При цьому повинна бути забезпечена повна безпека перешиккування і виключені випадки втрати ведучих.

1.8. Розподіл повноважень

1.8.1. Об'єднаний, швидкоплинний характер і різноманітність бойових завдань армійської авіації, а також складність умов їх виконання вимагають від кожного командира (екіпажу) високого рівня бойового вишколу, чіткого розподілу та неухильного виконання своїх функціональних обов'язків.

1.8.2. Командир бригади відповідає за бойову та мобілізаційну готовність бригади, підготовку до бойових дій, ефективне застосування підпорядкованих йому сил і засобів, успішне та своєчасне виконання ними завдань, а також за виховання, військову дисципліну та морально-психологічний стан особового складу. Він зобов'язаний:

знати стан та можливості підпорядкованих сил і засобів;

виробляти замисел;

ставити завдання підрозділам;

організувати планування, взаємодію та всебічне забезпечення виконання завдань;

здійснювати контроль та надавати допомогу підлеглим під час підготовки та в ході виконання ними поставлених завдань;

знати рівень бойового вишколу, морально-психологічні якості своїх заступників, начальників служб, командирів вертолітних ескадрилей і льотного складу;

організувати і контролювати проведення виховної роботи щодо спрямування особового складу на успішне виконання бойових завдань, заходів зі спеціальної та цільової психологічної підготовки льотного складу;

вивчати та знати противника (об'єкти дій, їх демаскуючі ознаки та уразливі місця, очікувану протидію засобів ППО, їх бойові можливості, бойові якості вертольотів (літаків), сильні і слабкі сторони і тактичні прийоми, які застосовуються);

розробляти спільно із заступниками, начальниками служб, відділень та командирами підрозділів можливі варіанти виконання бойових завдань;

знати фактичні та очікувані метеорологічні умови в районі бойових дій і

вміло використовувати їх у ході виконання бойових завдань;

особисто контролювати підготовку заступників, начальників служб і командирів підрозділів, льотного складу бригади до виконання бойових польотів та проводити розіграш бойових дій (польотів);

керувати бригадою в ході підготовки та під час виконання бойових завдань, на всіх етапах бойового польоту;

своєчасно доповідати старшому начальнику про готовність та результати виконання бойових завдань;

проводити розбір бойових дій (польотів) і організувати підготовку бригади до виконання наступних завдань.

1.8.3. Командир бригади керує підлеглими силами і засобами особисто та через штаб.

1.8.4. Штаб бригади є основним органом управління. Він здійснює планування на підставі рішень та вказівок командира бригади, розпоряджень вищого штабу з урахуванням умов обстановки, що склалася. Штаб бригади відповідає за своєчасне планування і організацію бойових дій, забезпечення безперервного управління за будь-яких умов обстановки на землі і в повітрі.

1.8.5. Основні завдання штабу бригади:

- планування усіх видів діяльності бригади;
- підтримання боєздатності, мобілізаційної готовності та спроможностей з виконання бойових завдань;
- організація бойового чергування;
- збір, вивчення та оцінювання даних обстановки;
- підготовка необхідних розрахунків та пропозицій до замислу (рішення);
- планування та організація бойових дій (перебазування) бригади і підрозділів, відновлення боєздатності;
- своєчасне доведення завдань до підлеглих;
- планування та організація заходів підтримки, охорони та оборони аеродромів (майданчиків) і ПУ;
- контроль за виконанням поставлених завдань;
- ведення обліку особового складу, озброєння, військової техніки, матеріально-технічних засобів;
- забезпечення СУВ;
- узагальнення та поширення бойового досвіду.

У випадку порушення управління військами штаб вживає негайних заходів щодо його відновлення в найкоротший термін.

1.8.6. Начальник штабу бригади є заступником командира бригади. Під час впровадження в життя рішень командира він має право віддавати від імені командира розпорядження (накази) підлеглим командиром особам. Про найважливіші віддані розпорядження (накази) начальник штабу доповідає командиром.

1.8.7. Начальник штабу бригади відповідає за: організацію та підтримання безперервного управління бригадою, бойову та мобілізаційну готовність бригади, за підготовку штабу та підрозділів, які забезпечують управління, виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового

складу штабу, стан обліку особового складу, озброєння, бойової та іншої техніки. Він зобов'язаний:

знати стан, рівень укомплектованості, забезпеченості та бойові можливості бригади, бойове завдання;

знати положення, склад, стан і характер дій противника;

постійно бути готовим доповісти командирю бригади висновки з оцінки обстановки, свої пропозиції з виконання бойового завдання;

проводити орієнтування посадових осіб, які задіяні до планування та віддавати їм вказівки з підготовки;

приймати участь у розробці варіантів виконання бойових завдань (бойових польотів) і їх моделюванні;

надавати допомогу командирю в організації взаємодії та всебічного забезпечення бойових дій;

організовувати зв'язок та РТЗ;

забезпечувати СУВ;

організовувати облік бойових наказів і розпоряджень, які віддає командир бригади, здійснювати контроль за їх виконанням;

організовувати підготовку офіцерів груп бойового управління до управління (цілевказівок і наведення на наземні цілі) підрозділами (екіпажами) в ході бойових дій;

організовувати ведення обліку особового складу, бойової та іншої техніки, зброї, боєприпасів та інших матеріальних засобів, а також доз радіоактивного опромінення особового складу;

організовувати своєчасне подання донесень у вищій штаб;

готувати дані командирю бригади для розбору бойових польотів;

узагальнювати досвід бойових дій бригади і доводити його до особового складу.

1.8.8. Заступник командира бригади відповідає за: бойову готовність, якість підготовки та ефективність виконання поставлених завдань підрозділами бригади, знання і чітке дотримання екіпажами правил забезпечення безпеки польотів, як в період підготовки, так і в ході виконання бойового завдання, а також за якість льотно-тактичної і льотно-методичної підготовки керівного складу.

1.8.9. Заступник командира бригади повинен знати та постійно бути готовим доповісти командирю бригади: рівень підготовки льотного складу бригади, ступінь готовності екіпажів, підрозділів до виконання поставлених бойових завдань, доцільний розподіл підрозділів, екіпажів по завданнях (виходячи з рівня їх підготовки і бойового досвіду). Він зобов'язаний:

знати стан і бойові можливості бригади, рівень бойового вишколу льотного складу;

організовувати і контролювати роботу зі спрямування особового складу на успішне виконання бойових завдань;

вивчати і знати противника (об'єкти дій, їх демаскуючі ознаки та уразливі місця, очікувану протидію засобів ППО, їх бойові можливості, бойові якості вертольотів (літаків), сильні і слабкі сторони, а також тактичні прийоми, що

застосовуються);

брати участь у розробці варіантів виконання бойових дій (бойових польотів);

знати порядок взаємодії зі з'єднаннями (військовими частинами) Сухопутних військ та інших видів ЗС України, родів авіації, іншими складовими сил оборони.

1.8.10. Заступник командира бригади особисто контролює готовність до виконання бойового завдання командирів підрозділів та груп тактичного призначення, що виконують найбільш складні і відповідальні завдання, особисто виконує бойові польоти, знаходиться в готовності здійснювати управління бригадою.

1.8.11. Заступник командира бригади з льотної підготовки відповідає за льотну, тактичну підготовку льотного складу. Він зобов'язаний:

вивчати з льотним складом тактику дій вертолітних підрозділів та екіпажів під час виконання бойових завдань з урахуванням досвіду бойових дій;

брати участь у розробці варіантів виконання бойових дій (польотів) і їх моделюванні;

контролювати хід підготовки екіпажів до виконання бойових завдань;

організувати та контролювати роботу з забезпечення безпеки польотів;

готувати командиру бригади дані для розбору бойових польотів;

вивчати і узагальнювати досвід бойових дій бригади, підрозділів.

1.8.12. Старший штурман бригади відповідає за штурманське забезпечення бойових польотів, штурманську підготовку льотного складу та обслуги ПУ бригади. Він зобов'язаний:

вивчати з льотним складом район бойових дій, об'єкти дій, способи ведення і відновлення орієнтування у бойовому польоті, порядок використання навігаційного обладнання, прицільно-навігаційних систем та комплексів, методи наведення на наземні (повітряні) цілі, способи шиккування та розпуску бойових порядків і заходу на посадку;

брати участь у розробці варіантів виконання бойових дій (польотів) і їх моделюванні;

виконувати навігаційні (штурманські, інженерно-штурманські) розрахунки;

доповідати командиру бригади пропозиції в замисел (рішення);

готувати льотний склад і контролювати його підготовку до виконання бойового польоту у штурманському відношенні;

контролювати готовність навігаційного (прицільно-навігаційного) обладнання вертольотів до польотів;

готувати командиру дані для розбору бойових польотів по штурманській службі.

1.8.13. Заступник командира бригади з інженерно-авіаційної служби відповідає за стан, експлуатацію, ремонт АТ і АЗУ, організацію та підготовку АТ і АЗУ до польотів та бойового застосування відповідно до завдань і вимог керівних документів, своєчасне її відновлення і ремонт, навчання інженерно-технічного та льотного складу правилам та особливостям експлуатації АТ на

землі та в польоті. Він зобов'язаний:

знати стан АТ і засобів її обслуговування, слідкувати за своєчасним і якісним виконанням регламентних і ремонтних робіт;

брати участь у формуванні високих професійних якостей ІТС;

організувати і контролювати роботу ІТС з підготовки АТ до польотів;

проводити роботу з удосконалення теоретичних знань і практичних навичок особового складу щодо експлуатації АТ;

вживати заходи щодо введення до ладу в найкоротші терміни несправної та пошкодженої АТ;

організувати виконання заходів з протидії технічним засобам розвідки противника під час роботи на авіаційній техніці;

контролювати повноту і своєчасність виконання заходів із забезпечення підготовки АТ і особового складу до польотів;

виконувати інженерні розрахунки;

готувати дані командирів бригади для розбору бойових польотів з питань інженерно-авіаційного забезпечення;

контролювати готовність ІАС до перебазування.

1.8.14. Заступник командира бригади з озброєння відповідає за стан, експлуатацію, ремонт ОВТ і АЗУ, організацію та підготовку ОВТ і АЗУ до забезпечення виконання бойового завдання та використання відповідно до завдань і вимог керівних документів, своєчасне її відновлення і ремонт, навчання особового складу правилам та особливостям експлуатації ОВТ.

Він зобов'язаний:

знати стан ОВТ, слідкувати за своєчасним і якісним виконанням робіт з обслуговування та ремонту;

організувати і контролювати роботу з підготовки ОВТ до забезпечення виконання бойового завдання;

проводити роботу з удосконалення теоретичних знань і практичних навичок особового складу щодо експлуатації ОВТ;

вживати заходи щодо введення до ладу в найкоротші терміни несправного і пошкодженого ОВТ;

контролювати повноту і своєчасність виконання заходів із забезпечення підготовки ОВТ і особового складу до забезпечення виконання бойового завдання;

готувати дані командирів для розбору бойових польотів із питань технічного забезпечення;

організувати підготовку до перебазування сил і засобів наземного забезпечення виконання бойового завдання.

1.8.15. Заступник командира бригади з тилу відповідає за всебічне тилове забезпечення підготовки і ведення бойових дій, готовність аеродромів (майданчиків) для зльоту і посадки вертольотів, готовність підпорядкованого особового складу до виконання завдань за призначенням.

Він повинен знати та постійно бути готовим доповісти про наявність і готовність до застосування матеріальних та технічних засобів тилу, стан і готовність аеродромів (майданчиків), де базується бригада (підрозділ), що

забезпечується та які плануються використовувати в ході виконання поставлених бойових завдань, рівень підготовки особового складу тилу та його можливості щодо рішення завдань забезпечення бойових дій, можливості тилу бригади щодо забезпечення перебазування.

1.8.16. Заступник командира бригади з МПЗ відповідає за організацію і проведення заходів морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій, формування почуття патріотизму, високого бойового духу особового складу та готовності до виконання бойових завдань, підтримання військової дисципліни і правопорядку. Він зобов'язаний:

брати участь у розробці планів бойової та мобілізаційної готовності, бойових дій бригади;

планувати, організувати та проводити заходи МПЗ підготовки та ведення бригадою бойових дій;

формувати та підтримувати високий бойовий дух та почуття патріотизму особового складу;

своєчасно доповідати командирю про здійснені заходи МПЗ та морально-психологічний стан особового складу;

готувати дані командирю для розбору бойових польотів.

Окрім цього, він повинен здійснювати розподіл офіцерів з МПЗ та забезпечувати підрозділи необхідними технічними засобами пропаганди, газетами і журналами.

1.8.17. Начальники відділень та служб бригади відповідають за своєчасне і якісне виконання заходів бойової та мобілізаційної готовності, своєчасну та якісну підготовку, успішне виконання завдань підлеглими, організацію і здійснення відповідних видів забезпечення.

Начальники відділень та служб бригади зобов'язані:

постійно бути готовими доповісти висновки з оцінки обстановки:

знати стан підлеглих сил і засобів та бути готовими надати пропозиції щодо їх застосування;

відповідно до замислу командира бригади та вказівок начальника штабу планувати та організувати бойове застосування (використання) підпорядкованих сил і засобів;

контролювати і надавати допомогу підлеглим під час підготовки і виконання бойового завдання.

1.8.18. Командир вертолітної ескадрильї відповідає за бойову готовність, підготовку підрозділу до бойових дій та своєчасне виконання бойових завдань, а також за виховання, військову дисципліну, психологічну підготовку та морально-психологічний стан особового складу. Він зобов'язаний:

постійно знати стан і бойові можливості ескадрильї, рівень бойового вишколу, морально-психологічні якості своїх заступників, командирів ланок і льотної бригади;

організувати і контролювати проведення виховної роботи щодо спрямування особового складу ескадрильї на успішне виконання бойових завдань, заходів зі спеціальної і цільової психологічної підготовки льотної бригади;

вивчати і знати противника (об'єкти дій, їх демаскуючі ознаки і уразливі місця, очікувану протидію засобів ППО, їх бойові можливості, бойові властивості вертольотів (літаків), їх сильні та слабкі сторони і тактичні прийоми, що застосовуються);

знати та вміти оцінювати обстановку, своєчасно приймати рішення, ставити завдання підлеглим забезпечувати своєчасне та якісне їх виконання;

розробляти із залученням своїх заступників і командирів ланок варіанти виконання бойових завдань;

знати порядок взаємодії з військовими частинами Сухопутних військ та інших видів ЗС України, родів авіації, інших складових сил оборони;

організовувати забезпечення виконання бойових завдань своїми силами і засобами, а також вживати заходів для забезпечення бойових дій, що проводяться за планами старших начальників;

знати фактичні та очікувані метеорологічні умови в районі бойових дій та використовувати їх для успішного виконання бойових завдань;

особисто контролювати підготовку своїх заступників, командирів ланок та льотного складу до виконання бойових польотів, проводити розіграш бойових польотів;

керувати ескадрильєю в ході підготовки та під час виконання бойових завдань, на всіх етапах бойового польоту;

своєчасно доповідати старшому начальнику про результати виконання завдань ескадрильєю;

проводити розбір бойових польотів і організовувати підготовку ескадрильї до виконання наступних завдань.

1.8.19. Заступник командира вертолітної ескадрильї відповідає за льотну, тактичну підготовку льотного складу ескадрильї і безпеку польотів. Він зобов'язаний:

вивчати з льотним складом тактику дій вертолітних підрозділів та екіпажів під час виконання бойових завдань з урахуванням досвіду бойових дій;

брати участь в розробці варіантів виконання бойових завдань (бойових польотів) та їх моделюванні;

контролювати хід підготовки екіпажів до виконання бойового завдання; у бойовому польоті бути в готовності прийняти та здійснювати управління ескадрильєю;

розробляти заходи щодо забезпечення безпеки польотів;

готувати командиру ескадрильї дані для розбору бойових польотів і за його вказівкою проводити розбір;

вивчати та узагальнювати досвід бойових дій ескадрильї.

1.8.20. Начальник штабу вертолітної ескадрильї є заступником командира ескадрильї і відповідає за організацію і підтримання безперервного управління підрозділами, проведення заходів з підтримки бойової готовності ескадрильї, планування бойових дій (перебазування) та відновлення боєздатності ескадрильї. Він зобов'язаний:

знати стан, склад, положення і характер дій противника, а також стан, склад та бойові можливості ескадрильї, бойове завдання, а також завдання, що

виконують сусідні (взаємодіючі) підрозділи;

постійно бути готовим доповісти командир ескадрильї висновки з оцінки обстановки, свої пропозиції з виконання бойового завдання;

брати участь у розробці варіантів виконання бойових завдань (бойових польотів) та їх моделюванні;

надавати допомогу командир ескадрильї в організації взаємодії та всебічного забезпечення;

організувати стійкий зв'язок, забезпечувати скрите управління підрозділами;

записувати бойові накази, розпорядження, що віддає командир ескадрильї, здійснювати контроль за їх виконанням;

вести облік особового складу, бойової та іншої техніки, зброї, боєприпасів, інших матеріальних засобів, а також доз радіоактивного опромінення особового складу;

своєчасно надсилати донесення у вищий штаб і готувати командир ескадрильї дані для розбору бойових польотів;

узагальнювати та поширювати досвід бойових дій ескадрильї.

1.8.21. Штурман вертолітної ескадрильї відповідає за штурманське забезпечення бойових польотів і штурманську підготовку льотного складу ескадрильї. Він зобов'язаний:

вивчати з льотним складом район бойових дій, об'єкти дій, способи ведення і відновлення орієнтування в бойовому польоті, порядок використання навігаційного обладнання, прицільних (прицільно-навігаційних) систем, методів наведення на наземні (повітряні) цілі;

способи шикуння, розпуску бойових порядків і заходу на посадку;

брати участь в розробці варіантів виконання бойових завдань (бойових польотів) та їх моделюванні;

виконувати навігаційні (штурманські, інженерно-штурманські) розрахунки;

доповідати командир ескадрильї пропозиції в замисел (рішення);

готувати льотний склад, контролювати його підготовку до виконання бойового польоту в штурманському відношенні;

контролювати готовність навігаційного (прицільно-навігаційного) обладнання вертольотів ескадрильї до польотів;

готувати командир ескадрильї дані для розбору бойових польотів по штурманській службі.

1.8.22. Заступник командира вертолітної ескадрильї з інженерно-авіаційної служби відповідає за стан АТ, засобів її експлуатації та ремонту, організацію підготовки АТ до польотів згідно бойового завдання та вимог настанов, своєчасне її відновлення та ремонт, технічну підготовку ІТС, виховання, військову дисципліну і морально-психологічний стан ІТС ескадрильї. Він зобов'язаний:

постійно знати стан АТ і засобів її обслуговування, стежити за своєчасним і якісним виконанням регламентних і ремонтних робіт;

брати участь у формуванні в ІТС ескадрильї високих морально-

психологічних і бойових якостей;

організовувати і контролювати роботу ІТС з підготовки АТ згідно із завданням на політ;

проводити роботу щодо удосконалення теоретичних знань і практичних навичок особового складу з експлуатації АТ;

вживати оперативних заходів щодо приведення в найкоротші терміни до справного стану пошкодженої під час бойових дій АТ;

організовувати виконання заходів із протидії технічним засобам розвідки противника під час роботи на авіаційній техніці;

контролювати повноту і своєчасність виконання заявок на забезпечення бойових польотів ескадрильї;

готувати дані командирів ескадрильї для розбору бойових польотів із питань ІАС та аеродромно-технічного забезпечення.

1.8.23. Заступник командира вертолітної ескадрильї з МПЗ відповідає за організацію і проведення заходів морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій, формування почуття патріотизму, високого бойового духу особового складу та готовності до виконання бойових завдань, підтримання військової дисципліни і правопорядку. Він зобов'язаний:

готувати пропозиції командирів ескадрильї з організації МПЗ, зміцнення морально-психологічного стану особового складу;

розробляти план МПЗ на період підготовки і виконання бойових завдань на підставі замислу командира ескадрильї та вказівок заступника командира бригади з МПЗ;

націлювати командирів ланок (екіпажів) на підвищення бойового духу, мотиваційного впливу на підлеглих в умовах бойової обстановки;

своєчасно доповідати командирів ескадрильї та заступнику командира бригади з МПЗ про проведену роботу та морально-психологічний стан особового складу ескадрильї;

готувати командирів дані для розбору бойових польотів.

1.8.24. Командир ланки відповідає за бойову готовність, льотний вишкіл, виховання, морально-психологічний стан особового складу, підготовку до бойових польотів і виконання ланкою бойових завдань. Він зобов'язаний:

знати рівень бойового вишколу, індивідуальні якості, фізичний і морально-психологічний стан кожного члена екіпажу та бойові можливості ланки під час виконання бойових завдань;

мати високий особистий льотний вишкіл, технічну і теоретичну підготовку, знати тактику дій своїх військ та противника;

розробляти варіанти виконання бойових польотів для вирішення різних завдань;

навчати підлеглих тактиці на різних етапах бойового польоту, готувати екіпажі до бойових польотів та проводити їх розіграш;

забезпечувати своєчасний і організований зліт ланки на виконання бойового завдання, точний вихід на ціль;

швидко оцінювати в польоті повітряну і наземну обстановку, своєчасно приймати рішення і керувати діями ланки;

підтримувати тактичну та вогневу взаємодію між парами (екіпажами), а також з підрозділами, що забезпечують бойові дії;

доповідати командирі ескадрильї, у разі самостійних дій – на ПУ, про всі зміни повітряної (наземної) обстановки та результати виконання бойового завдання;

контролювати дотримання парами (екіпажами) заходів безпеки польотів; проводити з екіпажами ланки детальний розбір кожного бойового польоту.

1.8.25. Старший льотчик ланки відповідає за особисту підготовку та підготовку веденого льотчика (екіпажу) до бойових польотів і виконання бойових завдань у складі пари. Він зобов'язаний:

знати рівень бойового вишколу свого веденого, його індивідуальні якості, фізичний та морально-психологічний стан;

готувати екіпажі пари до виконання бойових польотів і проводити їх розіграш;

навчати веденого льотчика (екіпажу) тактичним прийомам (способам) подолання ППО противника і діям у районі виконання бойового завдання із застосуванням різних АЗУ на всіх етапах бойового польоту;

керувати діями пари згідно з повітряною (наземною) обстановкою і здійснювати постійну взаємодію з веденим та в групі;

в бойовому польоті підтримувати зв'язок з командиром ланки (групи), точно виконувати команди і розпорядження, проявляти ініціативу і наполегливість у виконанні бойового завдання;

у випадках припинення виконання завдання, його зміни, вимушеної посадки або покиданні вертольоту доповідати, по можливості, командирі ланки (групи);

доповідати, у разі самостійних дій – на ПУ, про зміни повітряної (наземної) обстановки, про результати виконання бойового завдання і проводити з екіпажами пари детальний розбір польотів.

1.8.26. Командир екіпажу відповідає за бойову готовність, військову дисципліну, морально-психологічний стан, якісну підготовку до бойового польоту та виконання екіпажем поставленого бойового завдання. Він зобов'язаний:

бути морально стійким, сміливим, ініціативним і фізично витривалим;

досконально знати АТ, аеродинамічні особливості і бойові можливості свого вертольоту;

володіти технікою пілотування, вміло експлуатувати системи, озброєння та обладнання вертольоту під час дій в різних умовах;

знати бойову техніку, тактику сухопутних військ та авіації противника, демаскуючі ознаки і уразливі місця наземних (морських, повітряних) цілей, слабкі і сильні сторони засобів ППО;

знати тактику своїх військ;

уміти долати протидію засобів ППО противника;

знати координати цілі, швидко виявляти цілі та уражати їх з першої атаки, проявляти ініціативу, рішучість і військову хитрість;

безперервно удосконалювати бойову майстерність, творчо

використовувати бойовий досвід;

відшукувати нові ефективні і несподівані для противника тактичні прийоми;

старанно готуватись до виконання кожного бойового польоту, готувати і контролювати підготовку членів екіпажу;

стежити за станом свого вертольоту, контролювати його підготовку до польоту згідно із завданням;

у бойовому польоті керувати членами екіпажу, безперервно стежити за обстановкою, виконувати команди ведучого (командира групи), а у разі самостійних дій – ПУ;

проявляти завзятість і наполегливість у виконанні поставленого завдання; знати організацію зв'язку, дотримуватися правил радіообміну і радіодисципліни;

знати фактичну та очікувану погоду в районі дій, використовувати метеорологічні умови в інтересах успішного виконання завдання;

при виконанні бойового польоту суворо дотримуватись встановлених правил безпеки польотів;

знати порядок дій у разі втрати орієнтування і вимушеного покидання вертольоту як над своєю територією, так і над територією противника.

1.8.27. Члени екіпажу відповідають за особисту підготовку до бойового польоту та фахову підготовку. Вони зобов'язані:

знати бойову техніку, вміло експлуатувати системи і обладнання вертольоту в обсязі свого фаху;

безперервно удосконалювати теоретичні знання, бойову майстерність і злагодженість роботи у складі екіпажу, старанно готуватись до кожного бойового польоту;

точно виконувати всі команди і вказівки командира екіпажу, надавати йому допомогу у виконанні бойового завдання;

у випадку важкого поранення або загибелі командира екіпажу вжити всіх заходів для виконання бойового завдання, збереження екіпажу вертольоту.

1.8.28. У групових польотах на виконання бойових завдань екіпажі можуть бути ведучими або веденими. Ведучим групи призначається, як правило, командир підрозділу (ланки).

1.8.29. Ведучий групи відповідає за успішне виконання бойового завдання групою і зобов'язаний:

безперервно керувати веденими екіпажами (підрозділами) від початку вирулювання до посадки;

знати положення вертольотів, пар, ланок, груп тактичного призначення в бойовому порядку і контролювати їх дії;

дотримуватися режиму польоту, який забезпечує веденим збереження свого місця в бойовому порядку;

попереджати про характер майбутнього маневру, не допускати змін швидкості, висоти і напрямків польоту, які можуть створити загрозу безпеці польоту і призвести до порушення бойового порядку;

вести пошук противника, оцінювати наземну та повітряну обстановку за

результатами своїх спостережень, за інформацією, одержаною від ведених та наземних (повітряних) ПУ, своєчасно приймати рішення і уточнювати варіанти дій групи;

забезпечувати прикриття і вихід на аеродром посадки екіпажів, змушених припинити виконання завдання через ушкодження, несправність вертольоту або поранення членів екіпажу;

контролювати залишок пального на вертольотах групи за повідомленнями ведених;

за неможливості виконання польоту або у разі відмови бортових радіотехнічних засобів передавати управління групою заступнику.

Ведучому забороняється виконувати бойовий політ групи у більш складних метеорологічних умовах, ніж дозволяє рівень підготовки ведених екіпажів.

1.8.30. Ведений зобов'язаний:

постійно зберігати своє місце в бойовому порядку;

вести безперервне спостереження за повітряним простором і не втрачати з виду вертоліт ведучого;

у разі візуальної втрати ведучого доповісти йому свою висоту та курс і вжити заходи для знайдення ведучого;

виконувати всі команди ведучого, які подаються по радіо і візуальними сигналами (еволюціями вертольоту), підтримувати його дії, прикривати від атак бойових вертольотів (винищувачів) противника;

працювати по радіо на передачу тільки у разі запиту ведучого, виявленні повітряного (наземного) противника (цілі), у разі поранення членів екіпажу та несправностей вертольоту, що не дозволяють продовження бойового польоту, у разі аварійного залишку пального та у випадках, коли треба терміново передати іншу важливу інформацію;

бути постійно готовим до самостійного виконання бойового завдання.

1.8.31. Веденому забороняється без дозволу ведучого (командира) виходити з бойового порядку, окрім випадків, що не дозволяють зберігати своє місце в ньому (поранення екіпажу, відмова або ушкодження АТ, відбиття атак противника, порушення безпеки польоту).

1.8.32. Екіпажі вертольотів повинні самостійно у протистоянні з противником виконати бойове завдання, проявляючи рішучість у досягненні мети, поєднувати сміливість з точним розрахунком і глибоким знанням своєї справи, озброєння та військової техніки, аеродинаміки, тактики, у будь-якій обстановці зберігати холонокровність, здійснювати товариську підтримку і допомогу в ході бойового польоту. Вони зобов'язані:

знати авіаційну техніку й особливості свого вертольоту;

досконало володіти технікою пілотування;

вміло використовувати в бойовому польоті озброєння і обладнання вертольоту;

постійно вивчати і знати організацію і тактику Сухопутних військ і авіації, а також бойові можливості ймовірного противника;

вміло розбиратися в динаміці сучасного загальновійськового бою і швидко

оцінювати наземну і повітряну обстановку;

уміти швидко розпізнавати свої війська і противника, правильно використовувати сигнали взаємодії;

постійно вивчати і знати організацію, угруповання, тактику, слабкі і сильні сторони засобів ППО противника і вміти долати їх протидію;

знати бойову техніку і тактику дій військ противника, ознаки, що їх демаскують, уміти швидко виявляти й уражати її з ходу із застосуванням ракетного, стрілецько-гарматного і бомбардувального озброєння вертольоту;

безперервно удосконалювати бойову майстерність, точно, і своєчасно із встановленого напрямку виходити на майданчики посадки і здійснювати посадку з ходу при різних варіантах завантаження вертольоту;

старанно готуватися до виконання кожного бойового польоту;

знати організацію зв'язку, додержуватися правил радіообміну і радіодисципліни;

вміло використовувати бойовий досвід і приймати участь у розробці нових, більш досконалих тактичних прийомів, які забезпечують успішне виконання бойових завдань.

Глава II

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ

2.1. Зміст управління

2.1.1. Управління організовується і здійснюється на основі рішення командира. Основу рішення складає замисел.

2.1.2. Мета управління полягає у забезпеченні визначеного рівня боєздатності та мобілізаційної готовності, всебічної підготовки до застосування та ефективної реалізації бойових можливостей у ході ведення бойових дій.

2.1.3. Зміст управління вертолітними частинами (підрозділами) полягає у виконанні завдань управління, основними з яких є:

підтримання готовності системи управління до управління підрозділами; організацію і проведення заходів щодо підвищення (підтримання, відновлення) бойової готовності та боєздатності підрозділів;

безперервне добування, збір, вивчення, відображення, аналіз і оцінювання даних обстановки;

вироблення замислу та прийняття рішення;

постановку і доведення завдань до підлеглих;

планування бойових дій;

організацію і підтримання взаємодії;

організацію усіх видів забезпечення бойових дій;

організацію системи управління, у тому числі системи зв'язку і радіотехнічного забезпечення;

керівництво підготовкою підрозділів (екіпажів) до виконання завдань;

керівництво підрозділами (екіпажами) в ході виконання завдань;

організацію і здійснення контролю виконання поставлених завдань та надання допомоги;

безпосереднє управління в ході бойових дій.

2.1.4. Командир вертолітної частини (підрозділу) керує підпорядкованими підрозділами (екіпажами) особисто і через штаб, а також через своїх заступників і начальників служб (відділень, груп).

2.1.5. Бойові завдання вертолітним ескадрильям, що діють у складі бригади, ставить командир бригади.

2.1.6. Окремі (зведені) вертолітні підрозділи, передані в підпорядкування (оперативне) з'єднанням (об'єднанням), отримують бойове завдання від командирів (командувачів) цих з'єднань (об'єднань) у межах виділеного льотного ресурсу.

2.1.7. Бойове управління (цілевказівки і наведення на наземні (морські) цілі) вертолітними підрозділами (екіпажами) в ході бойових дій здійснюється через групи бойового управління (ПАН).

2.2. Принципи управління

2.2.1. Основними принципами управління вертолітними частинами (підрозділами) є:

єдиначальність та персональна відповідальність командирів за результати виконання поставлених завдань;

централізація управління з наданням підлеглим ініціативи та самостійності у визначенні способів виконання поставлених завдань;

твердість та наполегливість у ході реалізації замислів і планів;

чіткий розподіл функцій, завдань, повноважень і відповідальності органів управління;

оперативність реагування на зміни обстановки;

особиста відповідальність командира за прийняті рішення, застосування підпорядкованих підрозділів.

2.2.2. Реалізація цих принципів досягається:

знанням реальної обстановки;

високим рівнем оперативно-тактичної підготовки командирів, штабів та інших органів управління;

чіткою організацією роботи органів управління, а також організацією швидкого відновлення порушеного управління.

2.3. Вимоги до управління

2.3.1. До управління, як процесу, висуваються вимоги, виконання яких є необхідною передумовою досягнення його мети. Основними з них є: оперативність, стійкість, безперервність, скритність та якість.

2.3.2. Оперативність управління полягає у спроможності командирів і органів управління виконувати завдання управління в стислі терміни, що дозволяє випередити противника в діях, швидко реагувати на зміни обстановки та своєчасно впливати на підлеглих в інтересах успішного виконання поставлених завдань та досягнення мети бойових дій.

2.3.3. Стійкість управління полягає у забезпеченні спроможності командирів і органів управління виконувати завдання управління за умов різких змін обстановки та впливу противника на систему управління.

2.3.4. Безперервність управління полягає у спроможності командира і органів управління здійснювати постійний вплив на підлеглих в ході підготовки і ведення бойових дій, а також постійного отримання від них інформації (доповідей, донесень, зведень) про хід виконання завдань та обстановку, що склалася.

2.3.5. Скритність управління полягає у приховуванні від противника (збереженні у таємниці) створеної системи управління, основних заходів із підготовки бойових дій та здійснення управління у ході її ведення.

2.3.6. Якість управління полягає в здатності командирів і органів управління забезпечити ефективну реалізацію бойових спроможностей вертолітних частин (підрозділів) для успішного виконання ними поставлених завдань і досягнення мети бойових дій з найменшими втратами та у визначені терміни.

2.4. Система управління

2.4.1. Для управління вертолітними частинами (підрозділами) створюється система управління. Вона включає: органи управління, пункти управління, засоби управління (систему зв'язку та РТЗ, АСУ та інші спеціальні системи).

2.4.2. До органів управління вертолітних частин (підрозділів) відносяться командири, штаби, відділення, групи, служби (посадові особи).

2.4.3. Управління вертолітними частинами (підрозділами) на землі та в повітрі здійснюється через систему ПУ, до складу якої входять: КП армійської авіації Сухопутних військ ЗС України, ОКП (ЗКП) вертолітних частин, ПУ вертолітних підрозділів, ПУ ГБУ, ПУ ПАН. ПУ армійської авіації розгортаються, як правило, в рухомому варіанті.

2.4.4. КП армійської авіації СВ ЗСУ може розгортатися на ПУ створених угруповань військ (сил) та призначений для управління вертолітними частинами (підрозділами) в районах (зонах) дій цих угруповань, а також для забезпечення їх взаємодії з авіацією ПС, наземними військам та авіацією інших складових сил оборони.

2.4.5. Для управління підрозділами у вертолітних частинах створюються: основний командний і запасний командний пункти управління.

2.4.6. ОКП вертолітних частин обладнується в двох варіантах: стаціонарному і на рухомих засобах та розгортається в районі базування, звідки забезпечується управління підлеглими при підготовці та в ході виконання бойових завдань.

2.4.7. ОКП є основним ПУ, з якого командир і штаб здійснює управління підлеглими при підготовці та в ході бойових дій. На ОКП розміщуються та працюють: командування, основний склад штабу, начальники служб, що входять до складу повного бойового розрахунку, а також представники підрозділів забезпечення. ОКП розгортається в мирний час, на ньому організовується та постійно здійснюється чергування (бойове чергування) черговими бойовими обслугами. Район розгортання ОКП вертолітної частини визначається старшим начальником, інших пунктів управління – командиром або начальником штабу вертолітної частини. ОКП переміщується тільки з дозволу старшого командира (вищого штабу), інші пункти управління – з дозволу командира або начальника штабу вертолітної частини.

2.4.8. До складу скороченого бойового розрахунку ОКП (ЗКП) входять: оперативний черговий (черговий ПУ), помічник оперативного чергового, черговий по прийому і випуску повітряних суден (льотчик), черговий інженер-метеоролог, диспетчер та особовий склад, що забезпечує зв'язок та РТЗ.

2.4.9. До складу повного бойового розрахунку ОКП, крім вище вказаних посадових осіб, входять: командир вертолітної частини, який очолює бойовий розрахунок, начальник штабу вертолітної частини, старший штурман вертолітної частини, начальник розвідки, начальник повітряно-вогневої і тактичної підготовки, начальник зв'язку та РТЗ, начальник метеорологічної служби, керівник польотів, керівник зони посадки та інші посадові особи за

вказівкою командира та начальника штабу. При знаходженні командира вертолітної частини в бойовому порядку повний бойовий розрахунок ОКП очолює начальник штабу вертолітної частини (заступник командира вертолітної частини з числа льотного складу).

2.4.10. ЗКП призначений для підвищення стійкості та безперервності управління. Він розгортається (готується до виїзду) у визначеному районі під час приведення вертолітної частини у вищі ступені бойової готовності. ЗКП розгортається, як правило, на рухомій базі, його очолює заступник командира вертолітної частини. Роль ЗКП може виконувати ПУ вертолітного підрозділу. В період функціонування ОКП із ЗКП можуть вирішуватися окремі завдання управління, а при виході з ладу або переміщення ОКП з нього здійснюється управління у повному обсязі. З прибуттям на ЗКП командира він стає ОКП, а попередній ОКП стає ЗКП.

2.4.12. Відповідно до обстановки, що склалася та поставлених завдань старший командир (начальник) визначає вертолітним частинам (підрозділам) які ПУ необхідно розгорнути, місце розгортання та час готовності їх до роботи.

2.4.13. При введенні вищих ступенів бойової готовності на ПУ організовується цілодобове чергування повного бойового розрахунку або його чергової зміни.

2.4.14. Склад ОКП (ЗКП), як правило, розподіляється на групи:

групу бойового управління, до якої входять посадові особи бойової обслуги ОКП, її очолює командир вертолітної частини;

групу планування, до якої входять офіцери штабу, начальники служб (відділень, груп), її очолює начальник штабу вертолітної частини;

групу забезпечення, яка призначена для всебічного забезпечення роботи ПУ, до неї входять сили і засоби зв'язку та РТЗ, забезпечення СУВ, тилового, медичного забезпечення тощо.

2.4.15. Елементами ОКП можуть бути ПУ ІАС та ПУ логістики.

2.4.16. ПУ ГБУ призначений для підтримання взаємодії армійської авіації із наземними з'єднаннями (частинами) ЗС України, інших складових сил оборони, а також для управління ЛА, що діють у смузі (районі) їх відповідальності.

ПУ ГБУ розгортається на рухомих засобах спільно з ОКП наземних з'єднань (частин) ЗС України, інших складових сил оборони. Начальник ГБУ в період підготовки до бойових дій надає пропозиції командирі з'єднання (частини) на застосування авіації та здійснення взаємодії між авіацією та наземними частинами (підрозділами), після прийняття ним рішення подає заявку застосування авіації у смузі (районі) відповідальності (дій).

Виклик вертолітних підрозділів (екіпажів) в межах виділеного льотного ресурсу здійснюється ГБУ самостійно або через ОКП.

2.4.17. ПУ ПАН призначений для візуального виведення вертолітних підрозділів (екіпажів) на об'єкти дій, їх інформування про обстановку на землі та в повітрі (наведення на наземні (морські) цілі в межах візуальної видимості), інформування своїх засобів ППО про проліт вертольотів, контролю позначення

своїх військ у смугах (на ділянках) дій наземних частини (підрозділів) ЗС України, інших складових сил оборони.

2.4.18. Для забезпечення управління повітряним рухом, зльоту та посадки вертольотів у районі аеродрому розгортається КДП, в районі базування (майданчику) – СКП.

2.4.19. Охорона і оборона ПУ організуються начальником штабу вертолітної частини (підрозділу). Керівництво охороною та обороною покладається на начальника ПУ (особу, яка очолює бойовий розрахунок).

Для оборони ПУ може залучатись весь особовий склад, який на ньому працює. Весь комплекс заходів, сил та засобів з охорони та оборони ПУ відображається в плані охорони та оборони.

Протиповітряна оборона ПУ вертолітної частини (підрозділу) забезпечується в загальній системі ППО, а також виділеними (штатними) силами і засобами ППО.

2.4.20. Засоби управління призначені для забезпечення обміну усіма видами інформації між ПУ (їх елементами) та екіпажами вертольотів. З цією метою створюється система зв'язку та РТЗ. Вона включає:

вузли зв'язку та РТЗ ПУ;

канали зв'язку, що виділяються від Національної телекомунікаційної мережі, стаціонарні та польові опорні мережі телекомунікації з підключенням ІР-телефонії, систем передачі даних;

радіолокаційні пости, радіолокаційні групи, центри (пункти) обробки радіолокаційної інформації, які розгорнуті в інтересах радіолокаційного забезпечення вертолітних частин (підрозділів);

систему технічного забезпечення зв'язку, РТЗ, АСУ, ІС;

систему управління зв'язком та РТЗ, АСУ, ІС;

мережа ФПЗ;

резерв сил і засобів зв'язку та РТЗ, АСУ, ІС.

2.4.21. Система зв'язку, РТЗ, АСУ, ІС повинні мати високу бойову готовність, стійкість, мобільність, необхідну пропускну спроможність, розвідзахищеність та завадо-захищеність і забезпечувати своєчасну, достовірну і скритну передачу всіх видів повідомлень.

2.4.22. Зв'язок та РТЗ у вертолітній частині (підрозділах) організовується на підставі рішення командира, вказівок начальника штабу, розпорядження зі зв'язку та РТЗ вищого штабу з урахуванням наявності, стану сил і засобів зв'язку та РТЗ, часу, що виділяється для розгортання (нарощування) системи зв'язку, РТЗ, АСУ, ІС, а також оперативної обстановки і характеру завдань, що вирішуються вертолітною частиною (підрозділом).

2.4.23. Для забезпечення зв'язку та РТЗ, АСУ, ІС застосовуються: радіо, радіорелейні, супутникові, проводові, сигнальні засоби зв'язку (стаціонарні та рухомі), засоби РТЗ (радіолокаційні та радіо-світлотехнічні) та засоби автоматизованого управління.

2.4.24. За допомогою засобів зв'язку організовується телефонний зв'язок (ІР-телефонія), передача даних у мережах ЗСУ001, ЗСУ002 та “Дніпро”, а з

допомогою засобів РТЗ – радіолокаційне та радіо-світлотехнічне забезпечення польотів. Усі засоби зв'язку, РТЗ, АСУ, ІС застосовуються комплексно.

2.4.25. Командири і начальники штабів вертолітних частин (підрозділів) за будь-яких умов обстановки зобов'язані мати при собі засоби зв'язку, які дозволять їм: підтримувати зв'язок зі своїм штабом, підпорядкованими командирами (штабами), старшим командиром (штабом). Вони повинні вміти особисто вести переговори з використанням переговорних таблиць за допомогою засобів зв'язку та не допускати втрати зв'язку. Відрив командирів і начальників штабів від засобів зв'язку неприпустимий.

2.4.26. У разі перебування командира у повітрі він повинен мати зв'язок безпосередньо або через виділені вертольоти-ретранслятори з наземними ПУ та з екіпажами вертольотів бойового порядку, а також з ПУ та екіпажами ЛА взаємодіючих авіаційних частин (підрозділів).

2.4.27. Зв'язок у вертолітній частині (підрозділі) встановлюється з вертольотами, що знаходяться в повітрі – безпосередньо з кожним екіпажем (у зонах відповідальності).

2.4.28. Відповідальність за організацію зв'язку з підлеглими покладається на вищий штаб. У разі втрати зв'язку як вищий, так і підпорядковані штаби зобов'язані вжити всіх заходів для його негайного відновлення.

2.5. Здійснення управління

2.5.1. У мирний час командир та штаб вертолітної частини (підрозділу) організують підготовку до бойових дій та бойового чергування і здійснюють постійний контроль за станом чергових сил та засобів, ступенем їх готовності до виконання поставлених бойових завдань та всебічним забезпеченням, а під час застосування чергових сил здійснюють керівництво ними.

2.5.2. Під час приведення вертолітної частини (підрозділу) у вищій ступені бойової готовності командир і штаб керують підготовкою вертолітної частини (підрозділу) до виконання поставлених бойових завдань, забезпечуючи при цьому своєчасне проведення всіх передбачених планом заходів.

2.5.3. З початком та в ході бойових дій командир і штаб вертолітної частини (підрозділу) зобов'язані безперервно здобувати та аналізувати дані обстановки, доводити їх до підлеглих, уточнювати прийняті рішення та організовувати їх виконання.

2.5.4. Командир вертолітної частини здійснює управління підрозділами в ході бойових дій з ОКП або зі свого вертольоту. Командир вертолітного підрозділу керує підлеглими з ПУ підрозділу або зі свого вертольоту.

2.5.5. З ОКП (ПУ) командир вертолітної частини (підрозділу) керує вильотом підрозділів (екіпажів) на виконання поставлених бойових завдань, уточнює раніше поставлені завдання або ставить їм нові бойові завдання, контролює хід виконання бойових завдань, організовує підготовку вертолітних підрозділів (ланок, пар, екіпажів) до повторних вильотів та їх всебічне забезпечення, вживає заходи щодо швидкого відновлення боєздатності підрозділів, що потрапили під удари противника.

2.5.6. Зі свого вертольоту командир вертолітної частини (підрозділу) керує вертолітними підрозділами (ланкою, парою, екіпажами) в ході бойового польоту. Особисто спостерігаючи за обстановкою та оцінюючи дані, що надходять від наземних та повітряних ПУ, командирів підрозділів, груп, екіпажів у повітрі, приймає (уточнює) рішення та віддає розпорядження на їх виконання.

2.5.7. З ПУ старших начальників надходить інформація про наземну (морську), повітряну, метеорологічну обстановку, здійснюється постановка (уточнення) бойових завдань, перенацілювання та управління бойовими діями.

2.5.8. Штаб вертолітної частини (підрозділу) в ході бойових дій:

здійснює збір, обробку та відображення даних обстановки;

підтримує стійкий зв'язок з підлеглими підрозділами;

інформує підлеглих про обстановку;

доповідає обстановку до вищого штабу;

керує всебічним забезпеченням;

підтримує зв'язок із взаємодіючими військовими з'єднаннями, частинами, підрозділами;

здійснює збір даних про результати виконання бойових завдань;

подає бойові донесення.

2.5.9. У випадку порушення управління штаб вертолітної частини (підрозділу) вживає негайних заходів щодо його відновлення в найкоротший термін.

2.5.10. Для управління вертолітними частинами (підрозділами) в угрупованнях військ система управління додатково включає структурний підрозділ армійської авіації у складі ОКП угруповання військ для планування застосування та управління вертолітними частинами (підрозділами), що передані в підпорядкування (оперативне) командувачу цього угруповання.

2.5.11. У разі підпорядкування (оперативного) вертолітної частини (підрозділу) командувачу угруповання військ на ОКП угруповання військ організовується КХ-радіомережа начальника структурного підрозділу – радіомережа виклику армійської авіації. До складу мережі входять усі ГБУ та вертолітні підрозділи, передані в підпорядкування (оперативне) командувачу цього угруповання або виконують завдання в його інтересах (зоні відповідальності).

2.5.12. Начальник структурного підрозділу армійської авіації ОКП угруповання військ узагальнює та опрацьовує заявки, надіслані начальниками ГБУ, у разі необхідності корегує їх. На підставі заявок готує пропозиції щодо застосування вертолітних підрозділів (екіпажів) командувачу угруповання, після затвердження командувачем доводить їх у вигляді бойового розпорядження до командира вертолітної частини (підрозділу) та ГБУ.

2.5.13. У подальшому начальники ГБУ, відповідно до затверджених пропозицій, встановленим порядком здійснюють виклик вертолітних підрозділів (екіпажів) для виконання завдань з авіаційної підтримки дій військ з урахуванням часу, необхідного для отримання (уточнення) завдання льотному складу, запуску вертольотів, їх зльоту, побудови бойового порядку, часу, який необхідний для польоту до цілі.

2.5.14. Виклик може здійснюватися:

через структурний підрозділ армійської авіації ОКП угруповання військ з одночасним інформуванням старшого (чергового) бойового розрахунку ОКП (ПУ) вертолітної частини (підрозділу), що дозволяє зменшити час на підготовку до виконання бойового завдання;

безпосередньо начальником ГБУ при знаходженні екіпажів вертольотів на майданчиках засідки або при раптовому виклику в межах льотного ресурсу.

2.5.15. Начальник структурного підрозділу армійської авіації ОКП угруповання військ віддає усне бойове розпорядження командирі вертолітного підрозділу (екіпажу) на виконання бойового завдання з подальшим підтвердженням бойовим розпорядженням.

2.5.16. Після отримання усного бойового розпорядження екіпажі вертольотів усвідомлюють (уточнюють) завдання, здійснюють запуск вертольотів, зліт та політ по маршруту через точку входу в зону відповідальності наземного з'єднання (частини). Командир групи (екіпажу) самостійно обирає маршрут польоту в межах виділеного старшим начальником (командиром) коридору (смуги) прольоту.

2.5.17. Оперативний черговий ОКП (черговий ПУ) вертолітної частини (підрозділу) негайно доводить інформацію до структурного підрозділу армійської авіації ОКП угруповання військ та начальника відповідного ГБУ про зліт групи вертольотів (екіпажу): час зльоту, склад групи, позивні екіпажів, бойова зарядка.

2.5.18. При підльоті до точки входу в зону відповідальності наземного з'єднання (частини) ведучий групи (командир екіпажу) встановлює зв'язок з начальником ГБУ та здійснює запит на дозвіл виконання польоту в зону відповідальності.

2.5.19. Начальник ГБУ в свою чергу:

встановлює чіткий двосторонній зв'язок з ведучим групи (екіпажем);

надає дозвіл або забороняє вхід в зону відповідальності наземного з'єднання (частини), попередньо погодивши дозвіл з відповідним командиром; інформує екіпажі вертольотів про екіпажі інших ЛА, які виконують завдання в зоні відповідальності наземного з'єднання (частини) з вказанням їх позивних, висот та напрямків польоту;

інформує начальника ППО та начальника РВіА наземного з'єднання (частини) з метою забезпечення безпеки прольоту;

інформує екіпажі вертольотів про наземну та повітряну обстановку;

здійснює управління групою вертольотів (екіпажем) від рубежу прийому-передачі управління (точки входу в зону наземного з'єднання (частини)) до рубежу прийому-передачі управління ПАН.

2.5.20. ПАН, встановивши стійкий двосторонній зв'язок з ведучим групи вертольотів (екіпажем), здійснює їх візуальне (цілевказання) наведення на визначені наземні (морські) цілі.

2.5.21. Після виконання завдань групами вертольотів (екіпажем), управління ними здійснюється у зворотному порядку. ПАН доповідає

начальнику ГБУ про результати виконання завдань з вказанням кількості знищених об'єктів (живої сили) противника тощо.

2.5.22. Начальник ГБУ доповідає результати виконання завдань начальнику структурного підрозділу армійської авіації ОКП угруповання військ, а ведучий групи (командир екіпажу) після бойового польоту подає бойове донесення начальнику штабу вертолітної частини (підрозділу).

2.5.23. У бойовому донесенні за бойовий виліт командир екіпажу (ланки, ескадрильї) вказує:

- бойове завдання, що виконувалося;
- час, місце та ступінь виконання бойового завдання;
- екіпажі, які приймали участь у бойовому польоті;
- метеорологічні умови під час виконання бойового завдання;
- протидія противника, способи і тактичні прийоми дій;
- розхід АЗУ та боєприпасів;
- бойові втрати та їх причини.

БАЗУВАННЯ ТА ПЕРЕБАЗУВАННЯ

3.1. Вимоги до базування

3.1.1. Вертолітній частині (підрозділу) для базування в мирний час виділяється один основний аеродром та призначаються аеродроми (майданчики) розосередження, а у воєнний час – один-два райони базування та майданчики розосередження. Забезпечення бойових дій вертолітної частини (підрозділу) в районі базування (на аеродромі) здійснюють підрозділи забезпечення цієї частини або (та) придані.

3.1.2. Під час підготовки та в ході бойових дій вертолітній частині (підрозділу) можуть на визначений період додатково призначатись вертолітні майданчики: базування, підскоку, засідки, розосередження, запасні тощо, а також виділятися аеродроми: оперативні, маневру та запасні.

3.2.3. Після виділення вертолітній частині (підрозділу) району базування (аеродрому розосередження (оперативного, маневру)) порядок його використання визначається: при базуванні на аеродромі – рішенням командира авіаційної частини (підрозділу), що постійно чи тимчасово базується на цьому аеродромі, при базуванні в районі – рішенням командира вертолітної частини (підрозділу).

3.1.4. За правильну експлуатацію аеродрому відповідає командир авіаційної частини, якій він визначений як основний. За утримання аеродрому в постійній експлуатаційній готовності та своєчасну підготовку його до польотів відповідає командир підрозділу аеродромно-технічного забезпечення. За утримання споруд на аеродромі в експлуатаційному стані відповідають командири підрозділів частини, що експлуатують ці споруди.

3.1.5. У період ведення бойових дій базування вертолітної частини (підрозділу) залежить від обстановки і характеру дій військ, яке забезпечує живучість та ефективність виконання бойових завдань.

3.1.6. У ході наступальних операцій (дій) райони базування армійської авіації можуть призначатися на 20-50 км ближче від лінії бойового зіткнення, ніж в обороні. Райони для майданчиків підскоку не залежно від виду операції (дій) визначаються не ближче 20 км до лінії бойового зіткнення. Майданчики засідок улаштовуються на ймовірних маршрутах руху на відстанях 2-6 км від місця цілі (додаток 2).

3.1.7. Обладнання районів (майданчиків) базування вертолітної частини (підрозділу) повинно забезпечувати розосереджене та укрите розташування вертольотів, швидке їх вирулювання для зльоту, можливості зльоту вертольотів під час виходу зі строю ЗПС, укрите розміщення особового складу і техніки, запасів ПММ, боеприпасів, зручність підвозу та схову матеріальних засобів.

3.2. Охорона і оборона

3.2.1. Охорона і оборона районів базування (аеродромів) вертолітних частин (підрозділів) організовується з метою попередження та відбиття нападу повітряного та наземного противника, забезпечення збереження озброєння, військової техніки і запасів матеріальних засобів, запобігання несанкціонованих зльотів вертольотів, а також для затримання ЛА противника, які приземлились на даному майданчику (аеродромі).

3.2.2. Охорона і оборона районів базування (аеродромів) здійснюється силами та засобами всіх підрозділів, розташованих в районах базування (на аеродромах), а також спеціально виділеними військовими частинами (підрозділами) ЗС України та іншими складовими сил оборони.

3.2.3. Прикриття районів базування (аеродромів) від ударів засобів повітряного нападу і повітряної розвідки противника здійснюється в єдиній системі ППО.

3.2.4. Для безпосередньої ППО районів базування (аеродромів) залучаються штатні підрозділи (розрахунки, обслуговування) ППО вертолітних частин, а також виділяються зенітні ракетні (зенітні артилерійські) військові частини (підрозділи) ППО, наземні військові частини (підрозділи) РЕБ.

3.2.5. Основу охорони районів базування (аеродромів) складають варти, патрулі, чергові сили та підрозділи (підрозділи підсилення охорони), добовий наряд підрозділів, підрозділи протидії диверсіям та терористичним актам. Кількість виділених для охорони сил і засобів залежить від важливості об'єктів, їх кількості і розмірів, характеру місцевості та інших умов обстановки.

3.2.6. Оборона районів базування (аеродромів) включає: наземну оборону та протиповітряну оборону. Оборона, як правило, планується та організовується за секторами, що формуються від центру ЗПС до периферії, нумеруються за годинниковою стрілкою та закріплюються за підрозділами (тимчасовими формуваннями). Для здійснення оборони створюються системи: розвідки, оповіщення, управління та взаємодії, забезпечення.

3.2.7. Наземна оборона районів базування (аеродромів) будується круговою та ешелонованою в глибину. Основу її складають опорні пункти, рухомий резерв та інженерні загородження. Створення оборонних споруд включає: улаштування вогневих позицій, протитанкових та протипіхотних загороджень, засобів зв'язку та сигналізації, підготовку до оборони окремих об'єктів та будівель. Першочергово улаштовуються оборонні споруди для прикриття ПУ та зон розосередження.

3.2.8. Для безпосередньої ППО району базування (аеродрому) улаштовуються вогневі (стартові) позиції з урахуванням розміщення системи споруд наземної оборони та об'єктів, що прикриваються від ударів з повітря.

3.2.9. Відповідальність за організацію охорони і оборони району базування (аеродрому) покладається на старшого авіаційного начальника – командира авіаційної частини (підрозділу). Він є начальником оборони району базування (аеродрому). Його заступники: з наземної оборони – начальник штабу авіаційної частини, з ППО – командир зенітної ракетної (зенітної артилерійської) частини (підрозділу), що прикриває аеродром.

3.2.10. На підставі рішення командира – начальника оборони району базування (аеродрому), штаб авіаційної частини, із залученням командирів (штабів) частин (підрозділів) забезпечення та виділеного для прикриття аеродрому (району базування) зенітного ракетного (зенітного-артилерійського) підрозділу (частини), відпрацьовує план охорони і оборони району базування (аеродрому) та контролює його виконання.

3.2.11. Управління силами та засобами оборони району базування (аеродрому) здійснюється з ОКП начальника оборони, з ПУ заступників з наземної оборони та ППО, ПУ начальників секторів (командирів підрозділів).

3.3. Підготовка до перебазування

3.3.1. Вертолітні частини (підрозділи) повинні знаходитись у постійній готовності до перебазування.

3.3.2. За змістом та послідовністю підготовка до перебазування відповідає підготовці до бойових дій (глава IV Статуту), але має свої особливості.

3.3.3. Безпосередня підготовка вертолітної частини (підрозділу) до перебазування починається з отриманням завдання (команди, сигналу) та завершується доповіддю про готовність до перебазування. Під час безпосередньої підготовки до перебазування авіаційної частини (підрозділу) штабом розробляються такі документи: замисел перебазування, бойовий наказ (бойове розпорядження) на перебазування, план перебазування (планова таблиця перебазування), план завантаження. При цьому штабом вертолітної частини (підрозділу) уточнюється:

розподіл особового складу та майна по командах (групах) і необхідні для перебазування транспортні засоби (додаток 3);

заявки на необхідні транспортні засоби.

3.3.4. Замисел перебазування включає текстуальну та графічну частини.

3.3.5. У текстуальній частині замислу перебазування вказують: мету перебазування; спосіб перебазування; коли, яким складом, в якій послідовності здійснити переліт вертольотів; бойовий порядок під час перельоту; несення бойового чергування; які команди і групи мати та якими транспортними засобами їх перевезти, порядок переміщення наземного ешелону.

При перебазуванні наземного ешелону своїм ходом порядок переміщення наземного ешелону включає: побудову похідного порядку та розподіл сил і засобів по колонах; склад, завдання і віддалення похідної охорони; маршрути (маршрут) і середню швидкість руху; вихідний рубіж (пункт) і рубежі (пункти) регулювання, кількість і тривалість привалів на перший добовий перехід; організацію ППО на маршруті; час початку і закінчення маршруту (додаток 4).

При перевезенні наземного ешелону залізницею порядок переміщення наземного ешелону включає: необхідну кількість транспортних засобів (військових ешелонів) для перевезення підрозділів; черговість і терміни завантаження і відправлення підрозділів; розподіл станцій завантаження між підрозділами; порядок використання обладнання та місцевої інфраструктури; вихідні райони, райони очікування, збору і зосередження підрозділів, характер їх

інженерного обладнання, маршрути і час виходу до місць завантаження; порядок дій підрозділів у разі зриву і припинення перевезення; організацію охорони і ППО (додаток 5).

3.3.6. На графічну частину замислу перебазування наносять: державний кордон (лінію бойового зіткнення); угруповання противника (НЗФ), дії якого можуть вплинути на хід перебазування; положення розвідувально-ударних комплексів противника і рубежі досяжності їх засобів; аеродроми (майданчики) вихідного та нового базування, запасні аеродроми; маршрути перельоту повітряного (льотного) ешелону, профіль польоту; станції завантаження, перевантаження, розвантаження та маршрути руху наземного ешелону; маршрути переміщення автомобільних колон вертолітної частини, вихідний рубіж (пункт), рубежі (пункти) регулювання руху, райони привалів.

3.3.7. У бойовому наказі (бойовому розпорядженні) на перебазування вказуються:

у першому пункті – короткі висновки з оцінювання обстановки;

у другому пункті – завдання вертолітній частині (підрозділу) на перебазування і замисел перебазування;

у третьому пункті – сили та засоби, що виділені старшим начальником в інтересах забезпечення перебазування;

у четвертому пункті – після слова “наказую” визначаються завдання вертолітним підрозділам, штатним наземним підрозділам та тимчасовим формуванням.

Під час постановки завдань вказуються: порядок перельоту льотного та повітряного ешелонів; маршрут та профіль польоту; аеродроми дозавправлення; порядок забезпечення перельоту; порядок переміщення (перевезення) наземного ешелону, маршрути руху виділених транспортних засобів; заходи із забезпечення прихованості та маскування;

у п'ятому пункті – місця і час розгортання ПУ, порядок управління в ході перебазування і порядок переміщення ПУ, а також на кого покладається управління у випадку виходу зі строю основного ПУ.

у шостому пункті – час і ступінь готовності до перебазування та до бойових дій на новому аеродромі.

3.3.8. Бойовий наказ віддається у разі перебазування вертолітної частини усім складом або більшою частиною сил, бойове розпорядження – у разі перебазування підрозділу або меншої частини сил.

3.3.9. У разі обмеженого часу на підготовку до перебазування командир вертолітної частини (підрозділу) при паралельному методі роботи після усвідомлення завдання віддає попереднє розпорядження на перебазування, в якому, як правило, вказує:

район нового базування;

спосіб перебазування;

вид та кількість виділених транспортних засобів та розподіл їх між підрозділами;

терміни готовності передової команди (оперативної групи) до завантаження, готовності вертольотів до перельоту;

час і місце постановки завдання на перебазування.

3.3.10. План перебазування включає текстуальну та графічну частини.

3.3.11. Текстуальна частина плану перебазування включає:

короткі висновки з оцінювання обстановки;

завдання авіаційним підрозділам, командам, групам і тимчасовим формуванням;

порядок перебазування;

організація забезпечення під час перебазування (заходи щодо забезпечення перебазування і бойових дій з нового аеродрому);

організація управління;

організація взаємодії.

готовність до перебазування.

3.3.12. На графічну частину плану перебазування наносять: державний кордон (лінію бойового зіткнення); угруповання противника (НЗФ), дії якого можуть вплинути на хід перебазування; положення розвідувально-ударних комплексів і рубежі досяжності їх засобів; аеродроми (майданчики) вихідного та нового базування, запасні аеродроми; маршрути перельоту повітряного (льотного) ешелону, профіль польоту; ПУ та їх зони відповідальності, рубежі передачі управління; станції завантаження, перевантаження, розвантаження та маршрути руху наземного ешелону; маршрути переміщення автомобільних колон військової частини, вихідний рубіж (пункт), рубежі (пункти) регулювання руху, райони привалів; хибні аеродроми (майданчики); рубежі повернення вертольотів на аеродроми (майданчики) вильоту або запасні аеродроми.

3.3.13. Планова таблиця перебазування відпрацьовується у разі перебазування льотним (повітряним) ешелоном.

3.3.14. План завантаження розробляється за необхідності при перевезенні особового складу, озброєння, військової техніки та матеріально-технічних засобів вертолітної частини (підрозділу) вертольотами або наземним ешелоном (своїм ходом, залізницею).

3.3.15. У разі підготовки до перебазування з виконанням бойового завдання командир і штаб вертолітної частини (підрозділу) одночасно готують бойові документи на виконання бойового завдання та на перебазування. За цього випадку при обмеженості часу планувальні та директивні бойові документи на перебазування та бойові дії дозволяється поєднувати.

3.3.16. За необхідності та при наявності часу, командир вертолітної частини (підрозділу) організовує:

рекогносцировку нового аеродрому (району базування) для визначення придатності його до посадки вертольотів;

вивчення (уточнення) особливостей польотів у районі нового базування;

виконання хімічної, радіаційної та інженерної розвідки місцевості;

визначення можливості розосередження авіаційної та спеціальної техніки, запасів матеріальних засобів;

визначення стану сховищ для особового складу і військової техніки, а також вирішення інших завдань пов'язаних з перебазуванням та базуванням у новому районі.

На підставі даних рекогносцировки визначається порядок перельоту повітряного та переміщення наземного ешелонів. Під час організації перебазування в обмежені строки рекогносцировка аеродромів здійснюється передовою командою.

3.4. Здійснення перебазування

3.4.1. Перебазування вертолітної частини (підрозділу) може здійснюватися: планово – після отримання відповідного бойового розпорядження або раптово – для виводу з-під ударів противника.

3.4.2. Вертолітна частина (підрозділ) перебазовується, як правило, без перерви в бойових діях. Перебазування може виконуватись у повному складі або окремими підрозділами (командами, групами). Перебазування виконується у стислі терміни з дотриманням заходів прихованості.

3.4.3. Вертолітна частина (підрозділ) перебазовується з виконанням або без виконання бойового завдання, послідовно або одночасно всім складом, з підрозділами забезпечення або без них. При перебазуванні вертолітної частини (підрозділу) без своїх сил та засобів забезпечення, забезпечення здійснюється підрозділами авіаційних частин (комендатур), що дислокуються на аеродромах нового базування.

3.4.4. Перебазування здійснюється повітряним (льотним) ешелоном або комбіновано у складі повітряного (льотного) та наземного ешелонів. Льотний ешелон включає бойові та транспортно-бойові вертольоти. Повітряний ешелон складають вертольоти, на яких здійснюється перевезення особового складу та вантажів підрозділів вертолітної частини (тимчасових формувань). Сили та засоби, що перевозяться автомобільним або/та залізничним транспортом, складають наземний ешелон.

3.4.5. Для здійснення перебазування у вертолітній частині (підрозділі) можуть створюватись тимчасові формування: передова команда, команда випуску, ремонтна група, завантажувальна (розвантажувальна) група, група задачі (транспортування) майна та інші.

3.4.6. Перебазування вертолітної частини (підрозділу) здійснюється, як правило, у два-три ешелони.

3.4.7. Передова команда (перший ешелон) призначається для:
управління екіпажами на землі і в повітрі;
приймання вертольотів, які перелітають;
забезпечення розміщення сил і засобів, що прибувають;
організації бойових дій на новому аеродромі (районі базування).

3.4.8. З метою підвищення мобільності під час виконання своїх функцій передова команда може поділятися на групи: оперативну і посилення. Начальником передової команди, як правило, призначається заступник командира вертолітної частини (підрозділу), начальник штабу або інша посадова особа, призначена командиром.

3.4.9. Оперативна група включає офіцерів штабу і служб вертолітної частини (підрозділу) з відповідною документацією та майном для розгортання

КП і забезпечення управління з нового аеродрому (району базування), 15-20% особового складу ІАС (без ТЕЧ) з технічним майном, осіб льотного складу, які не входять в екіпажі вертольотів, що перелітають.

З оперативною групою може переміщуватися комплект позиції підготовки ракет, зміна бойового розрахунку КП (ПУ) вертолітної частини (підрозділу) та обладнання ЗКП (КШМ).

3.4.10. Група підсилення включає 15-20% особового складу ІАС (без ТЕЧ) з відповідним технічним майном, ремонтну групу зі складу ТЕЧ з необхідним інструментом.

3.4.11. Команда випуску (другий ешелон) призначається для забезпечення підготовки вертольотів до перельоту та їх випуску з аеродрому попереднього базування. Її очолює начальник штабу вертолітної частини (підрозділу) або інша посадова особа, що призначається командиром. Для підвищення мобільності під час виконання функцій команда випуску може поділятися на групу випуску вертольотів та групу транспортування майна.

3.4.12. Група випуску включає частину особового складу штабу і служб вертолітної частини (підрозділу) з відповідною документацією та майном для забезпечення управління при веденні бойових дій з аеродрому попереднього базування і при перельоті на новий аеродром (район базування), 45-50% особового складу ІАС (без ТЕЧ) з технічним майном для підготовки вертольотів до польоту, осіб льотного складу, які не входять в екіпажі, що перелітають.

До групи випуску може входити комплект позиції підготовки ракет, зміна бойового розрахунку і обладнання КП.

Група випуску убуває з аеродрому попереднього базування після вильоту вертольотів та передачі управління ними на ПУ, що розгорнутий на новому аеродромі (районі базування). З групою випуску, як правило, перевозиться Бойовий прапор вертолітної частини з відповідною охороною.

3.4.13. Група транспортування майна включає 5-10% особового складу ІАС (без ТЕЧ). Ця група після підготовки вертольотів до польоту і здачі надлишкового майна проводить підготовку до транспортування на аеродром нового базування і транспортування технічного майна ІАС, яке не потрібне передовій команді і групі випуску для виконання своїх завдань в ході перебазування.

3.4.14. Особовий склад, майно ТЕЧ та інших підрозділів, що не включені до складу першого і другого ешелонів, складають третій ешелон.

3.4.15. ТЕЧ при перебазуванні вводить до справного стану вертольоти, що знаходяться в ТЕЧ на виконанні регламентних і ремонтних робіт, приймає участь у підготовці вертольотів до перельоту, а після виконання цих завдань переміщується (первозиться), як правило, одночасно всім складом. В окремих випадках на аеродромі попереднього базування може бути залишена група зі складу ТЕЧ для відновлення несправних вертольотів.

3.4.16. Управління повітряним ешелонам під час перельоту здійснюється з ОКП вертолітної частини (підрозділу) та з інших ПУ, що визначені розпорядженням вищого штабу, а також із ЗКП вертолітної частини (підрозділу), який розгорнуто в районі нового базування. Для забезпечення безперервності

управління в ході перебазування можуть використовуватись ПвПУ та вертольоти-ретранслятори.

3.4.17. Управління наземними ешелонами під час їх переміщення здійснюється з ПУ вертолітної частини (підрозділу) та з ПУ старших начальників через наземні радіомережі, вертольоти-ретранслятори, а також з використанням рухомих засобів зв'язку.

3.4.18. Забезпечення вертолітної частини (підрозділу) в ході перебазування організовується командиром вертолітної частини (підрозділу), його заступниками, начальниками служб та командирами підрозділів забезпечення. Для цього підрозділи МТЗ у повному складі або частиною сил і засобів (комендатурою) переміщуються на новий аеродром (аеродромний вузол), де розгортаються за визначеним планом.

3.4.19. З прибуттям повітряного ешелону на новий аеродром (район базування) негайно вживаються заходи щодо розосередження та маскування вертольотів, охорони і оборони аеродрому (району базування), підготовки до бойових дій.

3.4.20. Командир вертолітної частини (підрозділу) особисто або через штаб доповідає старшому начальнику про завершення перельотів повітряного ешелону та про остаточне завершення перебазування.

3.4.21. Перебазування вважається завершеним, коли на новий аеродром (район базування) перебазуються всі справні вертольоти, прибудуть визначені штатні підрозділи і тимчасові формування з майном, на аеродромі (в район базування) будуть розгорнуті і почнуть функціонувати засоби управління та підготовки вертольотів до польотів.

ПІДГОТОВКА ДО БОЙОВИХ ДІЙ

4.1. Завчасна підготовка до бойових дій

4.1.1. Підготовка вертолітних частин (підрозділів) до бойових дій здійснюється постійно в мирний час та в разі настання особливого періоду (в умовах введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях).

4.1.2. Підготовка до бойових дій поділяється на завчасну та безпосередню.

4.1.3. Завчасна підготовка до бойових дій здійснюється у мирний час та в особливий період. Вона має на меті максимально скоротити обсяг і терміни безпосередньої підготовки до бойових дій. У цей період планування бойових дій проводиться за ймовірними сценаріями реалізації загроз воєнній безпеці України, а у разі виявлення ознак кризової ситуації – за найбільш імовірними варіантами дій вертолітних частин (підрозділів). Здійснюється вивчення можливих районів дій, періодичне оцінювання розроблених планів та їх уточнення залежно від змін обстановки.

4.1.4. У вертолітних частинах (підрозділах) проводяться заходи бойової підготовки спрямовані на забезпечення постійної готовності підрозділів до перебазування та виконання визначених завдань, нарощування боєздатності. озброєння, військова техніка підтримуються у боєздатному стані, здійснюються заходи щодо подовження їх ресурсу. Командири і штаби вертолітних частин (підрозділів) здійснюють керівництво підготовкою, уточнюють потребу в матеріально-технічних засобах та створюють їх запаси з урахуванням розміщення у відповідних районах.

4.2. Завчасна підготовка до бойового польоту

4.2.1. До отримання бойового завдання у вертолітних підрозділах проводиться завчасна підготовка особового складу і авіаційної техніки до бойових польотів. Вона має на меті максимально скоротити обсяг і час підготовки льотного складу і вертольотів до бойового польоту після одержання бойового завдання і забезпечити виліт підрозділів у мінімальний час. Завчасна підготовка вертолітних підрозділів(екіпажів) до бойових польотів включає:

вивчення противника, своїх військ, району бойових дій;

розробку варіантів ударів (повітряних боїв), висадки повітряних десантів і виконання інших бойових завдань;

відпрацювання варіантів зльоту і посадки підрозділів(екіпажів);

проведення з льотним складом тренажів на спеціальній апаратурі і у кабінах вертольотів;

виконання тренувальних польотів для відпрацювання техніки пілотування і бойового застосування;

проведення спеціальної психологічної підготовки льотного складу з урахуванням специфіки умов майбутніх бойових дій;

вивчення досвіду бойових дій;
вивчення заходів безпеки польотів;
підготовку авіаційної техніки.

4.2.2. В результаті вивчення противника льотний склад повинен знати:
склад, організацію і озброєння противника;
розташування, характер та демаскуючі ознаки імовірних об'єктів дій;
розташування засобів ППО і базування тактичної і армійської авіації, їх бойові можливості, тактику дій, сильні і слабкі сторони;
зони видимості радіолокаційного поля противника і можливості скритого проникнення вертольотів у розривах радіолокаційного поля або під ним.

4.2.3. В результаті вивчення своїх військ льотний склад повинен знати:
положення і характер дій Сухопутних військ (ВМС), окремих родів військ ЗС України, інших складових сил оборони;
райони (зони) бойових дій частин (підрозділів) ППО і порядок їх прольоту;
порядок позначення переднього краю і сигнали взаємного розпізнавання своїх наземних військ та авіації;

розташування і дані засобів радіотехнічного забезпечення польотів та порядок їх використання в ході бойових польотів;

порядок радіозв'язку між екіпажами в повітрі та з ПУ, використання таблиць сигналів і кодованих карт;

сигнали взаємодії з авіаційними частинами (підрозділами) свого роду військ та родів авіації, частинами (підрозділами) Сухопутних військ (ВМС), окремих родів військ ЗС України, інших складових сил оборони;

4.2.4. В результаті вивчення району бойових дій льотний склад повинен знати:

положення лінії бойового зіткнення;
соціально-політичну обстановку;
радіоелектронну та радіаційну обстановку;
умови навігації та пошуку цілей;
запасні аеродроми (майданчики);
порядок подолання зон радіоактивного зараження;
фізико-географічні та кліматичні особливості району бойових дій;
характерні орієнтири, природні та штучні перешкоди.

4.2.5. Варіанти нанесення ударів по типових об'єктах вертолітною частиною (підрозділом), варіанти повітряних боїв та виконання інших бойових завдань розробляються відповідно до прогнозованих умов обстановки. Вони розробляються методом моделювання з урахуванням раніше засвоєних льотним складом способів атак, видів маневру, тактичних прийомів та особливостей виконання спеціальних бойових завдань.

4.2.6. Кожен варіант виконання бойового завдання оформлюється у виді схеми, на якій графічно відображаються:

об'єкти удару (майданчики);
ППО в районі об'єктів (майданчики) та способи її подолання;
порядок дій груп різного тактичного призначення;
доцільні напрямки та висоти виходу на цілі (майданчики);

авіаційні засоби ураження та послідовність їх застосування;
розподіл цілей між ланками, парами та екіпажами;
порядок виконання першої та наступних атак;
порядок і режими застосування засобів РЕБ, а також інші елементи при виконанні спеціальних бойових завдань.

4.2.7. В ході накопичення бойового досвіду у вертолітній частині (підрозділах) повинен створюватись перелік типових варіантів ударів, повітряних боїв і виконання спеціальних бойових польотів, який командири можуть використовувати при виробленні замислу після отримання бойового завдання.

4.2.8. При відпрацюванні варіантів зльоту і посадки підрозділів визначаються порядок запуску двигунів, вирулювання (підльоту), зльоту, побудови бойових порядків, розпуску і посадки вертольотів (груп) на основні і запасні аеродроми (майданчики), а також варіанти зльоту і посадки на майданчики підскоку та засідок.

4.2.9. При проведенні тренажів льотний склад повинен відпрацювати:
порядок використання прицільно-навігаційного комплексу в ході виконання бойових польотів у різних умовах;

дії з обладнанням систем озброєння і РЕБ у кабіні вертольоту;
завантаження (розвантаження) різної бойової техніки та військ у вертольоти (з вертольотів);

підвіску на вертольоти різних АЗУ та зміну їх варіантів;
дії при відмовах авіаційної техніки і в особливих випадках у польоті;
дії екіпажу при вимушеному припиненні бойового польоту і покиданні вертольоту.

4.2.10. В ході навчально-тренувальних польотів льотчики (екіпажі) повинні відпрацювати:

побудову та витримування бойових порядків;
вихід на цілі (майданчики) і виконання атак;
способи і тактичні прийоми нанесення ударів по різних об'єктах;
тактичні прийоми подолання засобів ППО;
застосування засобів РЕБ;
техніку пілотування і бойове застосування в реальних фізико-географічних умовах району майбутніх бойових дій.

4.2.11. Основними напрямками спеціальної психологічної підготовки льотного складу є:

створення психологічного настрою, що сприяє стабілізації уваги і зосередженню емоційно-вольових зусиль на виконання бойового завдання;
формування високої емоційно-вольової стійкості в період небезпеки;
тренування дій у критичній ситуації;
виховання почуття військового обов'язку, патріотизму, високого бойового духу, товариської підтримки, готовності до взаємної виручки і підтримки в ході бойового польоту;

формування ланок (загонів), пар (екіпажів) з урахуванням психологічної сумісності членів екіпажу.

4.2.12. При вивченні досвіду бойових дій аналізуються позитивні приклади і недоліки у виконанні вертолітними підрозділами (екіпажами) бойових завдань, вивчаються доцільні тактичні прийоми подолання засобів ППО, нанесення ударів по наземних і повітряних цілях, узагальнюються способи і тактичні прийоми авіаційної підтримки та виконання інших бойових завдань.

4.2.13. Підготовка авіаційної техніки до бойових польотів включає:
виконання регламентних робіт, необхідних доробок і ремонту авіаційної техніки;

обліт вертольотів, що надходять із заводів та інших вертолітних частин;
проведення періодичних робіт і перевірок авіаційної техніки, обладнання з усуненням виявлених несправностей;

підготовку вертольотів, АЗУ та обладнання до експлуатації у відповідних умовах згідно з Керівництвом по експлуатації.

4.3. Безпосередня підготовка до бойових дій

4.3.1. Безпосередня підготовка до бойових дій розпочинається та здійснюється при виникненні загрози (ескалації) кризової ситуації з отриманням бойового завдання. У цей період проводиться безпосереднє (детальне) планування бойових дій відповідно до завдань, а у разі значних змін обстановки – за уточненим або новим варіантом дій.

4.3.2. Безпосередня підготовка до бойових дій полягає у плануванні, організації та всебічному забезпеченні бойових дій з метою успішного виконання бойового завдання. Вона розпочинається з отримання бойового завдання і завершується доповіддю старшому начальнику про готовність вертолітної частини (підрозділу) до його виконання.

4.3.3. Зміст та обсяг заходів безпосередньої підготовки залежить від отриманого завдання, обстановки, що склалася, рівня укомплектованості та підготовки особового складу, забезпеченості ресурсами, а також наявного часу.

4.3.4. Безпосередня підготовка до бойових дій включає:
планування бойових дій;
організацію бойових дій (організацію управління, взаємодії та усіх видів забезпечення);

підготовку вертолітної частини (підрозділів) до бойових дій;

підготовку району бойових дій;

контроль готовності до бойових дій.

4.3.5. Планування бойових дій – найважливіша складова підготовки до бойових дій, яка полягає у проведенні комплексу заходів щодо визначення змісту, послідовності, термінів, способів виконання поставлених завдань, необхідного складу та розподілу сил і засобів для виконання поставлених завдань, організації управління, встановлення порядку взаємодії та всебічного забезпечення, а також розроблення відповідних бойових документів.

4.3.6. Організація, зміст, послідовність та методи роботи командира і штабу вертолітної частини (підрозділу) при плануванні бойових дій визначаються отриманим бойовим завданням, умовами обстановки, наявністю

часу та рівнем бойової готовності підрозділів.

4.3.7. В ході планування бойових дій можуть використовуватися методи послідовної, паралельної, паралельно-зустрічної роботи, а також комбінований (поєднання методів послідовної та паралельної роботи).

4.3.8. Безпосереднє планування бойових дій проводиться командиром за трьома послідовними та взаємозв'язаними етапами: організація планування бойових дій; вироблення та затвердження замислу бойових дій; розроблення плану бойових дій.

4.3.9. Детально зміст етапів та фаз планування бойових дій визначається доктринальними документами з планування операцій (бойових дій). У цьому Статуті вказано особливості планування бойових дій вертолітних частин (підрозділів).

4.3.10. З отриманням бойового завдання командир вертолітної частини (підрозділу), незалежно від обраного методу роботи, аналізує завдання; визначає заходи, які потрібно провести негайно для підготовки підрозділів до виконання отриманого завдання; проводить (затверджує) розрахунок часу; особисто або через начальника штабу орієнтує своїх заступників і командирів (начальників), які залучені до роботи з планування бойових дій, про майбутні дії, дає їм вказівки з організації розвідки, проведення рекогносцировки і підготовки даних, необхідних для вироблення замислу; оцінює обстановку; особисто формулює замисел; доповідає його старшому начальнику; доводить замисел до визначених посадових осіб в обсязі, необхідному для їх подальшої роботи; приймає рішення; проводить рекогносцировку; віддає бойовий наказ (розпорядження); організує взаємодію і дає вказівки з основних питань організації управління та всебічного забезпечення бойових дій. У подальшому він контролює підготовку до бойових дій, проводить контроль готовності та в установленій час доповідає старшому начальнику про готовність вертолітної частини (підрозділу) до виконання бойового завдання.

4.3.11. Аналіз завдання, оцінку обстановки та прийняття рішення командир вертолітної частини (підрозділу) здійснює особисто за участю суворо обмеженого кола посадових осіб.

4.3.12. Бойове завдання вертолітній частині ставиться на добу бойових дій, детально – на перший виліт, орієнтовно – на подальші дії; бойове завдання вертолітним підрозділам – на день (ніч), детально – на перший виліт, орієнтовно – на подальші дії.

4.3.13. В ході аналізу завдання командир вертолітної частини (підрозділу) повинен зрозуміти:

- мету майбутніх дій;
- замисел старшого начальника;
- своє бойове завдання;
- місце та роль вертолітної частини (підрозділу) у досягненні загальної мети; завдання сусідів, військових частин (підрозділів), що підтримуються та здійснюють забезпечення, порядок взаємодії з ними;
- терміни готовності до виконання бойового завдання;
- обмеження, що визначені нормами права війни та міжнародного

гуманітарного права щодо вогневого ураження.

4.3.14. Оцінка обстановки проводиться за елементами:

противник:

склад угруповання сухопутних військ, авіації і сил флоту противника, розташування і характер дій з'єднань і частин, що входять до угруповання;

аеродроми базування авіації противника, віддалення їх від лінії бойового зіткнення, дії авіації противника (імовірні напрямки польоту і періоди її нальотів, об'єкти удару, склад груп, бойові порядки, засоби ураження, висота і швидкість польоту, прикриття);

положення лінії бойового зіткнення, можливість її визначення в польоті; система ППО противника, її можливості по виявленню наших ЛА і протидії на різних висотах;

рубежі введення винищувачів у бій, межі зон ураження ЗРК і ЗА;

характеристика та особливості функціонування розвідувально-ударних комплексів, засобів управління (наведення) у смузі бойових дій;

розташування, характер і функціонування об'єктів дій, їх демаскуючі ознаки, уразливість, можливості виявлення в різних умовах, об'єктова ППО противника;

розташування і можливості сил і засобів РЕБ противника по придушенню бортових і наземних радіотехнічних засобів навігації, наведення, пошуку і прицілювання;

свої війська:

угруповання своїх СВ (ВМС) у смузі дій об'єднання (з'єднання, частини), характер бойових дій, місця найбільших успіхів, можливості використання результатів дій своїх військ в інтересах виконання бойового завдання;

місце розташування з'єднань і частин сухопутних військ, можливість розпізнання переднього краю, необхідність його позначення, а також цілевказівки екіпажам;

бойовий склад, базування, завдання і характер дій взаємодіючих і сусідніх авіаційних з'єднань і частин (підрозділів), їх маршрути і висоти польоту, об'єкти (райони) і час дій;

забезпечення проведення заходів;

місце та роль вертолітної частини (підрозділу) в оперативно-тактичній побудові, рубежі та заданий час їх прольоту;

наявність необхідних авіаційних засобів ураження та матеріально-технічних засобів на основних, оперативних і запасних аеродромах (майданчиках);

рівень підготовки льотного складу вертолітної частини (підрозділу) до виконання завдань за призначенням, терміни підготовки до бойового вильоту;

сили і засоби своєї ППО, можливості щодо взаємодії з нею, рубежі введення винищувачів у бій, межі зон ураження ЗРК і ЗА;

можливості засобів РЕБ щодо придушення ППО противника, їх впливу на використання прицільно-навігаційних систем;

розташування і можливості радіолокаційних систем і пунктів управління авіаційними з'єднаннями і частинами (підрозділами) щодо виявлення повітряних

цілей і наведення;

умови бойових дій:

місце розташування аеродромів (майданчиків) базування щодо лінії бойового зіткнення та об'єктів дій, їх взаємне положення;

наявність і розміри штучних ЗПС (майданчиків), розташування стоянок; розміри і конфігурація районів аеродромів (майданчиків), їх обладнання засобами забезпечення посадки в СМУ та вночі;

розташування і топогеодезичне обладнання запасних аеродромів і майданчиків;

повітряна обстановка в період виконання бойового завдання і обмеження щодо використання повітряного простору;

вплив обстановки на ведення орієнтування, надійність і точність навігації, можливість і безпеку виконання польоту на малих та гранично малих висотах, можливість прихованого виходу на цілі;

моменти настання світанку і темноти, сходу і заходу Сонця і Місяця, фази Місяця для визначення тривалості світлого і темного часу та сутінок, часу нанесення найбільш раннього (пізнього) удару;

потреба в освітленні і позначенні цілі;

фактичний стан погоди і можливі її зміни за період бойових дій;

характер хмарності, висота її нижньої і верхньої межі;

видимість, напрямок та швидкість вітру і температура зовнішнього повітря за висотами польоту;

атмосферний тиск на рівні моря в районі бойових дій;

наявність небезпечних явищ погоди;

розташування і характер роботи засобів РТЗ польотів, РЛС і систем наведення;

розміри робочих зон, характер і стійкість радіонавігаційних та радіолокаційних полів, рубежі виявлення за висотами;

наявність, розташування і можливості засобів РЕБ;

можливості застосування радіонавігаційних засобів в умовах РЕБ і з урахуванням електромагнітної сумісності, можливості використання своїх засобів РЕБ;

межа і висоти зон зараження (фактичні, прогнозовані), рівень зараження до моменту прольоту;

ступінь запиленості та задимленості атмосфери по маршруту та в районі цілі;

наявність розвідувальних космічних апаратів;

часу прольоту космічних апаратів та обмежень, що накладаються їхнім функціонуванням на дії нашої авіації і роботу радіотехнічних засобів.

4.3.15. В ході оцінки обстановки командир вертолітної частини (підрозділу) за необхідності заслуховує пропозиції своїх заступників, начальників служб щодо виконання (забезпечення виконання) бойового завдання.

4.3.16. Замисел командир вертолітної частини (підрозділу) формулює особисто.

4.3.17. Замисел бойових дій включає текстуальну та графічну частини.

4.3.18. Текстуальна частина замислу бойових дій включає:

об'єкти (завдання) зосередження основних зусиль;

розподіл сил і засобів по завданнях (об'єктах);

спосіб виконання бойового завдання та бойовий порядок;

результати, яких необхідно досягнути;

заходи щодо введення противника в оману (раптовості дій).

За необхідності можуть визначатися час вильоту (час та ступінь готовності до вильоту), особливості виконання бойового завдання.

4.3.19. На графічну частину замислу бойових дій наносять:

дані про обстановку, отримані з вищого штабу;

положення своїх військ і військ противника, аеродроми (майданчики) базування авіації противника, аеродроми (майданчики) базування вертолітної частини (підрозділу), аеродроми (майданчики) маневру (підскоку) та запасні;

пункти управління, які можуть залучатися до управління екіпажами у смугі бойових дій;

задані рубежі введення в бій (рубежі атак бойових вертольотів);

смуга бойових дій та район відповідальності;

зони ураження ЗРК сторін;

коридори прольоту своєї авіації через лінію бойового зіткнення;

зони чергування в повітрі (райони самостійного пошуку);

розташування радіотехнічних підрозділів;

рубежі постановки перешкод противником;

зони чергування в повітрі своїх вертольотів-постановників перешкод і рубежі постановки ними перешкод;

маршрути польоту в зони чергування, райони самостійного пошуку, до об'єктів дій і у зворотному напрямку;

склад груп тактичного призначення, їх ешелонування та бойові порядки;

рубежі виявлення повітряного противника на різних висотах, наявні рубежі введення винищувачів в бій, рубежі передачі управління та інші дані.

4.3.20. Замисел затверджується наказом старшого командира (начальника) та є правовою основою для розробки плану бойових дій.

4.3.21. Замисел, підписані директивні документи для доведення завдань підрозділам, вказівки з організації управління, основних питань взаємодії та основних завдань забезпечення є рішенням командира на бойові дії. Рішення командира як окремий документ не оформлюється, його положення відображаються відповідними розділами (пунктами) в текстуальній частині плану.

4.3.22. Відсутність даних про обстановку і брак часу не звільняє командира від своєчасного прийняття рішення та забезпечення готовності до виконання бойових завдань у визначений час в межах своїх повноважень.

4.3.23. У бойовому наказі вказується:

в першому пункті – основні висновки з оцінювання противника;

в другому пункті – бойове завдання вертолітної частини (підрозділу) і головна ідея замислу бойових дій;

в третьому пункті – завдання та порядок застосування сил і засобів старшого начальника в інтересах дій вертолітної частини (підрозділу), а також завдання взаємодіючих частин (підрозділів);

в четвертому пункті – бойові завдання підрозділам (після слова ”наказую” послідовно викладаються бойові завдання підрозділам (найменування підрозділу, якому ставиться завдання, яким складом діяти, формулювання самого завдання (дата, час або період дій, із застосуванням яких засобів ураження, по яких об’єктах діяти, яких результатів досягти, тип, ступінь ураження, запасні об’єкти дій).

При викладенні порядку виконання бойового завдання і взаємодії доводяться узгоджені по цілях, завданнях, місцю і часу дії підрозділів за етапами бойового польоту при виконанні бойового завдання вертолітною частиною (підрозділом) як самостійно, так і спільно з іншими силами і засобами, вказується порядок виконання бойового завдання та основні питання взаємодії, а також завдання підрозділам забезпечення за основними видами забезпечення;

в п’ятому пункті – порядок управління (з яких ПУ буде здійснюватись управління підрозділами; рубежі передачі управління, канали управління; порядок управління в умовах створення противником радіоелектронних перешкод; місце командира вертолітної частини (підрозділу) та його заступників на землі і в повітрі; на кого із заступників або командирів підрозділів покладається управління у разі виведення з ладу ОКП (ПУ));

в шостому пункті – льотний ресурс, кількість засобів ураження, виділених вертолітній частині (підрозділу) для виконання бойового завдання, їх розподіл між підрозділами, бойова напруга на день (добу) бойових дій. Окремо визначаються кількість керованих ракет та інших видів високоточної зброї;

в сьомому пункті – порядок затвердження замислу, час і ступінь готовності до виконання бойового завдання (польоту).

4.3.24. Бойовий наказ віддається у разі виконання бойового завдання усім складом вертолітної частини (підрозділу) або більшою частиною сил, бойове розпорядження – у разі виконання бойового завдання підрозділом або меншою частиною сил. Крім того, бойове розпорядження може доводитись у розвиток раніше відданого бойового наказу або з метою уточнення бойового завдання.

4.3.25. У бойовому розпорядженні вказується:

стислі висновки з оцінювання противника;
завдання, що виконуються в інтересах вертолітної частини (підрозділу) силами і засобами старшого начальника;
бойове завдання підрозділу;
час і ступінь готовності до виконання бойового завдання та інші необхідні дані.

4.3.26. У попередньому бойовому розпорядженні вказується:

дані про противника;
завдання, що виконуються в інтересах вертолітної частини (підрозділу) силами і засобами старшого начальника;
бойове завдання підрозділу зі ступенем деталізації на час віддачі попереднього бойового розпорядження і район бойових дій;
ступінь і терміни готовності до бойового вильоту та основні заходи по

підготовці бойових дій;

строки і способи доведення бойового завдання та інші необхідні дані.

4.3.27. При браку часу бойове завдання може доводитись усно з обов'язковим записом на відповідні носії встановленим порядком та з подальшим оформленням директивного документа.

4.3.28. Завдання з видів забезпечення у вертолітній частині (підрозділі) доводяться усно, з аеродромно-технічного забезпечення – письмово.

4.3.29. Командир ланки деталізує порядок дій пар і екіпажів у польоті з урахуванням їх завдань і місця у бойовому порядку.

4.3.30. Старший льотчик доводить до веденого порядок спільних дій у бойовому польоті, особливо при пошуку цілі та її атаці.

4.3.31. Відпрацьовувати планувальні та директивні бойові документи дозволяється командирам і штабам до рівня не нижче вертолітної ескадрильї (загону).

4.3.32. План бойових дій вертолітної частини включає текстуальну та графічну частини.

4.3.33. Текстуальна частина плану бойових дій вертолітної частини включає:

короткі висновки із оцінювання обстановки;

замисел бойових дій;

бойові завдання вертолітним підрозділам;

порядок виконання бойового завдання;

льотний ресурс, бойова напруга, необхідна кількість авіаційних засобів ураження;

час та ступінь готовність до бойових дій;

організація взаємодії;

організація управління;

організація забезпечення.

4.3.34. На графічну частину плану бойових дій наносять: державний кордон (лінія бойового зіткнення); положення та дії своїх військ (сил) і військ (сил) противника (НЗФ); аеродроми (майданчики) базування авіації противника; аеродроми (майданчики) базування вертолітної частини (підрозділу), аеродроми (майданчики) маневру (підскоку) та запасні; ПУ, які можуть залучатись до управління екіпажами в смузі бойових дій; задані рубежі введення в бій (атаки); смуга бойових дій і район відповідальності; зони ураження ЗРК сторін; коридори прольоту своєї авіації через лінію бойового зіткнення; зони чергування в повітрі (райони самостійного пошуку); розташування радіотехнічних підрозділів; рубежі постановки перешкод противником; зони чергування в повітрі своїх вертольотів-постановників перешкод і рубежі постановки ними перешкод; маршрути польоту в зони чергування, райони самостійного пошуку, до об'єктів дій і у зворотному напрямку; склад груп тактичного призначення, їх ешелонування та бойові порядки; рубежі виявлення повітряного противника на різних висотах, наявні рубежі введення винищувачів в бій, рубежі передачі управління тощо.

4.3.35. Графічна частина плану (замислу) може відпрацьовуватись у виді карти (схеми) та на визначених електронних носіях встановленим порядком.

4.3.36. План бойових дій може включати плани за видами забезпечення, перелік яких визначає командир, а уточнює начальник штабу військової частини.

4.3.37. Командири вертолітних ескадрилей (загонів) відпрацьовують текстуальну частину плану (плану-графіку) бойових дій за необхідності. Елементи графічної частини наносять на свою робочу карту.

4.3.38. При відсутності достатнього часу на підготовку окремі фази (заходи) етапів планування можуть бути скорочені рішенням командира вертолітної частини (підрозділу).

4.3.39. Взаємодію командир вертолітної частини (підрозділу) організує за участі командирів підрозділів (ланок, ведучих пар і екіпажів), а також командирів загальновійськових (ДШВ, ССпО) частин (підрозділів), інших складових сил оборони. При організації взаємодії командир повинен:

узгодити зусилля взаємодіючих підрозділів (екіпажів) щодо спільного виконання бойового завдання, домогтися єдиного розуміння всіма командирами ескадрильї (ланок, ведучими пар, екіпажів) своїх бойових завдань і порядку їх виконання;

намітити і узгодити варіанти дій підрозділів (екіпажів), виходячи з характеру очікуваної протидії, а також визначити сигнали взаємного розпізнання, оповіщення і цілевказівки.

4.3.40. Для здійснення чіткої і безперервної взаємодії між ескадрильями (ланками, парами і екіпажами), а також групами різного тактичного призначення, командири і екіпажі повинні знати:

бойове завдання свого і взаємодіючих підрозділів (груп), порядок виконання бойового польоту і особливості нанесення удару;

своє місце у бойовому порядку;

порядок управління в бойовому польоті, сигнали розпізнавання, цілевказівки і позначення;

порядок взаємної підтримки та інформації про противника;

порядок передачі відомостей про противника;

заходи для відновлення взаємодії у випадку її порушення.

4.3.41. При взаємодії із загальновійськовими (ДШВ, ССпО) частинами (підрозділами) командир бригади (ескадрильї, екіпажу) повинен знати:

положення, завдання і характер дій взаємодіючої частини (підрозділу) за часом виконання бойового завдання;

порядок придушення засобів ППО противника силами і засобами наземних військ, а також порядок припинення і відновлення вогню артилерії в смузі польоту вертольотів при перетині лінії бойового зіткнення;

максимальну і мінімальну висоти траєкторії польоту артилерійських снарядів, мін і ракет, заходи для забезпечення безпеки вертольотів при польоті в зонах вогню військової ППО;

сигнали взаємного розпізнавання і цілевказівки, пункти управління, засоби виклику вертольотів з аеродромів (площадок) базування, підскоку, засад;

порядок уточнення завдань, цілевказівки і перенацілювання вертольотів;

заходи для запобігання ударів по своїх військах;
райони і висоти, небезпечні для польоту вертольотів.

4.3.42. При взаємодії з частинами (підрозділами) тактичної авіації командир бригади (ескадрильї) повинен знати:

завдання взаємодіючого підрозділу;

час, район (об'єкти) і порядок спільних дій, маршрути і висоти польоту, склад груп і бойовий порядок, вид і параметри польоту, об'єкти дій, засоби ураження, які застосовуються;

час і порядок придушення засобів ППО силами бомбардувальників і винищувачів;

час і порядок дії частин і підрозділів радіоелектронної боротьби;

місцезнаходження пунктів управління, порядок зв'язку, передачі управління, взаємної інформації, сигнали взаємного розпізнавання і цілевказівки;

склад сил винищувачів, що виділяються для забезпечення, засоби прикриття бойових порядків на маршруті польоту і в районі цілі, зони чергування і висоти польоту в них винищувачів;

сигнали взаємодії і порядок управління при польоті по маршруту і в районі виконання бойового завдання;

порядок спільних дій по відбиттю (зриву) атак винищувачів (вертольотів) противника.

4.3.43. Взаємодію між вертолітними ескадрильями і групами різного тактичного призначення при діях у складі бригади організує командир бригади, а між ланками, парами і екіпажами, а також групами різного тактичного призначення у вертолітній ескадрильї – командир ескадрильї.

4.3.44. В ході підготовки до виконання бойового завдання організовується забезпечення бойових дій підрозділів. Забезпечення бойових дій вертолітної ескадрильї, яка виконує бойове завдання у складі бригади, організує командир бригади, а при самостійних діях – командир вертолітної ескадрильї.

4.3.45. Організація забезпечення після одержання бойового завдання має на меті проведення відповідних заходів, що сприяють успішному її виконанню підрозділами (екіпажами) у конкретних умовах обстановки.

4.3.46. Для чіткого і безперервного управління підрозділами (екіпажами) на землі і в повітрі льотним складом повинні детально вивчатись та відпрацьовуватись:

дії ескадрильї (ланки, пари і екіпажу) в бойовому польоті від зльоту до посадки, команди і сигнали, які подаються на кожному етапі польоту;

пункти управління і порядок ведення радіозв'язку в ході виконання бойового польоту, парольні сигнали і кодові таблиці;

візуальні сигнали, які подаються з землі і у повітрі, а також сигнали, які подаються еволюціями вертольотів ведучих груп;

питання дотримання скритого управління військами;

організація зв'язку з взаємодіючими частинами і підрозділами.

4.3.47. Контроль підготовки, а також контроль готовності підрозділів і екіпажів до виконання бойового завдання здійснюється особисто командиром

бригади (ескадрильї), його заступниками, начальником штабу і командирами ескадрилей (ланок).

4.3.48. Контролем встановлюється: знання льотним складом наземної і повітряної обстановки в районі майбутніх дій, зміст бойового завдання і порядку його виконання, розташування засобів ППО противника по маршруті польоту, в районі цілі і способів (тактичних прийомів) подолання їх протидії, заходів безпеки польотів, питань взаємодії і забезпечення.

4.3.49. Контроль готовності підрозділу здійснюється, як правило, шляхом розіграшу бойового польоту. Розіграш проводиться з усім льотним складом, який приймає участь у виконанні бойового польоту, разом з офіцерами бойового управління.

4.3.50. Про готовність до виконання бойового завдання здійснюється доповідь старшому командирі (начальнику).

4.4. Безпосередня підготовка до бойового польоту

4.4.1. Безпосередня підготовка до бойового польоту включає підготовку льотного складу та авіаційної техніки після отримання бойового завдання.

4.4.2. Підготовка льотного складу до бойового польоту включає уточнення і вивчення:

останніх даних про наземну (морську) і повітряну обстановку, розташування і характеристик основних і запасних цілей (майданчиків);

порядку вирулювання, зльоту, заняття свого місця в бойовому порядку, посадки на майданчики десантування (розвантаження) і аеродроми (майданчики) базування, застосування засобів РЕБ, подолання протидії засобів ППО противника з урахуванням заходів щодо їх придушення;

маршруту, профілю і режиму польоту до цілі (майданчика) і у зворотному напрямку;

порядку управління в повітрі і здійснення взаємодії з загальновійськовими (ДШВ, ССпО) частинами (підрозділами), тактичної авіації, що виконують бойові завдання в той самий час і в тому ж районі, а також сигналів і порядку цілевказівок і взаємного розпізнавання;

метеорологічних умов і радіаційної обстановки в районі аеродрому (майданчику), по маршруту польоту і в районі виконання бойового завдання;

заходів безпеки польотів.

4.4.3. Льотний склад проводить необхідні розрахунки, підготовку карт і особистого спорядження, а також контролює готовність вертольотів, їх обладнання і озброєння до бойового польоту. При наявності часу з льотним складом проводяться тренувальні заняття і розіграш польоту.

4.4.4. При підготовці до послідовних дій за викликом екіпажі повинні детально вивчити:

район бойових дій, останні дані про положення своїх військ і військ противника, можливі об'єкти дій, основні маршрути, опорні орієнтири і їх нумерацію, варіанти виконання бойового польоту, порядок виконання чергування на землі і в повітрі, порядок виклику чергових підрозділів (екіпажів)

і уточнення бойового завдання перед вильотом або в повітрі, наведення і цілевказівки.

4.4.5. При підготовці до самостійного пошуку і ураження об'єктів (вільне польовання) екіпажі повинні детально вивчити:

район (смугу) пошуку, типові об'єкти дій, їх демаскуючі ознаки і уразливі місця, порядок і режим польоту в район польовання, засоби пошуку і раптової атаки цілей.

4.4.6. При підготовці до виконання бойового завдання вночі, в сумерках і вдень у складних метеорологічних умовах екіпажі повинні особливо старанно вивчити:

режим роботи і порядок використання радіотехнічних засобів;
своє місце в бойовому порядку і способи його витримування на маршруті польоту і у районі цілі (майданчика), способи позначення (освітлення) об'єкта (майданчика), виходу на нього і атаки цілі.

4.4.7. Льотному складу забороняється наносити на польотну карту розташування своїх військ і авіації, брати в політ бойові, службові і особисті документи.

4.4.8. Підготовка авіаційної техніки (вертольотів) до бойового польоту після отримання бойового завдання включає:

розподіл засобів запуску та інших засобів у зонах розосередження відповідно до встановленого порядку запуску двигунів вертольотів;

огляд і перевірку технічного стану вертольотів інженерно-технічним складом;

підготовку і підвіску визначених командиром авіаційних засобів ураження (встановлення спеціального обладнання);

введення у прицільно-навігаційні комплекси даних, необхідних для програмного польоту, виходу на ціль і застосування засобів ураження;

доповідь про готовність вертольотів до бойового польоту.

4.4.9. Прийом вертольотів льотним складом проводиться після доповідей бортових техніків про готовність їх до бойового польоту шляхом особистого огляду і перевірки їх відповідно до поставленого завдання і вимог інструкції екіпажу вертольоту.

4.4.10. Підготовка льотного складу і авіаційної техніки до бойового польоту в обмежений час проводиться в тій самій послідовності, що і при звичайній підготовці, але з максимальним скороченням часу і обсягу кожного з проведених заходів. При цьому командир бригади (ескадрильї) доводить до льотного складу тільки ті дані, які необхідні для виконання даного бойового польоту і не були відомі екіпажам раніше.

4.4.11. Підготовка льотного складу і авіаційної техніки завершується заняттям екіпажами встановленої командиром ступені готовності в заданий час.

БОЙОВИЙ ПОЛІТ

5.1. Зміст бойового польоту

5.1.1. Вертолітні підрозділи (екіпажі) ведуть бойові дії виконуючи бойові польоти (вильоти).

5.1.2. Бойовий політ (виліт) – це політ на виконання бойового завдання. Він включає:

зліт, побудову бойового порядку;

політ до цілі (у район виконання бойового завдання);

дії в районі цілі (у районі виконання бойового завдання);

політ від цілі (з району виконання бойового завдання) і посадки.

5.1.3. Кожному етапу бойового польоту властиві свої тактичні прийоми. Послідовність, умови та місце їх застосування визначаються рішенням командира вертолітного підрозділу на кожен бойовий політ і уточнюються ним (ведучим групи) в ході виконання бойового завдання.

5.1.4. Основу тактичних прийомів складають:

повне використання кожним екіпажем максимальних можливостей свого вертольоту;

застосування раціонального бойового порядку;

політ на найвигідніших висотах, швидкостях і по найвигіднішому маршруту;

вибір раціональних напрямків і способів атаки, АЗУ та порядку їх застосування в кожній атаці;

використання метеорологічних умов, часу доби й особливостей місцевості; протиракетне, протизенітне та противинищувальне маневрування.

5.1.5. Постійний пошук нових і удосконалення існуючих тактичних прийомів є найважливішим обов'язком командирів і всього льотного складу. Повторення тих самих тактичних прийомів, у тому числі вдалих, призводить до шаблону та дозволяє противнику приймати ефективні заходи протидії.

5.2. Зліт і побудова бойового порядку

5.2.1. Зліт вертолітних підрозділів (екіпажів) на виконання бойового завдання проводиться в розрахунковий час, за сигналом з ОКП (ПУ) або негайно по готовності.

5.2.2. Вирулювання, зліт і побудова бойового порядку вертолітного підрозділу здійснюють у стислий термін, з дотриманням заходів маскування і у черговості, встановленої командиром вертолітної частини (підрозділу) з урахуванням забезпечення безпеки польоту.

5.2.3. У залежності від умов зліт вертолітних підрозділів (екіпажів) може виконуватися з місць стоянок або після вирулювання на робочу площу майданчика (аеродрому). Для забезпечення скритності зліт підрозділу

виконують при обмеженому радіообміні або повному радіомовчанні, з мінімальним використанням світлотехнічних засобів у темний час доби.

5.2.4. Побудова бойового порядку підрозділу здійснюється, як правило, на гранично малих і малих висотах у районі майданчику(аеродрому) або на маршруті польоту. Спосіб побудови повинен забезпечити надійність і простоту збору, найменшу витрату часу, максимальне просування по маршруту, прихованість, свободу маневру вертольотів та їх безпеку від зіткнення.

5.2.5. Збір і побудова бойового порядку можуть здійснюватися такими способами:

збір із заданим часовим інтервалом, який відповідає лінійній дистанції бойового порядку;

навздогін на прямій по маршруту польоту;

розворотом на 180°.

5.2.6. Скорочення часу на збір підрозділу досягається виконанням групового зльоту, зменшенням часових інтервалів між парами, ланками, які злітають, розміщенням вертольотів у місцях, які виключають тривале вирулювання або забезпечують зліт із місця стоянки.

5.2.7. Витримування заданого місця в бойовому порядку підрозділу виконується екіпажами, як правило, візуально. При діях в умовах, які виключають можливість візуального спостереження, воно повинно здійснюватися за допомогою радіотехнічних засобів.

5.3. Політ до цілі (у район виконання бойового завдання)

5.3.1. Політ до цілі (у район виконання бойового завдання) підрозділи та екіпажі виконують по встановленому маршруту. Маршрут і профіль польоту на виконання бойового завдання визначає командир вертолітної частини (підрозділу) відповідно до поставленого бойового завдання, виділеної смуги (коридору) прольоту, яка забезпечується старшим начальником, розташування цілей (майданчиків) і засобів протиповітряної оборони, рельєфу місцевості, часу доби, стану погоди, рівня підготовки екіпажів, радіаційної обстановки, наявності та розташування характерних орієнтирів.

5.3.2. Маршрут і профіль польоту повинні забезпечити: мінімальний час польоту до цілі (у район виконання бойового завдання); найбільшу скритність від засобів виявлення противника; максимальне зниження протидії засобів протиповітряної оборони; раптовий, точний і своєчасний вихід на ціль (майданчик) з найвигіднішого напрямку;

безпеку вертольотів від ураження своїми вогневими засобами;

обхід заборонених зон і зон радіоактивного зараження;

безпеку від зіткнення вертольотів з наземними перешкодами;

ефективне застосування засобів РЕБ.

5.3.3. У залежності від кількості та розташування цілей (майданчиків), очікуваної протидії засобів протиповітряної оборони противника, напрямку заходів підрозділи (екіпажі) виконують політ по одному або декількох

маршрутах, а іноді по одному маршруту з наступним розходженням пар, ланок на задані цілі (майданчики). Ланка (пара) виконує політ, як правило, за одним маршрутом.

5.3.4. Політ по одному маршруту з наступним розходженням вертолітна частина (підрозділ) може виконувати при нанесенні удару по одній або декількох близько розташованих цілях, при десантуванні військ і перевезенні матеріальних засобів на декілька майданчиків, розташованих в обмеженому районі.

5.3.5. Політ по декількох маршрутах проводиться при виконанні бойових завдань у районах, розташованих на значному віддаленні один від іншого.

5.3.6. Політ у район виконання бойового завдання вертолітні підрозділи (екіпажі) можуть виконувати на одній висоті або з перемінним профілем, на гранично малих і малих висотах.

5.3.7. Політ на гранично малих висотах значно зменшує можливість виявлення вертольотів, ускладнює або виключає їх перехоплення винищувачами противника та обстріл зенітними засобами, але ускладнює візуальне орієнтування, пошук і розпізнання малорозмірних цілей (майданчиків), атаку (посадку) з ходу, зменшує дальність дії радіотехнічних засобів вертольотоводіння і зв'язку, збільшує напруженість льотного складу.

5.3.8. Політ з перемінним профілем виконується при діях вертольотів у гірській місцевості, для покращення умов виходу на ціль (майданчик), пошуку та розпізнання об'єкта, подолання протидії засобів протиповітряної оборони противника, збільшення дальності дії радіотехнічних засобів.

5.3.9. Політ до району виконання бойового завдання над своєю територією здійснюється по найкоротших маршрутах з обминанням населених пунктів та великих автошляхів та дотриманням заходів радіомаскування на висотах, які виключають раннє радіолокаційне виявлення вертольотів.

5.3.10. Перетин лінії бойового зіткнення проводиться, як правило, на ділянках, де війська максимально наближені до заданої цілі (району десантування), а вогневі засоби та протиповітряна оборона противника придушені. Смуги (коридори) прольоту лінії бойового зіткнення погоджуються з командиром наземного з'єднання, частини (старшим начальником).

5.3.11. Взаємне розпізнавання та цілевказівки між вертольотами і наземними з'єднаннями, частинами (підрозділами) забезпечуються за допомогою радіотехнічних засобів, встановлених на вертольотах і бойовій техніці наземних військ, військ ППО та кораблях флоту, використанням єдиних сигналів взаємодії та сигнальних засобів позначення, візуальним спостереженням, організацією надійного радіозв'язку між взаємодіючими з'єднаннями, частинами (підрозділами).

5.4. Дії в районі цілі (у районі виконання бойового завдання)

5.4.1. Вихід на ціль (у район виконання бойового завдання) повинен бути раптовим і точним по місцю та часу. Для досягнення раптовості виходу вертольоти можуть застосовувати такі тактичні прийоми:

вихід у район виконання бойового завдання на гранично малій висоті з

використанням рельєфу місцевості, лісових масивів і метеорологічних умов;

вихід на ціль (майданчик) з тилу та напрямків, менш прикритих засобами протиповітряної оборони противника, зі сторони сонця, а в сутінках і вночі – зі сторони темної частини обрію та по найкоротшій відстані від лінії бойового зіткнення.

5.4.2. Вихід вертолітного підрозділу (екіпажу) на ціль (майданчик) у залежності від обстановки та навігаційного обладнання вертольотів виконується такими способами:

за курсом і часом від заздалегідь наміченого контрольного орієнтира;

за допомогою автономних прицільно-навігаційних комплексів (глобальної системи позиціонування);

із використанням радіотехнічних засобів;

наведенням і цілевказівкою з наземних (повітряних) пунктів управління, вертольотів наведення та ПАН.

5.4.3. Вихід на ціль (майданчик) за курсом і часом від контрольного орієнтира є основним для вертольотів. Для забезпечення достатньої надійності виходу вертольотів контрольний орієнтир, як правило, обирається на мінімальній відстані від цілі (майданчика). Він повинен бути характерним і добре спостерігатися з повітря при польоті на малій та гранично малій висотах.

5.4.4. Вихід на ціль (майданчик) за допомогою автономних прицільно-навігаційних комплексів проводиться по програмі з корекцією по візуальних або радіолокаційних орієнтирах. При діях за викликом з уточненням завдання в повітрі вихід на ціль (майданчик) здійснюється від найближчого запрограмованого орієнтира або по координатах цілі (майданчика), які вводяться в систему в польоті. Супутникові засоби навігації (глобальна система позиціонування) можуть використовуватися тільки в якості допоміжних засобів, так як в умовах активного застосування противником засобів РЕБ існує висока ймовірність повної або часткової (некоректних показів) відмови приладів вказаних систем.

5.4.5. Вихід на ціль (майданчик) з використанням радіотехнічних засобів здійснюється за допомогою кутомірних, кутомірно-далекомірних систем і системи дальньої навігації польотом від або на них у заданому напрямку. Використання цих систем забезпечує наведення вертольотів на нерухомі об'єкти, місце розташування яких відомо до вильоту. Застосовуючи радіотехнічні засоби для виходу на ціль (майданчик), екіпажі повинні намагатися виявити її візуально.

5.4.6. Вихід на ціль (майданчик) за даними наземних (повітряних) пунктів і командами ПАН, вертольотів наведення виконується при наведенні вертолітних підрозділів (екіпажів) на об'єкти удару, розташовані на передньому краї і в тактичній глибині. Даний спосіб може також застосовуватися при виході вертольотів на задані майданчики розвантаження військ і матеріальних засобів (десантування) поблизу лінії бойового зіткнення та для виходу на рубежі мінування. Для забезпечення надійності та збільшення дальності наведення вертольоти можуть здійснювати короткочасний набір висоти та використовувати апаратуру системи розпізнання. Даний спосіб повинен застосовуватися за наявності захищеного стійкого радіозв'язку між абонентами на землі та в повітрі,

використання встановлених кодів (сигналів) взаємного розпізнання, в іншому випадку збільшується ймовірність перехоплення противником радіосигналу, а в окремих випадках – перехоплення (втрата) управління екіпажами у повітрі.

5.4.7. Для точного виходу вертолітних підрозділів (екіпажів) на ціль (майданчик) необхідно передбачати застосування в польоті різноманітних способів виходу і комплексне використання радіотехнічних та інших засобів навігації.

5.4.8. Перед виходом на ціль (майданчик) вертольоти займають бойовий порядок, який забезпечує надійне виявлення цілі (майданчика), атаку її з ходу (посадку) запланованим способом і прицільний пуск ракет (бомбометання, стрільбу з гармат і кулеметів) кожним екіпажем (парою, ланкою).

5.4.9. Вихід на ціль (майданчик) вертолітний підрозділ (екіпаж) здійснює з напрямків, які забезпечують: виявлення цілі (майданчика) на максимальній дальності, атаку цілі (посадку) з першого заходу, найменшу протидію засобів протиповітряної оборони противника, одночасну атаку цілі максимальною кількістю вертольотів з індивідуальним прицілюванням екіпажів, максимальну ефективність засобів ураження, які застосовуються, безпеку своїх військ від ураження боєприпасами, які застосовуються з вертольотів.

5.4.10. Дії в районі цілі (у районі виконання бойового завдання) вертолітних підрозділів (екіпажів) полягають у виконанні бойового завдання.

5.4.11. Нанесення удару є головним етапом бойового польоту, у якому вертолітні підрозділи (екіпажі) уражають задані або виявлені в ході бойових дій цілі. Кожен підрозділ (екіпаж) завдає удару по конкретній цілі з одного або декількох напрямків. Спосіб атаки цілі та порядок застосування засобів ураження встановлюються командиром підрозділу з урахуванням типу і характеру цілі. Екіпажі повинні намагатися застосовувати максимальну кількість боєприпасів у першому заході.

5.4.12. Атаку цілі вертольоти виконують з горизонтального польоту, пікірування, кабрирування та висіння.

5.4.13. Атака цілі з горизонтального польоту виконується з малих і гранично малих висот. Вона забезпечує найкращі умови для досягнення раптовості удару, застосування керованих і некерованих ракет по малорозмірним, броньованим цілям і ефективного подолання протидії зенітних засобів противника.

5.4.14. Атака з пікірування виконується для ураження некерованими ракетами і кулеметно-гарматним вогнем бойової техніки і живої сили противника, розташованих в укриттях, за зворотними схилами висот, лісом. Вона застосовується у випадках, коли відсутня можливість використання засобів ураження з горизонтального польоту, в умовах придушеної або слабкої ППО противника.

5.4.15. Атака з кабрирування застосовується для ураження площадних і групових цілей некерованими ракетами із збільшених відстаней. Вона дозволяє завдавати удару без входу в зону ефективного ураження засобів ППО противника або скоротити час перебування вертольотів у ній. Точка початку пуску ракет повинна бути обрана на розрахунковій відстані до цілі відповідно до режиму

польоту вертольоту (групи), як правило, над характерним орієнтиром або точкою, що позначена радіотехнічними (світловими) засобами.

5.4.16. Атака з висіння застосовується, як правило, із засад для ураження броньованих цілей керованими протитанковими ракетами. Вона виконується з використанням рельєфу місцевості і різноманітних природних укриттів для раптового виходу на висоту, яка забезпечує виявлення цілі, прицілювання, пуск і наведення керованих ракет, із наступним зниженням і виконанням маневру для прихованого виходу в атаку з іншого напрямку.

5.4.17. Ціль повинна уражатися, як правило, з першої атаки з нанесенням їй максимальних втрат. Атака нерозпізнаної наземної цілі в безпосередній близькості від своїх військ забороняється.

5.4.18. При нанесенні удару по цілях екіпажі всіх груп тактичного призначення бойового порядку незалежно від бойового завдання, яке вони виконують, повинні бути готові за командою командира (ведучого) знищувати цілі, які не подавлені, засоби ППО і відбивати атаки вертольотів противника.

5.4.19. В ході нанесення удару повинна забезпечуватись безпека вертольотів від зіткнення між собою і ураження своїми боєприпасами. Це досягається:

- правильним вибором бойового порядку;
- суворим дотриманням встановлених дистанцій та інтервалів;
- застосуванням маневру, який виключає польоти в районі цілі на зустрічних і пересічних курсах;
- постійною обачністю;
- дотриманням встановленого порядку застосування засобів ураження;
- чіткою взаємодією з частинами (підрозділами) складових сил оборони, які задіяні в операції (бойових діях).

5.4.20. Дії вертолітних підрозділів (екіпажів) у районах виконання бойових завдань при десантуванні, забезпеченні маневру та дій військ у ході бою, веденні різноманітних видів розвідки, корегуванні вогню артилерії, мінуванні з повітря та виконанні інших бойових завдань здійснюються відповідно до рішення командира, конкретного бойового завдання і тактичної обстановки.

5.4.21. Кожен екіпаж в ході виконання бойового завдання повинен бути готовим до негайного застосування всіх наявних на борту засобів ураження.

5.5. Політ від цілі (з району виконання бойового завдання) і посадка

5.5.1. Порядок відходу від цілі (з району виконання бойового завдання) визначається командиром вертолітної частини (підрозділу) до польоту і може уточнюватися в повітрі відповідно до обстановки. Політ з району виконання бойового завдання підрозділи (екіпажі) виконують зі збором вертольотів (пар) у загальний бойовий порядок або самостійно по найкоротшій відстані в напрямку, найменш прикритому засобами протиповітряної оборони противника, який виключає можливість зіткнення з вертольотами, які виходять на ціль (майданчики). Проліт лінії бойового зіткнення здійснюється у встановленій смузі (коридорі) із включеною апаратурою системи розпізнання і подачею

сигналів взаємного розпізнання “Я свій вертоліт”. Режим польоту на зворотному маршруті встановлюється в залежності від повітряної і наземної обстановки, залишку палива, часу доби і метеорологічних умов.

5.5.2. Вихід підрозділів (екіпажів) на майданчики (аеродроми), з яких будуть виконуватися наступні бойові завдання, здійснюється на гранично малих висотах візуально та за допомогою радіотехнічних засобів вертольотоводіння. Він виконується при мінімальному радіообміні на дистанціях, які забезпечують безпеку посадки.

5.5.3. Розпуск груп, заняття безпечних дистанцій і посадка вертольотів здійснюються в найкоротші терміни з дотриманням заходів маскуванню при безперервному спостереженні за повітрям. Посадка здійснюється екіпажами у встановлених місцях за єдиною схемою відповідно до умов даного майданчика (аеродрому). Скорочення тривалості посадки досягається одночасним її виконанням підрозділами, зменшенням часових інтервалів між ланками (парами, вертольотами), а також використанням усієї робочої площі майданчика (аеродрому).

5.5.4. Вертольоти, які отримали пошкодження в бойовому польоті або з мінімальним залишком палива, виконують посадку в першу чергу.

5.5.5. Посадка підрозділів вертольотів може прикриватися від атак винищувачів (вертольотів) противника своїми винищувачами. При відсутності винищувачів командир вертолітної частини (підрозділу) для прикриття посадки виділяє свої вертольоти, які виконують посадку останніми.

5.5.6. Після посадки підрозділу (екіпажів) вертольоти розосереджуються, маскуються і готуються до повторного вильоту незалежно від того, отримане нове бойове завдання чи ні. Для розосередження і маскуванню вертольотів, які не можуть самостійно зарулити (виконати підліт) із робочої площі майданчика (аеродрому), у вертолітній частині (підрозділі) необхідно мати в готовності команду з транспортними і маскувальними засобами.

5.5.7. Вертольоти, заражені радіоактивними (хімічними) речовинами, після посадки зарулюють на майданчики спеціальної обробки, де проводиться їх дезактивація (дегазація).

5.6. Подолання протиповітряної оборони

5.6.1. Для ведення ефективних бойових дій підрозділами вертольотів організовується та здійснюється подолання ППО противника. Успішне подолання ППО противника досягається:

комплексним застосуванням засобів ураження по об'єктах ППО та радіоелектронним придушенням систем управління військами і зброєю ППО противника;

постійною розвідкою і дорозвідкою об'єктів ППО;

прикриттям бойових порядків підрозділів;

умілим використанням тактичних прийомів, які дозволяють виконати бойове завдання з мінімальними втратами.

5.6.2. Подолання ППО здійснюється підрозділами та екіпажами

вертольотів у кожному бойовому польоті від зльоту до посадки.

5.6.3. Ураження засобів протиповітряної оборони противника та радіоелектронне придушення його систем управління військами та зброєю можуть здійснюватися за планом старшого начальника вогневими та радіоелектронними засобами, літаками тактичної авіації та вертольотами, спеціально виділеними з цією метою. Вони виконуються до входу бойових порядків вертольотів у зону дій цих засобів. Крім того, кожен екіпаж вертольоту повинен бути готовий у ході бойового польоту знищувати засоби ППО противника, які перешкоджають виконанню бойового завдання.

5.6.4. Основними тактичними прийомами, які застосовуються підрозділами та екіпажами вертольотів для подолання ППО, є:

політ по найвигіднішому маршруту з обходом районів, прикритих засобами протиповітряної оборони або над районами, де вони придушені;

політ на найвигідніших висотах і швидкостях з використанням рельєфу місцевості та метеорологічних умов;

політ в найбільш доцільних бойових порядках;

виконання протиракетного, протизенітного і противинищувального маневрів з одночасним застосуванням засобів радіоелектронної боротьби;

застосування вертольотами засобів ураження зі своєї території або над територією противника з відстаней, які виключають або ускладнюють ведення ефективного вогню зенітними засобами, які прикривають об'єкт.

5.6.5. Подолання протидії засобів ППО повинно виконуватися так, щоб виключити або ускладнити противнику виявлення вертольотів, цілевказівку, обстріл бойового порядку зенітними засобами. Це здійснюється:

ураженням засобів ППО у смузі польоту і у районі дій підрозділів;

придушенням перешкодами радіолокаційних станцій засобів ППО;

польотом вертолітних підрозділів (екіпажів) з обходом районів, насичених зенітними засобами або в смугах, де ці засоби знищені або придушені (у смугах прориву ППО);

польотом на найвигідніших висотах із використанням маскувальних і захисних властивостей місцевості, які виключають або ускладнюють обстріл вертольотів зенітними засобами;

обходом зон ураження зенітних ракетних комплексів і зон вогню зенітної артилерії або прольотом їх на максимальному курсовому параметрі;

виконанням протиракетного і протизенітного маневрів;

заходом на ціль (майданчик) з різних напрямків і напрямків, що слабо прикриті або не прикриті зенітними засобами, з боку сонця;

застосуванням різноманітних способів атак;

застосуванням засобів ураження з відстаней, які виключають ведення ефективного вогню зенітними засобами.

5.6.6. Протиракетний маневр у зоні ураження ЗРК середньої та малої дальності застосовується для зриву або ускладнення пуску ракет, а також наведення їх на вертольоти. Він виконується зміною курсу, висоти і швидкості польоту в зонах ураження ЗРК і при підході до них. Основними видами протиракетного маневру вертольотів є:

зниження до гранично малої висоти і вихід із зони ураження з використанням рельєфу місцевості;

маневр по напрямку з метою виходу на максимальні курсові параметри або курсові кути, які зменшують ймовірність вдалого пуску і наведення ракети;

проліт зони ураження з мінімальною радіальною швидкістю зближення з засобами ППО противника.

5.6.7. Підрозділ виконує протиракетний маневр у загальному бойовому порядку за командою (сигналом) командира. Одночасно з виконанням маневру здійснюється застосування засобів радіоелектронної боротьби, встановлених на вертольотах.

5.6.8. При виявленні пусків зенітних керованих ракет командир (ведучий) групи повинен негайно сповістити про це інші підрозділи (екіпажі).

5.6.9. Протизенітний маневр застосовується вертолітними підрозділами (екіпажами) з метою накопичення похибки та зниження точності стрільби зенітної артилерії (стрілецької зброї). Він виконується зміною курсу, висоти і швидкості польоту в зоні ураження та при підході до неї. Основним видом протизенітного маневру вертольотів є відворот від зенітної установки (вогневої точки) та прохід на таких відстанях, висотах, швидкостях і курсових кутах, при яких забезпечується зрив або знижується ефективність її стрільби.

5.6.10. Подолання протидії винищувачів (вертольотів, БпЛА) противника полягає в проведенні заходів, які ускладнюють їм виявлення наших вертолітних підрозділів (екіпажів), наведення на них винищувачів (вертольотів, БпЛА) і подальше перехоплення. Це досягається:

ураженням винищувачів (вертольотів, БпЛА) противника на аеродромах (майданчиках) і в повітрі силами і засобами старших начальників, а також блокуванням аеродромів (майданчиків) базування винищувачів (вертольотів, БпЛА);

ураженням пунктів (постів) і центрів управління та оповіщення;
постановкою перешкод радіолокаційним станціям виявлення і наведення;
демонстраційними (відволікаючими) діями;
прикриттям вертолітних підрозділів своїми винищувачами (бойовими вертольотами);

польотом по маршрутах і на висотах, які виключають або ускладнюють перехоплення вертольотів з обходом зон чергування винищувачів (бойових вертольотів, БпЛА) противника в повітрі;

веденням постійного кругового спостереження за повітряним простором з метою своєчасного виявлення винищувачів (вертольотів, БпЛА) противника і негайним оповіщенням про них усіх екіпажів;

побудовою бойового порядку, який забезпечує свободу маневру;
виконанням противинищувального маневру.

5.6.11. Для своєчасного виявлення винищувачів (вертольотів) противника в бойовому порядку пари, ланки та ескадрильї організовується і ведеться постійне спостереження за повітряним простором. Кожному екіпажу призначається відповідний сектор спостереження, який проглядається частіше, ніж інші. Екіпаж, який першим виявив літаки (вертольоти, БпЛА) противника,

оповіщає про це всі екіпажі.

5.6.12. Будь-який, виявлений у повітрі літак (вертоліт, БпЛА) варто вважати літаком (вертольотом, БпЛА) противника, поки його належність не буде точно встановлена.

5.6.13. Вертольоти при зустрічі з винищувачами противника (БпЛА, що озброєні ракетами класу “повітря-повітря”) виконують маневр, який забезпечує зрив атаки або зниження її ефективності. При атаці винищувачів (БпЛА) із передньої півсфери вертольоти виконують доворот на винищувач (БпЛА), збільшують швидкість, зменшують висоту польоту, а при атаці з задньої півсфери – зменшують висоту і приховуються на фоні місцевості.

5.6.14. Для відбиття атак вертольотів противника командир вертолітної частини (підрозділу) виділяє вертольоти прикриття ударної (десантної, транспортної) групи, які знаходяться в загальному бойовому порядку з групою, яка прикривається, на визначених місцях. Після виявлення вертольотів противника, вертольоти прикриття виконують маневр по напрямку, висоті та швидкості польоту з метою створення сприятливих умов для їх ураження або відбиття атаки.

5.7. Особливості виконання бойового польоту

5.7.1. При виконанні бойового польоту на гранично малих висотах необхідно враховувати:

- складність виявлення і атаки наземних цілей, ведення візуального орієнтування;

- зменшення дальності дії радіотехнічних засобів;

- обмеження можливостей апаратури розвідки;

- загрозу ураження вертольотів від вибухів своїх ракет і бомб, а також від артилерійських снарядів, вибухів мін і ракет наземних військ;

- можливість опромінення екіпажів і зараження вертольотів внаслідок радіоактивного зараження місцевості та приземного шару повітря;

- обмеження можливостей маневру вертольоту через небезпеку зіткнення з земною поверхнею та штучними перешкодами;

- швидку стомлюваність екіпажів, особливо в груповому польоті;

- погіршення умов управління екіпажами вертольотів у повітрі з наземних пунктів управління через зменшення дальності зв'язку на ультракоротких хвилях;

- вплив метеорологічної, хімічної та орнітологічної обстановки на маршруті та в районі дій на безпеку польоту екіпажів.

5.7.2. При польоті на гранично малих висотах зменшується протидія винищувачів (БпЛА) і засобів ППО противника, з'являється можливість використання рельєфу місцевості для маскування польоту та забезпечення раптовості виходу на об'єкти дій.

5.7.3. Для забезпечення точного вертольотоводіння по маршруту та виходу на об'єкти дій на гранично малих висотах необхідно:

- використовувати можливості автономних прицільно-навігаційних

комплексів (систем супутникової навігації);

у якості поворотних пунктів обирати характерні орієнтири, які добре спостерігаються візуально або визначаються за допомогою радіотехнічних засобів;

наводити ударні (десантні) групи на цілі (майданчики десантування);

маркувати орієнтири по маршруту польоту та позначати цілі різними способами.

5.7.4. Безпека екіпажів від ураження своїми боєприпасами забезпечується дотриманням встановлених дистанцій та інтервалів між підрозділами (вертольотами), які послідовно виходять на ціль, застосуванням авіаційних бомб із гальмівними пристроями або підривником уповільненої дії.

5.7.5. При виконанні бойового польоту вдень у складних метеорологічних умовах необхідно враховувати:

рівень підготовки екіпажів;

складність ведення візуального орієнтування та пошуку наземних (надводних) і повітряних цілей;

обмеження можливостей ведення повітряної розвідки та застосування керованих ракет;

обмеження можливості екіпажів по виконанню маневрів.

5.7.6. В умовах обмеженої видимості значно зменшується можливість виходу на заданий об'єкт, атаки з ходу, використання засобів ураження з великих відстаней та застосування декількох типів засобів ураження в одній атаці;

підвищується можливість подолання зон ураження вогню стрілецької зброї, зенітної артилерії з оптичними прицільними системами та зенітних керованих ракет з інфрачервоними головками самонаведення.

5.7.7. При діях у складних метеорологічних умовах підрозділи вертольотів застосовують, як правило, вузькі, витягнуті в глибину бойові порядки, які забезпечують можливість і безпеку виконання необхідних маневрів.

5.7.8. При виконанні бойового польоту вночі та в сутінках необхідно враховувати:

рівень підготовки екіпажів;

складність ведення візуального орієнтування, пошуку і виявлення наземних (надводних) і повітряних цілей;

обмеження можливостей візуальної розвідки;

можливість раптового попадання екіпажів у небезпечні явища погоди;

складність пошуку майданчика та виконання посадки на незнайомі та непозначені майданчики, окомірного визначення висоти польоту, дальності до цілі та кута пікірування;

можливість осліплення екіпажів світловими спалахами при стрільбі з гармат, пусках ракет, а іноді й авіабомб, які світяться, променями прожекторів;

при польоті на гранично малій висоті з використанням окулярів нічного бачення (далі – ОНБ) – складність спостереження лінійних штучних перешкод у вигляді дротів ЛЕП, кабелів в умовах атмосферних опадів та ожеледиці;

можливість раптового засліплення екіпажів в разі неочікуваного спостереження яскравих спалахів світла, особливо в ОНБ (промені світла фар

автомобільної та іншої техніки, прожекторів, випромінювання лазерних пристроїв, спалахів від стрільби, пусків ракет та вибухів).

5.7.9. Складність виконання бойових завдань вночі полягає у витримуванні свого місця в бойовому порядку, виконанні маневру, пошуку та атаки цілі.

5.7.10. Бойові завдання вночі вертолітні підрозділи виконують, як правило, послідовними польотами ланок (пар). Маршрут прокладається через характерні контрастні орієнтири. Окремі пункти маршруту можуть бути марковані радіо-світлотехнічними засобами. Удар по цілі виконується після її освітлення (позначення) групою освітлення (позначення) цілі, яка знаходиться в бойових порядках підрозділу або іншими підрозділами тактичної авіації та артилерії. При використанні вертольотів, що оснащені системами для цілодобового бойового застосування (теле- та тепловізійними прицільно-навігаційними комплексами, ОНБ тощо) удар може наноситися без освітлення (позначення) цілі відповідною групою.

5.7.11. При посадці на майданчик та зльоті з нього в ході виконання десантування пошуково-посадкові фари повинні вмикатися обмежено та на мінімально необхідний час.

5.7.12. Кожен командир екіпажу на кожному етапі польоту повинен чітко знати свій маневр і маневри всієї групи при вимиканні (відмові) світлотехнічних засобів ведучого (того, що летить попереду) або наземних світлотехнічних (сигнальних) засобів.

5.7.13. При наявності вертольотів обладнаних окулярами нічного бачення та використання систем підсвічення цілі, систем активного та пасивного виявлення цілей дії вночі є найбільш прийнятними для здійснення всіх основних бойових завдань вертолітними підрозділами (екіпажами).

5.7.14. При виконанні бойового польоту над водною поверхнею поза видимістю берегової лінії необхідно враховувати:

відсутність видимості природного обрію;

складність визначення навігаційних елементів польоту, забезпечення точності виходу на об'єкт;

важкість окомірного визначення висоти та дальності при польотах над водною поверхнею;

складність метеорологічного забезпечення та рятування екіпажів, які терплять лихо.

5.7.15. Екіпажі, які виконують польоти над водною поверхнею, повинні мати індивідуальні (колективні) засоби рятування на весь особовий склад, який знаходиться на борту вертольоту, знати виділені для рятування сили та засоби, зони (райони) їх перебування, порядок виклику.

5.7.16. При виконанні бойового польоту в гірській місцевості необхідно враховувати:

малу кількість майданчиків, які придатні для базування, посадок вертольотів і складність розосередження на них;

складність посадок на високогірних обмежених майданчиках;

різко пересічений рельєф місцевості в сполученні з лісовими масивами та наявністю світлотіней;

різкі зміни метеорологічних умов з раптовим утворенням низької хмарності і туманів;

раптові та часті зміни швидкості й напрямку вітру;

великі коливання температури повітря протягом доби;

інтенсивну грозову діяльність і виникнення потужних висхідних і спадних потоків повітря;

зменшення вантажопідйомності вертольотів на високогірних майданчиках і зменшення можливості зависання при зльоті та посадці;

особливості виконання бойових завдань наземними військами, які діють на розрізаних напрямках;

осередковий характер ППО, відсутність суцільного радіолокаційного поля та активна протидія засобів ППО на схилах, в ущелинах, на перевалах і підходах до них;

ускладнення візуального орієнтування, вихід на об'єкти дій та наведення вертольотів за допомогою радіотехнічних засобів і ПАН;

обмежений вибір напрямків заходу на цілі та виконання атак із складних видів маневру;

негативний вплив гірського рельєфу на роботу радіоелектронних та радіозв'язкових засобів, що призводить до погіршення якості сигналу.

5.7.17. При виконанні бойових польотів у гірській місцевості для візуального орієнтування та виходу на ціль використовуються схили, характерні вершини, ріки, озера та населені пункти. Політ до цілі та у зворотному напрямку слід виконувати з максимальним використанням маскувальних властивостей місцевості та здійснювати, по можливості, над важкодоступними для військ противника районами з урахуванням впливу на роботу його радіолокаційних засобів гір, які екранують.

5.7.18. Бойові порядки вертолітних підрозділів при нанесенні ударів по цілях, розташованих у вузьких низинах, ущелинах і на схилах гір, ешелонуються в глибину та по висоті. Атака таких цілей виконується послідовними ударами пар (екіпажів) уздовж низин, ущелин і схилів гір або під невеликим кутом до них. Вихід з атаки здійснюється у заздалегідь передбаченому напрямку, з урахуванням можливого розташування зенітних засобів противника, схилів і вершин гір.

5.7.19. При виконанні бойового польоту із застосуванням керованих ракет необхідно враховувати:

рівень підготовки екіпажів;

небезпеку ураження вертольотів через ймовірність потрапляння в зони ефективною протидії засобів ППО противника під час застосування керованих ракет з малих та середніх висот;

при застосуванні керованих ракет з режиму малої поступальної швидкості або висіння в безпосередній близькості від лінії бойового зіткнення, збільшується ймовірність ураження вертольотів вогнем стрілецької зброї та гранатометів (реактивних вогнеметів) противника (НСЗФ, ДРС);

наявність на вертольотах противника радіолокаційних станцій виявлення та супроводження (захоплення) повітряних цілей.

5.7.20. При оснащені вертольотів системами озброєння, які забезпечують ураження повітряних цілей, можливе їх застосування по малошвидкісних обмежено маневруючих повітряних цілях противника на малих та середніх висотах.

5.8. Розбір бойових польотів

5.8.1. Командир вертолітної частини (підрозділу) після кожного бойового польоту проводить попередній, а наприкінці дня (ночі) – загальний розбір бойових польотів.

5.8.2. Розбір бойових польотів проводиться з метою:
 підведення підсумків виконання бойового завдання;
 оцінки дій вертолітних підрозділів (екіпажів) при виконанні бойового завдання;

виявлення недоліків, допущених командирами вертолітних підрозділів (екіпажів) у бойових польотах;

аналізу нових тактичних прийомів, які застосував противник;
 визначення найбільш ефективних тактичних прийомів вертолітних підрозділів (екіпажів).

5.8.3. На основі розбору бойових польотів повинні бути визначені заходи для усунення недоліків і подальшого вдосконалення тактичних прийомів.

5.8.4. Основними питаннями, які підлягають розбору є:
 аналіз обстановки, у якій виконувалося бойове завдання;
 результати виконання бойового завдання вертолітними частинами (підрозділами, екіпажами);

характер протидії зенітних засобів, винищувачів (БпЛА) і вертольотів противника;

дії вертолітних підрозділів та екіпажів, тактичні прийоми, які вони застосували при подоланні протидії засобів протиповітряної оборони противника та нанесенні удару по цілі;

застосування засобів РЕБ;

недоліки в експлуатації авіаційної техніки льотним складом у повітрі;

дії екіпажів в особливих випадках у польоті;

оцінка роботи інженерно-технічного складу та підрозділів забезпечення.

5.8.5. У ході розбору також узагальнюється передовий досвід, розкриваються недоліки в діях екіпажів і особового складу, визначаються заходи для зміцнення морального-психологічного стану особового складу, пропаганди героїчних прикладів, вмілих і мужніх дій екіпажів, мобілізації особового складу на наступні бойові дії.

5.8.6. На розборі командир вертолітної частини (підрозділу) дає вказівки на наступні дії.

5.8.7. Командир ланки проводить детальний розбір і оцінює дії екіпажів після кожного бойового польоту в складі вертолітної ескадрильї (ланки) незалежно від проведення розбору старшим начальником.

Глава VI

БОЙОВІ ЗАВДАННЯ

6.1. Види бойових завдань

6.1.1. Армійська авіація спроможна виконувати бойові завдання, які включають: вогневі, десантно-транспортні, розвідувальні, спеціальні.

6.1.2. Виконання вогневих завдань передбачає застосування по противнику АЗУ та інших боєприпасів.

6.1.3. Виконання десантно-транспортних завдань передбачає повітряні перевезення особового складу та вантажів.

6.1.4. Виконання розвідувальних завдань передбачає добування розвідувальної інформації про противника або/та умови бойових дій.

6.1.5. Виконання спеціальних завдань не передбачає застосування по противнику АЗУ та здійснюється з метою підтримки операцій (бойових дій).

6.1.6. Бойовий політ може виконуватись з поєднанням кількох видів бойових завдань.

6.1.7. Армійська авіація здійснює авіаційну підтримку в ході наступальних оборонних, стабілізаційних операцій (дій). Армійська авіація спроможна знищити, вивести з ладу, пошкодити поодинокі цілі або розгромити, подавити, дезорганізувати групові цілі противника, ввести його в оману, завдаючи авіаційні удари під час ведення операції (бойових дій) або між ними. При цьому, авіаційні удари можуть бути завдані по завчасно заданих об'єктах у визначений час, за викликом або негайно за готовністю (додатки 6, 7).

6.1.8. Авіаційні удари армійської авіації дозволяють раптово та в короткі строки створити вогневу перевагу військ (сил) над противником на визначеному напрямку (районі бойових дій) у конкретний період часу.

6.2. Вогневі завдання

6.2.1. До вогневих завдань армійської авіації відносяться:
вогневе ураження об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині;

вогневе ураження повітряного (морського) десанту, аеромобільних частин (підрозділів) у районі висадки;

вогневе ураження НСЗФ, ДРС (Г) противника;

вогневе ураження повітряних цілей противника.

6.2.2. Вогневе ураження об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині

6.2.2.1. Вогневе ураження об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині здійснюється вертолітними підрозділами, на озброєнні яких знаходяться бойові (транспортно-бойові) вертольоти, в ході авіаційної

підтримки загальновійськових з'єднань (частин). Вертольоти уражають об'єкти противника, як правило, в безпосередній близькості від своїх військ.

6.2.2.2. Основними об'єктами ударів вертолітних підрозділів є:

танкові та механізовані (мотопіхотні) підрозділи (частини) у похідних, передбойових і бойових порядках, а також у батальйонних районах оборони та опорних пунктах;

підрозділи артилерії, тактичних ракет, протитанкових і зенітних засобів на вогневих (стартових) позиціях і при висуванні до них;

радіолокаційні пости, передові пункти управління, а також підрозділи вертольотів противника на майданчиках.

6.2.2.3. Бойовий порядок вертолітної частини (підрозділу) для нанесення ударів по визначених об'єктах може включати ударну групу та групи забезпечення (дорозвідки, ураження ППО, прикриття від атак вертольотів противника тощо).

6.2.2.4. Політ до об'єктів удару (цілей) виконується приховано від засобів розвідки противника з використанням маскувальних і захисних властивостей місцевості на гранично малих висотах. Вихід на ціль здійснюється візуально за курсом і часом польоту від характерного орієнтира як самостійно, так і за командами (сигналами) цілевказання, які подаються ПАН, що знаходяться в передових частинах і підрозділах військ, вертольотів наведення.

6.2.2.5. Напрямок заходу на ціль обирається з урахуванням забезпечення найкращих умов для її виявлення та подолання протидії зенітних засобів противника, досягнення максимального ступеню ураження цілі, забезпечення безпеки від ураження снарядами своєї артилерії, а також безпеки своїх військ від засобів ураження, які застосовують вертольоти.

6.2.2.6. Ударна група завдає удару по об'єкту з одного або декількох напрямків у бойовому порядку "колона" або "пеленг ланок (пар)", що атакують по черзі на мінімально допустимих дистанціях, які забезпечують безпеку від ураження своїми боєприпасами.

6.2.2.7. У ході ударів по об'єктах (цілях) вертолітні підрозділи (екіпажі) застосовують засоби ураження, які разом з високою ефективністю ураження наземних цілей забезпечують найбільш сприятливі умови для подолання протидії засобів ППО об'єкту удару.

6.2.2.8. При здійсненні атак у зоні ураження засобів ППО об'єкту удару вертолітні підрозділи (екіпажі) виконують протизенітні та протиракетні маневри з одночасним застосуванням засобів РЕБ.

6.2.2.9. Танкові та механізовані (мотопіхотні) підрозділи (частини) противника в передбойових і бойових порядках вертолітні підрозділи вражають, зосереджуючи основні зусилля на ураженні танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів та інших броньованих цілей.

6.2.2.10. Вертолітна ескадрилья, діючи всім складом, завдає удару, як правило, по танковому (механізованому, мотопіхотному) батальйону противника. Атака об'єкту виконується послідовно з одного або декількох напрямків, з режиму польоту, який забезпечує найбільший ступінь ураження цілі та безпеку застосування вертольотів.

6.2.2.11. Вертолітна ланка, діючи в складі бригади (ескадрильї) або самостійно, виконує одночасну атаку в бойовому порядку “пеленг пар (вертольотів)” по танковій (механізованій, мотопіхотній) роті, пара – по танковому (механізованому, мотопіхотному) взводу.

6.2.2.12. Ураження танків та інших рухомих броньованих цілей у бойових (передбойових) порядках із засідок здійснюється ударами ланок (пар) бойових вертольотів з моменту їх входу в зону досяжності засобів ураження вертольотів. Зліт ланки (пари) з укриття проводиться за командою ПАН або спеціально виділеного екіпажу, який знаходиться в повітрі. Удар по танках завдається з висіння або горизонтального польоту над укриттям, за яким розташувалися вертольоти. Після удару ланка (пара) знижується і ховається за укриття. Наступні удари завдаються, як правило, з іншого напрямку.

6.2.2.13. Вертольоти уражають танки, бойові машини піхоти, бронетранспортери та інші броньовані цілі головним чином керованими та некерованими ракетами з максимально можливих відстаней, без входу в зону ефективного вогню засобів ППО об’єкту удару. По механізованих (мотопіхотних) підрозділах і легкоброньованій техніці екіпажі можуть застосовувати некеровані ракети, гранатомети та стрілецько-гарматне озброєння.

6.2.2.14. Танкові та механізовані (мотопіхотні) підрозділи в опорних пунктах, як правило, уражаються одночасними або послідовними ударами вертолітних частин (підрозділів) у визначений час або за викликом.

6.2.2.15. Основними цілями при ураженні цих об’єктів є танки, бронетранспортери, протитанкові та зенітні засоби, укриті в окопах. Для їх ураження обирається оптимальний варіант озброєння вертольоту, який забезпечує задану ступінь вогневого ураження цілі та безпеку застосування вертольотів.

6.2.2.16. Вертолітна ескадрилья, як правило, завдає удару по ротному, а вертолітна ланка – по взводному опорних пунктах.

6.2.2.17. Вихід на ціль і маневр для атаки екіпажі вертольотів здійснюють таким способом, який забезпечує раптовість і застосування засобів ураження з першого заходу з максимальної відстані.

6.2.2.18. Атака виконується послідовно ланками (парами) з горизонтального польоту, пікірування та кабрирування, як правило, зі своєї території та з напрямків, які виключають попадання вертольотів у зону ураження засобів ППО.

6.2.2.19. Вихід з атаки здійснюється на дальності, що виключає вхід вертольотів у зону ефективного вогню засобів ППО об’єкту удару.

6.2.2.20. До ураження танкових і механізованих (мотопіхотних) підрозділів противника в похідних порядках, артилерії і тактичних ракет на вогневих (стартових) позиціях, пунктів управління, радіолокаційних постів, вертольотів на майданчиках та інших об’єктів, нанесення ударів по яких пов’язано з проникненням у глиб території противника, вертолітні частини (підрозділи) залучаються в тих випадках, коли більша частина засобів ППО противника придушена та їх система управління дезорганізована або коли в бойових

порядках противника є розриви не прикриті засобами ППО.

6.2.2.21. По цих об'єктах вертолітні частини (підрозділи) завдають, як правило, одночасний удар усім складом у визначений час або послідовні удари вертолітних ланок (пар) за викликом. Бойовий порядок бригади (ескадрильї) при цьому може включати ударну групу і групи дорозвідки (наведення), ураження засобів протиповітряної оборони на маршруті та в районі цілі, прикриття від атак вертольотів противника тощо.

6.2.2.22. Для ураження ракетно-артилерійських засобів, пунктів управління, радіолокаційних постів і вертольотів на майданчиках екіпажі застосовують некеровані ракети, стрілецько-гарматне озброєння, осколково-фугасні авіаційні бомби, гранати та запалювальні засоби. Для ураження тактичних ракет на вогневих (стартових) позиціях і вертольотів можуть застосовуватися керовані протитанкові ракети.

6.2.2.23. Основними цілями при ураженні цих об'єктів є артилерійські установки, пускові установки з ракетами, засоби управління вогнем, антенні системи та окремі вертольоти.

6.2.2.24. Для виявлення та негайного ураження найбільш важливих головним чином рухомих об'єктів, місце розташування яких заздалегідь невідоме, застосовуються самостійний пошук і ураження об'єктів ланками, парами у визначеному районі (вільне полювання).

6.2.2.25. Пошук цілі виконується парами (ланками) у розімкнутому бойовому порядку з застосуванням різних видів маневру (огляду рівнобіжних смуг маршруту, короткочасного набору висоти для огляду закритих ділянок місцевості та польотом уздовж доріг). Вид маневру при веденні пошуку та спосіб атаки обираються командиром вертолітного підрозділу в залежності від характеру виявленої цілі, місцевості, повітряної та метеорологічної обстановки в районі пошуку. Атака цілі здійснюється негайно після її виявлення.

6.2.3. Вогневе ураження повітряного (морського) десанту, аеромобільних частин (підрозділів) у районі висадки

6.2.3.1. Вогневе ураження повітряного (морського) десанту, аеромобільних частин (підрозділів) у районі висадки вертолітними підрозділами здійснюється у тісній взаємодії з наземними військами та підрозділами тактичної авіації, виділеними для виконання цього завдання.

6.2.3.2. Вертолітні підрозділи доставляють в район висадки особовий склад, озброєння та військову техніку наземних військ, які виділені для боротьби з десантами.

6.2.3.3. Основними об'єктами удару вертолітних підрозділів при ураженні повітряного десанту, аеромобільних частин (підрозділів) у районі висадки є вертольоти на землі та в повітрі, артилерія, зенітні засоби та жива сила. Для їх ураження вертольоти застосовують переважно керовані та некеровані ракети, гранати, кулеметно-гарматний вогонь і запалювальні засоби.

6.2.3.4. Вертолітні частини (підрозділи) уражають повітряний десант і аеромобільні підрозділи противника одночасними ударами всім складом або

послідовними ударами ланок (пар) за викликом. Бойовий порядок бригади (ескадрильї) при ураженні повітряного десанту або аеромобільних частин (підрозділів) в районі висадки може включати ударну групу та групи дорозвідки, ураження засобів ППО, прикриття від атак вертольотів противника.

6.2.3.5. Вертольоти групи дорозвідки першими виходять у район висадки десанту противника та визначають місце розташування, склад десанту та характер його дій, найбільш сприятливі майданчики для посадки своїх вертольотів.

6.2.3.6. Вертольоти групи ураження наземних засобів ППО виходять у район висадки десанту і уражають зенітні засоби до підходу ударної групи.

6.2.3.7. Вертольоти групи прикриття уражають вертольоти противника або зв'язують їх боєм, забезпечуючи дії ударної групи.

6.2.3.8. Ударна група завдає удару з одного або декількох напрямків у бойовому порядку “колона” або “пеленг ланок (пар)” з виконанням одного або декількох заходів на ціль.

6.2.3.9. Транспортно-бойові вертольоти, за потреби, після висадки підрозділів наземних військ для боротьби з десантом противника підтримують їх з повітря.

6.2.3.10. Ураження морського десанту вертолітні підрозділи здійснюють у районі висадки та на узбережжі у взаємодії з наземними військами, тактичною авіацією та кораблями (катерами) військово-морських сил.

6.2.3.11. Основними об'єктами ударів вертолітних підрозділів при ураженні морського десанту є:

у районі висадки – десантно-висадочні засоби з живою силою та бойовою технікою;

вертольоти в повітрі;

на узбережжі – танки, бойові машини піхоти, бронетранспортери в передбойових, бойових порядках і опорних пунктах, артилерія на вогневих позиціях, жива сила, розташована відкрито та в укриттях.

6.2.3.12. Вертолітні частини (підрозділи) уражають об'єкти морського десанту в районі висадки та на узбережжі, як правило, одночасним ударом усім складом у визначений час або послідовними ударами ланок (пар) за викликом. Для їх ураження застосовуються протитанкові керовані ракети, некеровані ракети, авіаційні бомби, гранати і кулеметно-гарматний вогонь.

6.2.3.13. Бойовий порядок при ураженні об'єктів морського десанту може включати ударну групу та групи дорозвідки, ураження засобів ППО, прикриття від атак вертольотів противника тощо.

6.2.4. Вогневе ураження НСЗФ, ДРС (Г) противника

6.2.4.1. Вогневе ураження НСЗФ, ДРС (Г) противника вертолітні підрозділи здійснюють в районах висадки або в районах дій.

6.2.4.2. Основними об'єктами ударів вертолітних підрозділів (екіпажів) при ураженні НСЗФ, ДРС (Г) є: озброєння, бойова техніка, жива сила, а також об'єкти зберігання матеріально-технічних засобів.

6.2.4.3. Пошук НСЗФ, ДРС (Г) противника ведеться оглядом заданого району при польоті на малих і гранично малих висотах. При їх виявленні ведучий пари (командир екіпажу) доповідає їх координати на пункт управління, з якого здійснюється управління пошуком і діє відповідно до поставленого завдання або отриманої команди.

6.2.4.4. При веденні пошуку з метою захоплення НСЗФ, ДРС (Г) противника вертолітні підрозділи (екіпажі) продовжують вести за ними безперервне спостереження, а при необхідності, за командою, застосовують засоби ураження для затримання їх просування до підходу (прильоту) групи захоплення.

6.2.4.5. Вогневе ураження НСЗФ, ДРС (Г) противника вертолітними підрозділами (екіпажами) здійснюється у чіткій взаємодії з усіма складовими сил оборони під єдиним керівництвом, як правило, в ході стабілізаційної операції (дій) з дотриманням норм міжнародного гуманітарного права та законодавства України.

6.2.5. Вогневе ураження повітряних цілей противника

6.2.5.1. Основними повітряними цілями противника, до вогневого ураження яких можуть залучатися вертолітні підрозділи (екіпажі) є:

вертольоти;

малошвидкісні обмежено маневруючі літаки;

БПЛА оперативно-тактичного та оперативного рівнів;

інші аеродинамічні цілі противника, режим та профіль польоту яких передбачає ймовірність їхнього гарантованого ураження наявним варіантом озброєння вертольотів.

6.2.5.2. Вогневе ураження повітряних цілей противника здійснюється вертолітними підрозділами (екіпажами) при відбитті їх ударів по наших військах на передньому краї, висадці противником повітряних десантів і аеромобільних частин (підрозділів), веденні противником повітряної розвідки, а також при прикритті своїх вертольотів.

6.2.5.3. Основними способами бойових дій при ураженні вертольотів є: послідовне введення в бій та ураження повітряних цілей противника ланками (парами, екіпажами) з положення чергування на землі або в повітрі; ураження повітряних цілей противника парами (екіпажами) з засідок; самостійний пошук і ураження вертольотів противника в заданому районі (вільне полювання).

6.2.5.4. Послідовне введення в бій та ураження повітряних цілей противника ланками (парами, екіпажами) з положення чергування на землі або в повітрі передбачає тривалий вплив на противника та нарощування зусиль у ході бою. При послідовному введенні в бій ланки (пари) піднімаються в повітря відповідно до план-графіку бойових дій або за сигналом командира (ПУ).

6.2.5.5. Дії пар (екіпажів) із засідок передбачають нанесення раптових ударів по невеликих групах повітряних цілей противника. Цей спосіб застосовується для ураження повітряних цілей у безпосередній близькості від

лінії бойового зіткнення в умовах, які ускладнюють наведення своїх вертольотів на повітряних цілей противника пунктами управління.

6.2.5.6. Самостійний пошук і ураження повітряних цілей противника в заданому районі полягає в тому, що екіпажі вертольотів візуально оглядають повітряний простір з метою своєчасного виявлення та ураження повітряних цілей противника без наведення з землі або при обмеженій інформації про повітряну обстановку.

6.2.5.7. Повітряний бій вертольоти ведуть в умовах візуальної видимості на малих і гранично малих висотах, застосовуючи керовані (типу “повітря-повітря”, “повітря-земля”) і некеровані ракети, кулеметно-гарматне озброєння.

6.2.5.8. Успіх у повітряному бою досягається:

своєчасним виявленням та зайняттям вигідного положення відносно повітряного противника, вмільм зближенням з ним;;

раптовою атакою;

максимальним використанням бойових можливостей вертольоту;

захопленням ініціативи й утриманням її протягом усього бою.

6.2.5.9. Ураження повітряного противника повинно здійснюватися, як правило, з першої атаки.

6.2.5.10. Повітряний бій ведеться згідно заздалегідь розробленого плану (схеми) повітряного бою або вимушено. У плані (схемі) повітряного бою передбачається розподіл вертольотів по групах різного тактичного призначення та порядок введення їх в бій, управління групами (екіпажами) в бою та порядок виходу з бою. План (схема) повітряного бою розробляється в декількох варіантах і вивчається з льотним складом. Зазначений план (схема) розробляється у разі залучення до повітряного бою не менше ланки вертольотів. У ході повітряного бою командир вертолітного підрозділу (екіпажу) діє у відповідності з обстановкою, що складається в повітрі.

6.2.5.11. В залежності від складу та бойового порядку повітряних цілей противника атака виконується одночасно всім складом вертолітного підрозділу або послідовно парами (екіпажами).

6.2.5.12. Екіпаж, який першим виявив повітряного противника, негайно доповідає командирі групи (ведучому) напрямок на ціль, її перевищення (приниження). Командир вертолітного підрозділу (ведучий), виявивши повітряного противника в повітрі, визначає їх кількість, приналежність, тип, бойовий порядок, висоту та напрямок польоту, а також встановлює чи немає поблизу інших літальних апаратів і приймає рішення на повітряний бій.

6.2.5.13. Повітряний бій включає такі етапи: зайняття вигідного положення (зближення) відносно противника, атаку із застосуванням АЗУ, маневрування між атаками та вихід з бою.

6.2.5.14. Зайняття вигідного положення (зближення) відносно противника починається з моменту виявлення противника (цілі) і закінчується з початком прицілювання. Його варто виконувати з боку сонця та секторів, які погано оглядаються противником. Атака є вирішальним етапом повітряного бою. Вона починається з прицілювання та закінчується пуском ракет і припиненням стрільби з гармат (кулеметів). Атака повітряної цілі може виконуватися зверху,

знизу або в горизонтальній площині. Найбільш ефективною є атака з задньої півсфери. Пуск ракет і стрільба з гармат (кулеметів) ведуться з відстаней, які забезпечують надійне ураження повітряної цілі.

6.2.5.15. Маневрування між атаками повинно забезпечувати збереження тактичної переваги над противником і мінімальний час для повторного зайняття вихідного положення для атаки.

6.2.5.16. Вихід з бою починається з моменту припинення вогню вертольотом та триває до виходу його з сектору можливої атаки противника. Вихід з бою повинен здійснюватися маневром, раптовим для противника, розгоном швидкості зі зниженням на гранично малу висоту та відходом з використанням рельєфу місцевості, в сторону сонця або в хмари.

6.3. Десантно-транспортні завдання

6.3.1. До десантно-транспортних завдань армійської авіації відносяться: десантування повітряних десантів (десантно-штурмові дії); висадка (евакуація) розвідувальних (спеціальних) груп; повітряні перевезення особового складу та вантажів.

6.3.2. Десантування повітряних десантів (десантно-штурмові дії)

6.3.2.1. **Десантування** – це перекидання повітрям частин (підрозділів) у тил противника для виконання бойових завдань.

6.3.2.2. Десантування повітряних десантів здійснюється у тісній взаємодії з наземними з'єднаннями (частинами) і тактичною авіацією. До десантування повітряних десантів залучаються підрозділи, озброєні десантно-транспортними вертольотами. Для забезпечення десантування можуть залучатися підрозділи бойових вертольотів. Вертолітні частини (підрозділи) виконують бойові завдання з десантування вдень та вночі в простих і складних метеорологічних умовах з посадкою вертольотів на непідготовлених (непозначених) майданчиках у тилу противника (додаток 8).

6.3.2.3. Для завантаження у вертольоти підрозділів повітряних десантів призначається вихідний район для десантування, який включає основні і запасні посадкові майданчики та райони очікування підрозділів десанту. Якщо підрозділ, який десантується, розташовується поблизу аеродрому (майданчика) базування вертолітної частини (підрозділу), вихідний район не призначається. За даних умов підрозділи десанту для завантаження у вертольоти зосереджується в районі аеродрому (майданчика) у визначений час.

6.3.2.4. Для висадки повітряних десантів призначається район десантування, який включає основні та запасні майданчики десантування, які обираються з урахуванням характеру дій противника, місцевості та бойового завдання, поставленого десанту.

6.3.2.5. Глибина десантування визначається умовами обстановки, бойовим складом і завданнями десантів, завданнями військ, що наступають, забезпечення (підтримки) десантів у ході ведення ними бойових дій у тилу противника.

6.3.2.6. При підготовці до десантування основна увага приділяється рекогносцировці вихідного району для десантування та узгодженню питань взаємодії з десантом. Рекогносцировка проводиться виділеною групою на чолі з командиром вертолітної частини (підрозділу) або його заступником. У ході рекогносцировки визначаються майданчики для посадки вертольотів і завантаження десанту, райони очікування підрозділів десанту, порядок управління. При необхідності визначається обсяг робіт на майданчиках для забезпечення безпеки посадки вертольотів.

6.3.2.7. При узгодженні питань взаємодії командира вертолітної частини (підрозділу) з командиром десанту уточнюється:

- склад і загальна маса повітряного десанту;
- кількість вертольотів, час прибуття їх і десанту до місць завантаження;
- розподіл особового складу, техніки та вантажів по вертольотах;
- час і порядок завантаження техніки та посадки особового складу;
- порядок використання особистої зброї десанту з борту вертольоту в польоті;
- порядок висадки та авіаційної підтримки десанту в ході висадки;
- забезпечення польоту десанту в район десантування;
- організація управління у вихідному районі для десантування, в бойовому польоті та в районі десантування.

6.3.2.8. В результаті узгодження питань взаємодії складаються планова таблиця десантування та план завантаження, на основі яких командир вертолітної частини (підрозділу) уточнює завдання на десантування командирам ланок (екіпажів).

6.3.2.9. План завантаження десанту у вертольоти відпрацьовується у вигляді схеми з необхідними поясненнями і таблицею розподілу особового складу, бойової техніки та матеріальних засобів десанту по вертольотах. У плані завантаження вказуються:

- райони очікування підрозділів, які десантуються;
- час прибуття та розміщення вертольотів на майданчиках;
- маршрути руху підрозділів десанту до вертольотів;
- пункти управління вертолітної частини (підрозділу) та десанту;
- організація зв'язку між вертолітними підрозділами та десантом;
- сигнали управління завантаженням (посадкою, висадкою);
- організація руху на майданчику.

6.3.2.10. В таблиці розподілу особового складу та бойової техніки по вертольотах вказуються:

- номери ланок і бортові номери вертольотів;
- склад десанту на кожному вертольоті з визначенням маси особового складу, бойової техніки та вантажів;
- військові звання та прізвища командирів екіпажів і старших груп десанту на кожному вертольоті.

6.3.2.11. На графічну частину замислу командира вертолітної частини (підрозділу) на десантування додатково наносяться: вихідний район для десантування з майданчиками, район десантування з основними та запасними

майданчиками десантування, маршрут і профіль польоту, схема бойового порядку, радіотехнічні засоби, які забезпечують виконання завдання, заходи щодо забезпечення подолання засобів ППО противника та виходу на майданчики десантування, коридор польоту лінії бойового зіткнення та інші необхідні дані.

6.3.2.12. Зосередження вертольотів у вихідному районі для десантування здійснюється приховано, переліт виконується на гранично малій висоті при суворому дотриманні радіо та світломаскування.

6.3.2.13. Після прибуття до вертольоту старший групи десантного підрозділу представляє командирі екіпажу особовий склад і вручає посадковий лист (для техніки – завантажувальну відомість). Командир екіпажу дає вказівки десанту про порядок завантаження бойової техніки та посадки особового складу у вертоліт, правила поведінки в польоті, порядок ведення вогню з особистої зброї з борту вертольоту, визначає місця розміщення бойової техніки, вантажу та особового складу у вантажній кабіні вертольоту, порядок їх висадки (розвантаження) на майданчику десантування.

6.3.2.14. Завантаження у вертольоти бойової техніки та матеріальних засобів починається за встановленим сигналом або розпорядженням командира вертолітної частини (підрозділу). Посадка особового складу у вертольоти проводиться безпосередньо перед вильотом.

6.3.2.15. Командир десанту в польоті знаходиться на вертольоті командира вертолітної частини (підрозділу), а командири підрозділів десанту – на вертольотах командирів ланок. Командир вертолітної частини (підрозділу) інформує командира (підрозділу) десанту про обстановку в районі десантування, змінах у маршруті польоту та про порядок заходу на майданчик десантування, а також про вертольоти, що одержали пошкодження та припинили політ.

6.3.2.16. Бойовий порядок вертолітної частини при десантуванні може складатися з десантної групи та груп (вертольотів) дорозвідки і позначення майданчиків десантування, ураження засобів ППО та прикриття від атак вертольотів (літаків) противника. Екіпажі дорозвідки та позначення майданчиків оцінюють обстановку в районі десантування, стан поверхні майданчика, радіаційну обстановку, напрямок і швидкість вітру, найвигідніший напрямок заходу, місця приземлення ведучих ланок, інформують про це командира десантної групи. При висадці десанту вночі та вдень у складних метеорологічних умовах екіпажі дорозвідки висаджують на майданчик десантування комендатуру (групу) десантного забезпечення та наводять екіпажі десантної групи на неї. Склад комендатури (групи) визначається в залежності від очікуваних умов виконання бойового завдання та засобів позначення майданчика. Для позначення майданчика десантування особовий склад комендатури застосовує радіо та світломаяки, димові та сигнальні шашки, факели, вогнища тощо.

6.3.2.17. Для захоплення майданчиків та забезпечення висадки десанту може створюватися передова група, яка складається з бойових і десантно-транспортних вертольотів із розміщеними на борту наземними підрозділами. Вертольоти передової групи з підходом до майданчиків десантування вогнем бортової зброї придушують противника та виконують посадку. Після висадки особового складу передової групи вони піднімаються в повітря, підтримують

вогнем бій загальновійськового підрозділу та прикривають висадку головних сил десанту. Вертольоти ураження засобів ППО противника виходять у район десантування до підходу десантної групи (передової групи), завдають удару по зенітних засобах, а за потреби й по підрозділах військ противника, розташованих поблизу майданчика приземлення десанту. Вертольоти десантної групи здійснюють висадку повітряного десанту, як правило, посадковим способом, тобто особовий склад висаджується, а бойова техніка і матеріальні засоби вивантажуються з вертольотів після їх приземлення в мінімальний час без вимикання двигунів. При відсутності в районі десантування умов для посадки вертольотів висадка десанту проводиться з режиму висіння, тобто після зависання вертольотів на висоті, яка забезпечує безпеку висадки особового складу, розвантаження техніки та матеріальних засобів або в русі на висоті 1 – 2 метри та швидкості 10 – 15 км/год (штурмовим способом).

6.3.2.18. Зліт вертольотів десантної групи проводиться за командою командира вертолітної частин (підрозділу). Побудова бойового порядку здійснюється на маршруті польоту. Лінія бойового зіткнення після виконання бойового завдання перетинається, як правило, у тій же смузі (коридорі), що і при польоті на десантування.

6.3.2.19. Забезпечення десантування оперативно-тактичного і тактичного повітряних десантів бойовими вертольотами полягає в ураженні ними зенітних засобів противника в смузі польоту та відбитті атак його вертольотів.

6.3.2.20. Ураження зенітних засобів противника бойовими вертольотами здійснюється у взаємодії з частинами ракетних військ, артилерії і тактичної авіації. Об'єктами ударів вертолітних підрозділів є зенітні ракетні комплекси та зенітна артилерія на вогневих (стартових) позиціях, а також вогневі засоби мотопіхотних (механізованих, танкових) підрозділів, що знаходяться в смузі польоту десантної групи та в районі десантування. Для ураження цих об'єктів бойові вертольоти застосовують керовані та некеровані ракети і кулеметно-гарматний вогонь.

6.3.2.21. Відбиття атак вертольотів противника досягається рішучими діями екіпажів групи прикриття, спрямованими на ураження повітряного противника або зрив його атак. Воно здійснюється без відриву від загального бойового порядку з виконанням необхідного маневру та веденням прицільного або загороджувального вогню. Відволікання вертольотів прикриття на ведення повітряного бою з вертольотами противника, які не загрожують безпосередньо десантній групі, заборонено.

6.3.2.22. Бойові вертольоти, при ураженні зенітних засобів противника та відбитті атак його вертольотів, можуть знаходитися попереду, на флангах і в задній півсфері десантної групи на відстанях, які забезпечують ураження виявлених зенітних засобів до входу основної групи в зону їх ефективного ураження.

6.3.2.23. **Десантно-штурмові дії** – це сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом дій десантно-штурмових (десантних) частин (підрозділів) та вертолітних частин (підрозділів) щодо десантування та спільного виконання бойових завдань у тилу противника,

які проводяться за єдиним замислом і планом.

6.3.2.24. Основними способами десантно-штурмових дій є: десантно-ударні дії, десантно-рейдові дії, диверсійно-пошукові дії.

6.3.2.25. Авіаційна підтримка бойових дій десантно-штурмових підрозділів здійснюється ударами вертолітних підрозділів по заданих або виявлених в ході бою вогневих засобах противника, які перешкоджають виконанню бойового завдання.

6.3.2.26. Авіаційна підтримка може здійснюватися спеціально виділеними вертолітними підрозділами послідовними ударами за викликом з положення чергування на землі або в повітрі. При підтримці особлива увага приділяється визначенню порядку чергування вертольотів на землі і в повітрі, уточненню порядку їх виклику, а також своєчасному доведенню до екіпажів сигналів взаємного розпізнавання та цілевказівки. Екіпажі уражають об'єкти, виявлені самостійно, групою дорозвідки або за наведенням ПАН, які виділяються до складу десантно-штурмових підрозділів.

6.3.2.27. Основними об'єктами дій вертолітних підрозділів є танки, бойові машини піхоти, бронетраспортери, тактичні ракети й артилерія на стартових (вогневих) позиціях, жива сила противника. Для їх ураження застосовуються керовані та некеровані ракети, авіаційні бомби і кулеметно-гарматний вогонь.

6.3.3. Висадка (евакуація) розвідувальних (спеціальних) груп

6.3.3.1. Висадка (евакуація) розвідувальних (спеціальних) груп у тил противника здійснюється вильотами окремих вертольотів (пар), як правило, вночі або вдень у складних метеорологічних умовах. Командир вертолітного підрозділу, приймаючи рішення на виконання цього завдання, особливу увагу приділяє вивченню розташування військ і засобів ППО противника на маршруті польоту та в районі посадки, метеорологічну обстановку, розташування та можливості радіотехнічних засобів для точного виходу вертольотів у район посадки.

6.3.3.2. У якості майданчиків посадки на території противника обираються поля, лісові галявини та інші рівні ділянки місцевості, які, як правило, знаходяться осторонь від населених пунктів, великих автошляхів та забезпечують приховану висадку (евакуацію).

6.3.3.3. Для висадки (евакуації) розвідувальних (спеціальних) груп залучаються найбільш підготовлені екіпажі, які добре знають район бойових дій, спроможні раціонально застосовувати ефективні тактичні прийоми з подолання протидії засобів ППО противника, вміють точно виходити на майданчики висадки в умовах обмеженого використання засобів радіотехнічного забезпечення, а також виконувати посадки на непозначені майданчики обмежених розмірів у різних умовах.

6.3.3.4. Перед вильотом екіпажі та командири розвідувальних (спеціальних) груп уточнюють час і райони висадки, останні розвідувальні дані про противника на маршруті польоту, порядок підтримання зв'язку з командиром, який висилає розвідувальні (спеціальні) групи.

6.3.3.5. Політ над територією противника виконується приховано, на гранично малій висоті, з максимальним використанням рельєфу місцевості, з виключеними бортовими вогнями, у режимі повного радіомовчання. Посадки на майданчики виконуються з ходу при мінімальному використанні світлотехнічного обладнання.

6.3.3.6. При евакуації розвідувальної (спеціальної) групи командир екіпажу повинен знати координати майданчика, склад групи, час виходу на майданчик, умовний сигнал “Я свій”, пароль, частоти радіостанції при роботі її на зв’язок і в якості привідної радіостанції.

6.3.3.7. Екіпаж вертольоту, що прибув у район майданчика посадки, встановлює радіозв’язок з розвідувальною (спеціальною) групою, здійснює її ідентифікацію встановленим порядком, подає команду “Дайте сигнал”. По цій команді група вмикає радіостанцію в режим передача і, за потреби, позначає майданчик приземлення світловими знаками. При відсутності у розвідувальної (спеціальної) групи радіостанції екіпаж вертольоту здійснює пошук і розпізнавання майданчику приземлення за світловими сигналами.

6.3.4. Повітряні перевезення особового складу та вантажів

6.3.4.1. Повітряні перевезення особового складу та вантажів вертолітні частини (підрозділи, екіпажі) виконують самостійно у складі вертолітної частини або спільно з іншими авіаційними частинами (підрозділами).

6.3.4.2. В ході виконання цього завдання здійснюються:

повітряні перевезення ракет, їх бойових частин, боєприпасів, палива та інших матеріальних засобів до позицій ракет і артилерії, а також військам, які діють у відриві від головних сил або в оточенні;

повітряні перевезення особового складу, озброєння та військової техніки частин і підрозділів, які визначені до дій в якості відповідних елементів оперативної побудови (бойового порядку) угруповання військ (сил) для ліквідації вклинення противника, прикриття флангів і танконебезпечних напрямків, забезпечення подолання зон зараження з високими рівнями радіації і затопленої місцевості;

повітряні перевезення понтонно-мостових засобів до місць наведення переправ для забезпечення форсування водних перешкод наземним частинам (підрозділам) з ходу;

евакуація військ, які знаходяться в оточенні, а також із зон сильного радіоактивного зараження місцевості;

заправка танків.

Повітряні перевезення особового складу та вантажів здійснюється одночасними або послідовними польотами вертолітних підрозділів (екіпажів) у визначений час і за викликом.

6.3.4.3. Озброєння, військова техніка та вантажі, визначені для повітряного перевезення вертольотами, заздалегідь готуються відповідно до вимог, визначених до них при транспортуванні повітрям, і повинні бути зосереджені в районі завантаження завчасно з урахуванням обстановки та часу, необхідного

для контрольного огляду. Десантно-транспортні вертольоти прибувають на майданчики завантаження з таким розрахунком, щоб знаходитися на них мінімальний час, необхідний для завантаження, а в деяких випадках і для дозаправлення.

6.3.4.4. Для забезпечення центровки вертольоту в польоті усі вантажі та бойова техніка розміщуються відповідно до розмітки у вантажній кабіні та схемами завантаження, приведеними в інструкціях з експлуатації вертольотів. На усіх видах техніки та вантажів, що транспортуються повинні бути зазначені їх маси та положення центрів мас. Після закінчення завантаження техніка та вантажі швартуються.

6.3.4.5. Бойовий порядок вертолітної частини (підрозділу) при польоті в район розвантаження крім транспортної групи може включати вертольоти дорозвідки та позначення майданчиків. При здійсненні повітряних перевезень в інтересах частин (підрозділів), які ведуть бій у відриві від основного угруповання військ (сил) або в оточенні, рішенням командира може включатися група ураження засобів ППО і прикриття від атак вертольотів противника. Транспортна група, як правило, слідує в бойовому порядку “колона ланок” на дистанціях, що забезпечують безпеку польоту, зручність пілотування, маневру і приземлення на майданчик.

6.3.4.6. Політ в район розвантаження при доставці озброєння, військової техніки, боєприпасів та матеріальних засобів військам, що діють у відриві від головних сил, в оточенні, а також на майданчики, які знаходяться в районах передових частин і підрозділів, здійснюється приховано на гранично малій висоті з використанням рельєфу місцевості. Політ забезпечується старшим начальником, в інтересах якого виконується завдання.

6.3.4.7. Повітряні перевезення військ та військової техніки через зони з високим рівнем радіації або заражені отруйними речовинами, а також евакуація особового складу, бойової техніки та матеріальних засобів із зон радіоактивного зараження та зон руйнації здійснюються після проведення радіаційної розвідки та рекогносцировки (обльоту) району дій. Екіпаж виконує політ у засобах захисту.

6.3.4.8. Перевезення переправних засобів і конструкцій десантно-транспортними вертольотами здійснюється з району зосередження безпосередньо до місця переправи або з одного водного рубежу на інший. Командир вертолітної частини (підрозділу) особливу увагу приділяє узгодженню питань взаємодії з наземними з'єднаннями (частинами), в інтересах яких обладнується переправа. При цьому по картах і фотознімках (супутникових) уточнюються місця переправи, намічаються майданчики підчеплення, напрямки заходу на них і в район переправи, умовна лінія моста та лінія або місце відчеплення вантажних блоків, порядок позначення їх видимими з вертольоту сигналами. З метою отримання додаткових даних може проводитися повітряна розвідка району переправи.

6.3.4.9. Перевезення переправних засобів здійснюється на зовнішній підвісці вертольотів, як правило, у бойовому порядку “колона вертольотів”, які слідує на дистанціях, що забезпечують безпеку зльоту, підчеплення вантажу,

виконання польоту по маршруту та відчеплення вантажу в місці обладнання переправи.

6.3.4.10. Вихід вертольотів до переправи повинен здійснюватися з напрямку, що забезпечує маневр для заходу на відчеплення переправних засобів і гасіння швидкості.

6.3.4.11. Заправка танків (бойових машин) за допомогою вертольотів, обладнаних для доставки та роздачі палива, здійснюється при виконанні наземними з'єднаннями (частинами, підрозділами) завдань у відриві від головних сил, а також у випадках, коли постачання їх наземними видами транспорту ускладнене або неможливе.

6.3.4.12. Підготовка майданчиків для приземлення вертольотів, їх оборона, прикриття від ударів з повітря та регулювання руху танків (бойових машин) проводяться силами і засобами наземних з'єднань (частин), в інтересах яких виконується завдання.

6.3.4.13. Основним способом заправки танків (бойових машин) паливом з вертольотів є заправка на землі. Вертольоти-заправники здійснюють посадку на майданчики, розташовані в безпосередній близькості від танків (бойових машин). Після вимикання двигунів на вертольотах паливо перекачується в паливні баки танків і бойових машин.

6.4. Розвідувальні завдання

6.4.1. До розвідувальних завдань армійської авіації відносяться:
повітряна розвідка противника;
повітряна радіаційна та хімічна розвідка місцевості;
повітряна інженерна розвідка місцевості.

6.4.2. Повітряна розвідка противника

6.4.2.1. Повітряна розвідка противника виконується екіпажами вертольотів в інтересах угруповань військ (сил), дій тактичної авіації та інших складових сил оборони.

6.4.2.2. Вертолітні підрозділи здійснюють повітряну розвідку противника, який знаходиться, як правило, безпосередньо перед бойовими порядками своїх військ з метою визначення положення передових частин і підрозділів противника, наявності та характеру оборонних рубежів і ступеню зайнятості їх військами, місцезнаходження вузлів оборони й опорних пунктів, районів зосередження, складу та напрямків можливого висування резервів, місць розташування ПУ. Вона виконується візуальним спостереженням, повітряним фотографуванням або з використанням спеціального обладнання. Розвідка ведеться окремими вертольотами пар (екіпажів) у визначений час або за викликом.

6.4.2.3. При постановці екіпажам бойового завдання на повітряну розвідку вказуються: об'єкти розвідки та відомі дані про них, час і способи спостереження (розвідки), вісь маршруту та режим польоту, дані зі зв'язку та сигнали

розпізнавання, порядок передачі розвідувальної інформації та подання донесень до вищого штабу.

6.4.2.4. В ході повітряної розвідки екіпажі вертольотів виконують політ на гранично малих висотах, використовуючи складки місцевості, ведуть спостереження за противником, як правило, зі своєї території на максимальних відстанях розпізнавання об'єктів, здійснюють вихід на об'єкти противника з найвигіднішого напрямку. Польоти у сутінках, вночі та у складних метеорологічних умовах виконуються із дотриманням заходів світломаскування та використання спеціального обладнання.

6.4.2.5. При наявності захищеного стійкого двостороннього радіозв'язку з пунктом управління, результати повітряної розвідки передаються негайно з борту вертольоту. Після виконання завдання командир екіпажу доповідає про результати польоту та письмово подає розвідувальне донесення.

6.4.3. Повітряна радіаційна та хімічна розвідка місцевості

6.4.3.1. Повітряна радіаційна та хімічна розвідка місцевості ведеться вертолітними підрозділами (екіпажами) з метою визначення ступеню радіоактивного та хімічного зараження районів, доріг, маршрутів пересування військ та аеродромів, а також для визначення проходів у зонах радіоактивного зараження.

6.4.3.2. При постановці завдання на ведення повітряної радіаційної, хімічної розвідки вертолітному підрозділу (екіпажу) вказуються: період її ведення, район, сили і засоби, які залучаються, порядок передачі даних про радіаційну, хімічну обстановку і доповіді результатів розвідки в ході її виконання, орієнтовні дані про розміри та ступінь зараження районів розвідки або час і місця ядерних вибухів, їх потужності.

6.4.3.3. Повітряна радіаційна, хімічна розвідка місцевості може виконуватися вдень і вночі в простих метеорологічних умовах, а також при обмежених висоті хмар і горизонтальній видимості окремими вертолітними ланками (парами, екіпажами) у визначений час або за викликом.

6.4.3.4. Для ведення радіаційної розвідки екіпаж вертольоту повинен мати на борту підготовлену карту з наміченими та закодованими точками виміру рівнів радіації по всьому маршруту, а також перерахункові таблиці для врахування коефіцієнта ослаблення на заданих висотах польоту.

6.4.3.5. Повітряна радіаційна розвідка районів ведеться по декількох маршрутах. Їх віддалення один від одного залежить від можливого рівня зараження місцевості, часу виконання завдання, необхідної точності даних про рівні радіації на всій площі, яка розвідується та кількості екіпажів вертольотів, які одночасно виконують розвідку.

6.4.3.6. Радіаційна розвідка доріг і маршрутів пересування військ здійснюється по маршрутах, що прокладаються уздовж лінійних орієнтирів.

6.4.3.7. Радіаційна розвідка аеродрому ведеться по маршруту польоту, прокладеному через злітно-посадкову смугу, місця розосередження бойової техніки, особового складу та матеріальних засобів, розміщення штабів.

6.4.3.8. Висота польоту при веденні повітряної радіаційної розвідки повинна забезпечувати необхідну точність отриманих даних і безпеку екіпажу. Вона встановлюється командиром вертолітної частини (підрозділу) та уточнюється екіпажем у повітрі в залежності від рівня зараження місцевості, часу розвідки та допустимої дози опромінення, встановленої при постановці завдання на виліт.

6.4.3.9. Завдання на ведення хімічної розвідки екіпажу уточнюється командиром вертолітної частини (підрозділу) перед вильотом разом із представником служби РХБз. Безпосередньо хімічну розвідку в польоті ведуть підготовлені спеціалісти РХБз за допомогою встановлених ними або наявних на борту вертольоту спеціальних приладів. Для визначення характеру та ступеня зараження місцевості екіпажі, при необхідності, виконують посадку у визначених місцях.

6.4.3.10. В окремих випадках найбільш підготовлені екіпажі можуть самостійно виконувати завдання повітряної хімічної розвідки.

6.4.3.11. Донесення про результати радіаційної, хімічної розвідки екіпаж вертольоту передає на свій ПУ або ПУ наземного з'єднання (частини). При цьому він повинен вказувати свій позивний, місце (квадрат) по кодованій карті, ступінь зараження або рівень радіації, перерахований з урахуванням висоти та час виміру.

6.4.3.12. Посадка екіпажів, які виконали повітряну радіаційну, хімічну розвідку, здійснюється на спеціально відведений майданчик, де екіпаж проходить дозиметричний контроль, а при необхідності й санітарну обробку. Вертольоти підлягають дезактивації (дегазації). Командир екіпажу подає на ПУ карту розвідки та доповідає про обстановку в районі розвідки і фактичну погоду.

6.4.4. Повітряна інженерна розвідка місцевості

6.4.4.1. Повітряна інженерна розвідка місцевості на вертольотах проводиться за планом угруповань військ (сил) з метою забезпечення командирів і штабів необхідними даними про стан місцевості в заданому районі.

6.4.4.2. В ході повітряної інженерної розвідки місцевості визначаються:
наявність і стан шляхів для руху та районів зосередження військ;
наявність і характер руйнувань, завалів, пожеж і затоплень на своїй території, можливі напрямки їх подолання та обходу, а також орієнтовний обсяг робіт, які необхідно виконати для цього;

система інженерних загороджень і ділянки місцевості, які придатні для обладнання позиційних районів підрозділів РВіА;

стан аеродромів, захоплених у противника;

майданчики для базування частин і підрозділів авіації;

якість маскуванню своїх військ.

6.4.4.3. Інженерна розвідка виконується окремими вертолітними підрозділами (екіпажами) у визначений час або за викликом із залученням спеціалістів інженерних військ на борту або самостійно, як правило, зі своєї території візуальним спостереженням, повітряним фотографуванням або за

допомогою спеціального обладнання.

6.4.4.4. У завданні на повітряну інженерну розвідку місцевості екіпажу вертольоту вказуються: об'єкти розвідки, час її ведення, вісь маршруту польоту, способи розвідки, об'єкти для фотографування та відеозйомки, порядок подання донесень. При веденні інженерної розвідки із залученням спеціалістів інженерних військ на борту екіпажу вертольоту вказуються, крім того, час і місце узгодження питань взаємодії з ним.

6.4.4.5. В ході підготовки до польоту складається картка розвідки у виді планшету зі схемою маршруту польоту та об'єктів розвідки. Вона заповнюється в польоті представником інженерних військ, а при його відсутності – льотчиком (штурманом).

6.4.4.6. Повітряна інженерна розвідка місцевості ведеться на висотах і швидкостях польоту, які забезпечують отримання достовірної інформації про об'єкти розвідки. Донесення про результати повітряної інженерної розвідки місцевості, в ході її ведення, передається з борту вертольоту на визначений ПУ з використанням кодованої карти і переговорної таблиці. Після виконання завдання командир екіпажу доповідає результати розвідки усно і подає розвідувальне донесення на ПУ.

6.5. Спеціальні завдання

6.5.1. До спеціальних завдань армійської авіації відносяться:
коректування вогню артилерії;
мінування з повітря;
постановка димових (аерозольних) завіс;
забезпечення управління військами та зв'язку в ході операції (бою);
радіоелектронне придушення;
пошук і рятування екіпажів вертольотів (літаків), що зазнали лиха;
аеромедична евакуація.

6.5.2. Коректування вогню артилерії

6.5.2.1. Коректування вогню артилерії з вертольотів здійснюється з метою забезпечення високої точності стрільби по цілях, які не можливо спостерігати з наземних пунктів.

6.5.2.2. Завдання виконується окремими екіпажами у визначений час або за викликом.

6.5.2.3. Коректування вогню артилерії полягає в точному визначенні та передачі екіпажем вертольоту на командний пункт артилерійського підрозділу (частини) відхилень розривів (центру групи розривів) снарядів від цілі по напрямку і дальності для введення поправок у прицільні пристрої в ході пристрілювання і стрільби на ураження.

6.5.2.4. Бойове завдання екіпажу вертольоту на коректування вогню артилерії ставиться командиром вертолітної частини (підрозділу) і уточнюється командиром підрозділу РВіА, в інтересах якого виконується завдання через ГБУ

(ПАН).

6.5.2.5. При постановці (уточненні) завдання екіпажу вертольоту вказуються:

стислі зведення про противника, особливо про розташування його зенітних засобів;

положення переднього краю;

завдання з розвідки та райони особливої уваги;

час виконання завдання;

місця майданчиків посадки, характер і координати орієнтирів у районі бойового польоту;

порядок передачі даних, підтримання зв'язку з командиром підрозділу РВіА;

цілі та черговість їх пристрілювання, район вогневих позицій підрозділів РВіА, які будуть вести вогонь;

гранична (мінімальна) висота траєкторій, час польоту снарядів і засобів пристрілювання.

6.5.2.6. Підготовка карти до ведення коректування вогню артилерії включає кодування і нанесення на ній розташування передових частин і засобів ППО противника, цілей, визначених для пристрілювання, ліній, які забезпечують визначення координат розривів снарядів відносно цілі, орієнтирів і маршрутів польоту.

6.5.2.7. Коректування артилерійських підрозділів з борту вертольоту здійснюється представником РВіА (коректувальником). Коректування вогню артилерії здійснюється зі своєї території з висоти, яка забезпечує спостереження за ціллю та розривами, а також стійке ведення радіообміну з командно-спостережним пунктом артилерійського підрозділу.

6.5.3. Мінування з повітря

6.5.3.1. Мінування з повітря здійснюється з метою нанесення противнику втрат, затримки або заборони прориву (висування) його танків і мотопіхоти, прикриття проривів, що утворилися. При виконанні цього завдання вертолітні підрозділи можуть діяти разом із рухомими загонами загороджень загальновійськових з'єднань (частин) або у взаємодії з інженерними частинами (підрозділами) угруповань військ (сил).

6.5.3.2. Мінування з повітря здійснюється шляхом скидання з вертольотів протитанкових і протипіхотних мін вильотом ланок (пар, екіпажів) за викликом або у визначений час.

6.5.3.3. Бойове завдання на мінування з повітря вертолітна частина (підрозділ) отримує на визначений період, якщо передбачаються дії у складі рухомого загону загороджень, або на перший виліт.

У бойовому завданні вказуються:

дані про противника;

положення своїх військ і характер бойових дій загальновійськової частини (підрозділу);

період дій, час і ступінь готовності вертольотів до першого вильоту;
майданчики завантаження мін і майданчики чергування;
рубежі мінування та їх позначення;
сигнали управління та взаємодії.

6.5.3.4. Вихід вертольотів на рубіж мінування виконується візуально. Для забезпечення надійності виходу на рубіж мінування намічаються характерні орієнтири. При необхідності рубежі мінування позначаються силами і засобами частин (підрозділів) загальновійськової частини (підрозділу) або вертольотами з групи забезпечення.

6.5.3.5. Бойовий порядок вертольотів при мінуванні може включати основну групу і групи дорозвідки, позначення рубежів мінування та інші групи забезпечення за потреби. Мінування проводиться, як правило, ланками (парами) у бойовому порядку “пеленг вертольотів”. Висота і швидкість при мінуванні визначаються з урахуванням типу мін, систем мінування і заданих параметрів мінного поля.

6.5.3.6. Мінні поля, встановлені з вертольотів, наносяться екіпажем на карту або фотосхему, яка з пояснювальною запискою подаються на командний пункт інженерної частини (підрозділу) угруповання військ (сил).

6.5.4. Постановка димових (аерозольних) завіс

6.5.4.1. Постановка димових (аерозольних) завіс з вертольотів проводиться з метою маскування розташування і дій своїх військ від спостереження противником, осліплення системи його наземних і повітряних спостережних пунктів, розрахунків протитанкових та інших вогневих засобів і введення противника в оману.

6.5.4.2. Постановку димових (аерозольних) завіс вертолітні підрозділи виконують одночасними і послідовними вильотами поодиноких вертольотів і ланок у визначений час і за викликом. Для виконання цього завдання вертольоти застосовують спеціальні пристрої, димові авіаційні бомби, димові шашки та аерозольні суміші, які утворюють дим. Тип аерозольних боєприпасів та тих, що утворюють дим, обирається в залежності від швидкості та напрямку вітру, а також потрібної щільності димової завіси.

6.5.4.3. У бойовому завданні на постановку димових (аерозольних) завіс вказується:

положення своїх військ і військ противника;
характер бойових дій загальновійськової частини (підрозділу);
час або період постановки завіс і їх щільність;
рубежі постановки завіс і їх позначення;
сигнали взаємодії та заходи загальновійськової частини (підрозділу) по забезпеченню дій вертольотів.

6.5.4.4. Кількість вертольотів для виконання бойового завдання визначається командиром вертолітної частини (підрозділу). Політ вертольотів у район виконання завдання виконується приховано. Вихід на рубіж початку постановки завіси екіпажі виконують візуально від характерного орієнтира. При

необхідності рубежі постановки завіс позначаються силами і засобами загальновійськової частини (підрозділу).

6.5.5. Забезпечення управління військами та зв'язку в ході операції (бою)

6.5.5.1. Вертольоти для забезпечення безперервного управління військами та зв'язку між ними в ході операції (бою) використовуються в якості ПвПУ, для перевезення керівного складу, офіцерів зв'язку, доставки донесень (розпоряджень), фельд'єгерсько-поштового зв'язку та ретрансляції команд і сигналів.

6.5.5.2. В якості ПвПУ використовуються спеціально обладнані вертольоти. Вони діють відповідно до плану штабу угруповання військ (сил), в інтересах якого виконується завдання.

6.5.5.3. Завдання на забезпечення управління та зв'язку підрозділи отримують на визначений період або на кожен виліт із вказанням характеру та мети майбутніх дій, необхідної кількості вертольотів, часу готовності до вильоту і прибуття на майданчик призначення, порядку управління та забезпечення вертольотів при тривалих діях з майданчиків, які знаходяться в розпорядженні частин, що забезпечуються.

6.5.5.4. Забезпечення управління військами та зв'язку в ході операції (бою) здійснюється вильотами поодиноких екіпажів у визначений час або за викликом. При виконанні польотів на забезпечення управління та зв'язку зльоти і посадки, як правило, виконуються з майданчиків обмежених розмірів.

6.5.5.5. Доставка секретних поштових відправлень проводиться в опечатаних (опломбованих) контейнерах, ящиках, мішках, валізах і портфелях. На борту вертольоту, який забезпечує фельд'єгерсько-поштовий зв'язок, повинні знаходитися фельд'єгер, який супроводжує поштові відправлення та охорона.

6.5.5.6. Вертольоти-ретранслятори використовуються для збільшення дальності радіозв'язку між ПУ та вертольотами в повітрі. Ретрансляція команд здійснюється при польоті в зоні або по заданому маршруту на висоті, яка забезпечує стійкий радіозв'язок. Екіпаж вертольоту-ретранслятора повинен знати порядок маневру каналами при роботі в умовах радіоперешкод.

6.5.6. Радіоелектронне придушення

6.5.6.1. Радіоелектронне придушення засобів управління військами та зброєю противника здійснюється підрозділами вертольотів-постановників перешкод у тісній взаємодії з силами і засобами РЕБ інших родів авіації, а також наземними частинами (підрозділами) РЕБ.

6.5.6.2. Об'єктами радіоелектронного придушення для вертольотів-постановників перешкод є:

радіолокаційні станції виявлення повітряних цілей та наведення винищувачів (вертольотів), цілевказівки та управління зенітних ракетних (зенітно-артилерійських) комплексів, підсвічування цілей;

головки самонаведення зенітних керованих ракет;
станції наведення артилерійських систем;
радіостанції в мережах управління.

6.5.6.3. Основними способами виконання бойових завдань вертолітними підрозділами (екіпажами) РЕБ є створення активних перешкод із зон над своєю територією та створення перешкод з бойових порядків вертолітної частини (підрозділу). Для створення перешкод вертолітному підрозділу (екіпажу) РЕБ визначається одна або декілька зон. У кожній зоні може знаходитися декілька вертольотів на встановлених безпечних дистанціях і ешелонованих по висотах. Виліт на бойове завдання вертольотів-постановників перешкод здійснюється у складі пар, ланок або одиночно з аеродромів базування або майданчиків. Політ до зони виконується, як правило, на гранично малих висотах. Вихід у визначені зони і початок створення перешкод здійснюються у визначений час або за сигналом.

6.5.6.4. При створенні перешкод з бойових порядків вертольоти можуть діяти методом супроводу груп, які прикриваються, або виконуючи політ по самостійному маршруту. При прикритті бойових порядків методом супроводу постановники перешкод виконують політ у складі груп, які прикриваються, або вище них.

6.5.6.5. В польоті по самостійному маршруту вертольоти-постановники перешкод вмикання засобів РЕБ виконують на заданих рубежах у визначений час.

6.5.7. Пошук і рятування екіпажів вертольотів (літаків), що зазнали лиха

6.5.7.1. Пошук і рятування екіпажів вертольотів (літаків), які зазнали лиха, здійснюються спеціально підготовленими вертолітними підрозділами (екіпажами) самостійно або у взаємодії з підрозділами пошуково-рятувальної служби.

6.5.7.2. В ході виконання бойових завдань вертолітною частиною (підрозділом) зі складу бойових порядків рішенням командира виділяються екіпажі вертольотів для проведення пошуково-рятувальних робіт безпосередньо в інтересах вертолітної частини (підрозділу). Виділені вертольоти, як правило, слідує у замикаючій частині бойового порядку і виконують загальне завдання.

6.5.7.3. Рішення на евакуацію екіпажів, які зазнали лиха, у бойовому порядку приймає командир групи (ведучий). В залежності від обстановки, яка склалась, він визначає наряд сил для проведення рятувальних робіт або виводить із загального бойового порядку всю групу рятування, доповівши про своє рішення на ПУ.

6.5.7.4. Чергування вертолітних підрозділів (екіпажів), виділених для проведення пошуково-рятувальних робіт (далі – ПРР), здійснюється на спеціально підготовлених майданчиках поблизу лінії бойового зіткнення або в повітрі.

6.5.7.5. Завдання черговим екіпажам вертольотів на проведення ПРР

ставить старший ПУ або командир вертолітної частини (підрозділу) особисто або по технічних засобах зв'язку, в якому, по можливості, вказуються:

час, район, тип вертольоту (літака) та характер події;

склад екіпажу та його стан;

вісь маршруту (маршрут) і висота польоту над своєю територією;

коридор і висота прольоту лінії бойового зіткнення;

способи пошуку та порядок повідомлень про хід і результати ПРР;

порядок взаємодії з вертольотами (винищувачами) забезпечення;

стан і прогноз погоди по маршруту та в районі пошуку;

необхідні дані про зосередження військ противника та його ППО по маршруту польоту і в районі ПРР та інші дані в залежності від конкретної обстановки.

6.5.7.6. Вихід чергових вертольотів до місця приземлення (приводнення) екіпажу, який зазнав лиха, здійснюється візуально з використанням радіотехнічних і світлотехнічних засобів, а також наведенням екіпажами вертольотів (літаків). Пошук здійснюється на висотах і швидкостях, які забезпечують найкращі умови для виявлення об'єкта, безпеку польоту і найменшу можливість ураження засобами ППО противника.

6.5.7.7. Пошуково-рятувальні роботи, як правило, здійснюються парою вертольотів. При цьому один з них евакуює екіпаж, який зазнав лиха (посадковим способом або з режиму висіння), інший – прикриває дії першого вертольоту, ізолюючи своїм вогнем місце ПРР від впливу противника.

6.5.7.8. Евакуація тих, що зазнали лиха на водній поверхні, проводиться шляхом скидання їм з вертольоту рятувальних засобів із наступним підйомом людей на борт вертольоту з режиму висіння, а при необхідності і буксируванням плавзасобів з екіпажем, який зазнав лиха, до узбережжя.

6.5.8. Аеромедична евакуація

6.5.8.1. Аеромедична евакуація на вертольотах проводиться з районів дій десантів, військ, які діють в оточенні та загальновійськових з'єднань (частин), інших складових сил оборони, які виконують завдання у відриві від головних сил. Для евакуації поранених (хворих) з районів бойових дій можуть використовуватися зворотні вильоти вертольотів, які незавантажені, а за потреби – виділяється вертолітний підрозділ (екіпаж) для виконання тільки цього завдання. Вертольоти, які залучаються для аеромедичної евакуації, обладнуються в санітарному варіанті. Зліт вертольотів з майданчику (аеродрому) завантаження поранених (хворих), як правило, здійснюється по готовності вертолітного підрозділу (екіпажу) до вильоту. При виконанні завдань аеромедичної евакуації на борту вертольоту повинен знаходитись підготовлений до надання медичної допомоги персонал, який здійснює супроводження поранених (хворих) під час польоту.

Глава VII

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

7.1. Зміст забезпечення

7.1.1. Забезпечення бойових дій вертолітних частин (підрозділів) полягає в підготовці та здійсненні заходів, спрямованих на підтримку їх у високій ступені бойової готовності, збереження боєздатності, створення сприятливих умов для успішного і своєчасного виконання поставлених завдань, а також запобіганні раптових дій противника, зниження ефективності його ударів.

7.1.2. Планування та здійснення заходів забезпечення бойових дій здійснюється в рамках підготовки та планування бойових дій.

7.1.3. Заходи забезпечення бойових дій організуються завчасно та здійснюються безперервно при підготовці та в ході бойових дій на підставі рішення командира і розпоряджень вищих штабів.

7.1.4. За своєчасну організацію заходів забезпечення відповідають начальник штабу та заступники командира, а за їх здійснення – начальники відповідних служб та командири підрозділів забезпечення.

7.1.5. Завдання із забезпечення бойових дій відображаються у бойових наказах (розпорядженнях) або доводяться розпорядженнями з відповідних видів забезпечення.

7.1.6. За характером завдань (заходів) забезпечення бойових дій поділяється на розвідувальне, логістичне, медичне, морально-психологічне та підтримку бойових дій.

7.2. Розвідувальне забезпечення

7.2.1. Розвідувальне забезпечення вертолітних частин (підрозділів) здійснюється з метою своєчасного отримання розвідувальної інформації, необхідної для виконання ними завдань.

7.2.2. Основними завданнями розвідувального забезпечення є:
здобування, обробка та надання в установленому порядку розвідувальної інформації для забезпечення прийняття рішень;

планування розвідувального забезпечення в інтересах ведення бойових дій;

контроль результатів авіаційних та інших ударів;

визначення погоди, ступеня радіоактивного та хімічного зараження атмосфери на маршрутах польотів і в районах бойових дій;

доведення розвідувальної інформації до об'єднань, з'єднань, частин та підрозділів під час підготовки та в ході ведення бойових дій;

7.2.3. Вертолітні підрозділи (екіпажі) ведуть повітряну розвідку (далі – ПвР). З метою підвищення достовірності даних ПвР організується взаємодія з органами управління розвідкою інших видів ЗС та складових сил оборони.

7.2.4. ПвР в залежності від часу проведення і поставлених завдань поділяється на завчасну, дорозвідку та контрольну.

7.2.5. Завчасна ПвР проводиться при наявності недостатньої розвідувальної інформації для планування операції (бойових дій). Вона організовується вищим штабом, а в окремих випадках – рішенням командира вертолітної частини (підрозділу).

7.2.6. Дорозвідка проводиться для уточнення даних про положення і стан об'єктів, їх ППО, радіаційну обстановку, погоду на маршруті та в районах бойових дій. Вона виконується, як правило, безпосередньо перед нанесенням ударів по рухомих об'єктах та перед висадкою повітряного десанту. Дорозвідка організовується штабом вертолітної частини (підрозділу) або вищим штабом.

7.2.7. Контрольна ПвР проводиться в ході та після авіаційного удару для визначення його результатів. Вона організовується штабом вертолітної частини (підрозділу), а за необхідності – вищим штабом.

7.2.8. Під час організації ПвР основна увага зосереджується на своєчасному доведенні розвідувальної інформації до зацікавлених посадових осіб. З цією метою на ОКП (ПУ) розгортаються пункти прийому даних ПвР з борту вертольоту.

7.2.9. За організацію ПвР відповідає начальник штабу вертолітної частини (підрозділу). Безпосереднім організатором заходів ПвР є начальник розвідки.

7.2.10. Крім ПвР вертолітною частиною (підрозділом) ведеться наземна радіолокаційна розвідка. Вона виконується шляхом спостереження наземними радіоелектронними засобами за польотами авіації противника для своєчасного виявлення цілей, визначення їх належності та забезпечення командира розвідувальною інформацією.

7.3. Логістичне забезпечення

7.3.1. Логістичне забезпечення здійснюється з метою підтримання високої бойової готовності та боєздатності, задоволення потреб вертолітних частин (підрозділів) у матеріальних засобах, послугах та створення сприятливих умов для виконання ними завдань за призначенням.

7.3.2. Основними завданнями логістичного забезпечення є:

визначення потреб в озброєнні, військовій та спеціальній техніці, матеріально-технічних засобах і послугах;

планування логістичного забезпечення бойових дій;

отримання та зберігання озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріально-технічних засобів, їх ремонт і технічне обслуговування;

організація експлуатації (використання) озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріально-технічних засобів, а також реалізації, списання та утилізації надлишкового (непридатного) військового майна;

забезпечення вертолітних частин (підрозділів) послугами для створення необхідних житлово-побутових умов особового складу (забезпечення продовольством (організація харчування), лазне-прального торгівельно-побутового обслуговування тощо);

створення запасів озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріально-технічних засобів, їх накопичення, відновлення замість витрачених (втрачених), ешелонування, утримання у стані, який забезпечить приведення вертолітних частин (підрозділів) в готовність до застосування та розосередження відповідно до завдань, що виконуються;

планування та здійснення військових перевезень;

розквартирування сил і засобів вертолітних частин (підрозділів);

організація технічного обслуговування та експлуатації об'єктів військової інфраструктури.

7.3.3. До специфічних видів логістичного забезпечення армійської авіації відносяться інженерно-авіаційне, ракетно-технічне, інженерно-аеродромне, аеродромно-технічне забезпечення.

7.3.4. Інженерно-авіаційне забезпечення організовується і проводиться з метою утримання АТ, засобів її експлуатації та ремонту в постійній справності та готовності до ведення бойових дій, досягнення безвідмовності та високої ефективності їх застосування.

7.3.5. Інженерно-авіаційне забезпечення включає:

розробку та проведення заходів щодо утримання АТ, засобів її експлуатації та ремонту в справності й постійній готовності до застосування;

технічну експлуатацію та ремонт АТ;

організацію експлуатації АТ;

підтримку заданої надійності АТ та проведення заходів щодо забезпечення безпеки польотів;

організацію та проведення всіх видів підготовки АТ до застосування в задані терміни;

організацію та проведення ремонту АТ, яка отримала бойові та експлуатаційні пошкодження;

навчання інженерно-технічного та льотного складу експлуатації і ремонту АТ;

планування та виконання інженерних розрахунків щодо застосування АТ, обґрунтування потрібних сил і засобів для її експлуатації та ремонту;

облік наявності та стану АТ;

проведення аналізу результатів застосування АТ і розробку заходів для підвищення ефективності її застосування;

планування та проведення заходів щодо підтримання високої технологічної дисципліни ІТС.

7.3.6. Ракетно-технічне забезпечення організовується і проводиться з метою підготовки до бойового застосування АЗУ, їх утримання у встановлених ступенях готовності, забезпечення безвідмовної дії і безпеки під час роботи з ними.

7.3.7. Ракетно-технічне забезпечення включає:

заходи із переведення АЗУ у встановлений ступінь готовності;

підготовку, доставку АЗУ на вертольоти;

технічне обслуговування АЗУ, виконання на них регламентних робіт;

ремонт несправних АЗУ і засобів їх підготовки;

відновлення технічного ресурсу АЗУ;
контроль виконання правил безпеки під час роботи з АЗУ, їх зберігання, транспортування і підготовки до бойового застосування;
евакуацію АЗУ або їх знищення у випадку виникнення загрози захоплення противником;
забезпечення експлуатації контрольно-перевірочної апаратури керованих ракет, навантажувально-розвантажувальних засобів і агрегатів електрогазового постачання;
ліквідацію наслідків аварій з АЗУ.

7.3.8. Інженерно-аеродромне забезпечення здійснюється інженерно-аеродромними підрозділами з метою своєчасної підготовки і розвитку аеродромної мережі, яка створюється з урахуванням забезпечення високої боєготовності і живучості авіаційних частин (підрозділів), їх розосередженого базування та можливості маневру в ході бойових дій.

7.3.9. Інженерно-аеродромне забезпечення включає:
пошук, відновлення та удосконалення аеродромів (майданчиків);
підготовку під'їзних шляхів до аеродромів (майданчиків);
проведення інженерних заходів щодо підвищення живучості авіаційних частин і маскування аеродромів (майданчиків), утримання їх в постійній експлуатаційній готовності;

улаштування інженерних загороджень для прикриття аеродромів (майданчиків);

виконання інженерних заходів з ліквідації наслідків ударів противника по аеродромах (майданчиках).

7.3.10. Утримання в постійній готовності аеродрому до експлуатації здійснюється силами і засобами підрозділу аеродромно-технічного забезпечення. За необхідності рішенням старшого начальника для прискорення відновлення зруйнованого аеродрому додатково залучаються інженерно-аеродромні підрозділи.

7.3.11. Аеродромно-технічне забезпечення організовується та здійснюється з метою безпосереднього забезпечення на аеродромах (майданчиках) польотів авіаційних частин (підрозділів) та окремих ЛА.

7.3.12. Аеродромно-технічне забезпечення включає:
підготовку персоналу з АТЗ польотів, аеродрому (майданчиків), аеродромних споруд, будівель, аеродромного обладнання, засобів аеродромно-технічного забезпечення до виконання бойового завдання вертолітними підрозділами;

забезпечення ЛА електричною енергією, кондиційними ПММ, стисненими, зрідженими газами, іншими матеріальними засобами та своєчасну їх подачу до ЛА;

організацію харчування авіаційного персоналу та створення умов для відпочинку і обігріву льотного складу, персоналу з технічної експлуатації ЛА та іншого персоналу, який постійно виконує роботи на аеродромі (майданчиках);

евакуацію вертольотів, що зазнали аварії або здійснили вимушену посадку.

7.3.13. Аеродромно-технічне забезпечення здійснюється підрозділом аеродромно-технічного забезпечення.

7.3.14. Логістичне забезпечення організовується на підставі рішення командира вертолітної частини (підрозділу) та розпоряджень старших начальників і безпосередньо здійснюється командирами підрозділів (начальниками служб) логістичного забезпечення.

7.3.15. Під час ведення бойових дій виконання завдань логістичного забезпечення здійснюється в єдиній системі, яка включає органи управління логістичними забезпеченням та підпорядковані їм сили та засоби логістичного забезпечення.

7.4. Медичне забезпечення

7.4.1. Медичне забезпечення бойових дій організовується і здійснюється з метою підтримання високого рівня боєздатності шляхом збереження і зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню і розповсюдженню хвороб, надання медичної допомоги, лікування та найшвидшого відновлення його боєздатності (працездатності) після поранень, захворювань і травм.

7.4.2. Основними завдання медичного забезпечення є:

організація та проведення заходів щодо надання медичної допомоги пораненим, травмованим і хворим, їх лікування та відновлення боєздатності (працездатності);

організація і здійснення медичних заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я особового складу для підтримання його боєздатності, запобігання виникненню і розповсюдженню захворювань;

постійне вдосконалення системи медичного забезпечення на основі глибокого аналізу характеру підготовки і ведення бойових дій, особливостей виникнення, характеру та перебігу бойових уражень, травм і захворювань, досягнень медичної науки і практики, досвіду роботи медичної служби в бойових умовах.

7.4.3. Медичне забезпечення включає: організаційні, лікувально-евакуаційні, санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи, медичну розвідку, заходи щодо медичного забезпечення бойових дій, захисту особового складу від впливу вражаючих факторів радіаційного, хімічного та біологічного походження, а також медичне постачання.

7.4.4. Лікувально-евакуаційні, санітарно-гігієнічні і протиепідемічні заходи на аеродромі (майданчику) та медичне забезпечення бойових дій організовує начальник медичної служби.

7.4.5. Евакуація поранених і хворих із числа льотного та інженерно-технічного складу з термінами лікування до 30 діб та перспективних до повернення на льотну роботу проводиться до військово-польових госпіталів. Евакуація решти поранених та хворих, які потребують кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги, здійснюється до військово-медичних клінічних центрів Міністерства оборони України та лікувальних закладів Міністерства охорони здоров'я за територіальним принципом.

7.5. Морально-психологічне забезпечення

7.5.1. Морально-психологічне забезпечення бойових дій здійснюється з метою формування, підтримання та поновлення морально-психологічного стану особового складу вертолітних частин (підрозділів), необхідного для успішного виконання завдань за призначенням.

7.5.2. Основними завданнями морально-психологічного забезпечення є:
планування, організація та управління морально-психологічним забезпеченням підготовки та ведення бойових дій;

безперервний збір інформації, аналіз та оцінювання суспільно-політичної обстановки в державі, районах базування та прогнозування можливих варіантів її розвитку;

оцінювання, формування та підтримання необхідного рівня морально-психологічного стану особового складу вертолітних частин (підрозділів) та прогнозування динаміки його можливих змін;

організація комплексу заходів щодо прогнозування, запобігання та нейтралізації наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу противника на особовий склад;

організація внутрішньо-комунікативної роботи з особовим складом підрозділів, інформаційного супроводу, формування позитивного іміджу захисника Батьківщини;

організація заходів психологічного забезпечення.

7.6. Підтримка бойових дій

7.6.1. Підтримка бойових дій (радіоелектронна боротьба; інженерна підтримка; топогеодезична та навігаційна підтримка; гідрометеорологічна (метеорологічна) підтримка; радіаційний, хімічний, біологічний захист) здійснюється з метою створення сприятливих умов, забезпечення успішної підготовки і ведення бойових дій та зниження ефективності застосування сил і засобів противника.

7.6.2. Специфічними складовими підтримки бойових дій авіації є: штурманське, радіотехнічне (радіолокаційне і радіосвітлотехнічне) та пошуково-рятувальне забезпечення.

7.6.3. Радіоелектронна боротьба організовується та ведеться з метою:
дезорганізації системи управління, сил та засобів ППО противника;
зниження ефективності ударів противника по аеродромах (майданчиках), ПУ та інших наземних об'єктах вертолітних частин (підрозділів) з використанням технічних засобів;

підвищення стійкості роботи систем та засобів управління своїми частинами (підрозділами, екіпажами) та озброєнням вертольотів в умовах ведення противником РЕБ та виключення взаємного впливу радіоелектронних засобів.

7.6.4. Мета РЕБ досягається:

вогневим ураженням основних ПУ, радіоелектронних об'єктів ППО, авіації, систем розвідки та РЕБ противника;

радіоелектронним придушенням його систем і засобів управління військами та зброєю, ППО та авіації;

проведенням організаційних і технічних заходів щодо радіоелектронного захисту своїх систем і засобів управління, забезпечення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів.

7.6.5. Радіаційний, хімічний, біологічний (далі – РХБ) захист організовується та здійснюється з метою:

максимального зменшення втрат вертолітних частин (підрозділів) від зброї масового ураження;

посилення захисту від високоточної та іншої зброї з використанням аерозолів (димів);

запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та аварій, пов'язаних із розповсюдженням радіоактивних та сильнодіючих отруйних речовин, а також забезпечення радіаційної безпеки льотних екіпажів у польоті.

7.6.6. Забезпечення РХБ захисту включає:

розвідку та оцінку РХБ обстановки у районах базування, бойових дій та на маршрутах переміщення повітряних (льотних) та наземних ешелонів;

ліквідацію наслідків РХБ зараження вертольотів, спеціальної техніки, ділянок місцевості та споруд;

підтримання безпеки дій військ за умов застосування противником зброї масового ураження;

аерозольну (димову) протидію технічним системам розвідки та ураження противника.

7.6.7. Штурманське забезпечення полягає в організації і проведенні заходів, спрямованих на:

своєчасне надання командирів довідкових даних, штурманських розрахунків і пропозицій, необхідних для вироблення замислу;

досягнення високої точності навігації та ефективності бойового застосування АЗУ (десантування), РЕБ, розвідки, наведення ЛА на наземні (морські) цілі.

7.6.8. До основних заходів штурманського забезпечення відносяться:

вивчення та оцінка обстановки в штурманському відношенні;

підготовка довідкових даних і виконання необхідних штурманських розрахунків;

участь у виробленні командиром замислу на бойові дії шляхом доповіді йому обґрунтованих розрахунками пропозицій;

організація застосування засобів РТЗ польотів (спільно з начальником зв'язку та РТЗ);

розроблення розпорядження зі штурманського забезпечення (штурманського плану бойового польоту) та контроль його виконання;

організація підготовки льотного складу і обслуг ПУ у штурманському відношенні до ведення бойових дій;

вирішення питань штурманського забезпечення в ході бойових дій.

7.6.9. Штурманське забезпечення організовується і здійснюється старшим штурманом бригади (вертолітної ескадрильї) на підставі рішення командира і розпорядження зі штурманського забезпечення вищого штабу.

7.6.10. Навігаційна підтримка здійснюється з метою досягнення найбільшої точності визначення місцезнахоження військ, озброєння та військової техніки, підвищення ефективності управління та бойового застосування. Вона включає:

- навігаційне обладнання району бойових дій;

- визначення основних параметрів роботи навігаційних систем для їх використання у мирний та воєнний час;

- оснащення вертолітних частин (підрозділів) апаратурою споживача навігаційної інформації та її програмним забезпеченням.

7.6.11. Топогеодезична підтримка організовується та здійснюється з метою своєчасної підготовки топогеодезичних даних, необхідних командирі, штабу та льотному складу для планування, організації та ведення бойових дій.

7.6.12. Основні заходи топогеодезичної підтримки:

- своєчасне забезпечення авіаційних частин топографічними і спеціальними картами, каталогами координат геодезичних і гравіметричних пунктів, а також розробка і доведення топогеодезичної інформації;

- топогеодезична підготовка аеродромів (майданчиків) базування авіаційних частин, позиційних районів радіотехнічних систем навігації і АСУ;

- забезпечення штабів розрахунково-геодезичними даними для організації та ведення бойових дій.

7.6.13. Метеорологічна підтримка організовується та здійснюється з метою урахування метеорологічних умов під час підготовки та ведення бойових дій, використання їх для ефективного застосування зброї та бойової техніки, забезпечення безпеки польотів і проведення заходів щодо захисту авіаційних частин від зброї масового ураження.

7.6.14. Основні заходи метеорологічної підтримки:

- організація спостережень за станом погоди біля землі та на висотах до практичної стелі вертольотів, за перельотами птахів у районах аеродромів;

- збір метеорологічної інформації, підготовка аеросиноптичних матеріалів;

- своєчасне забезпечення командира, штабу, обслуг ПУ, льотного складу, начальників служб усіма видами даних, необхідних для оцінки метеорологічної обстановки;

- організація та здійснення оповіщення та попередження органів управління, льотного складу про небезпечні явища погоди;

- розробка пропозицій з урахування метеорологічних умов під час виконання бойових завдань, організації і проведення радіолокаційної та ПвР погоди;

- підготовка даних, необхідних для прогнозування та оцінки РХБ обстановки.

7.6.15. Радіолокаційна розвідка погоди проводиться обслугами штатних РЛС підрозділів зв'язку та РТЗ.

7.6.16. ПвР погоди проводиться спеціально призначеними екіпажами-розвідниками та всіма екіпажами в ході виконання бойових завдань.

7.6.17. РТЗ складається з радіолокаційного забезпечення (далі – РЛЗ) та радіо-світлотехнічного забезпечення (далі – РСТЗ).

7.6.18. РЛЗ організовується та здійснюється для вирішення завдань виявлення, розпізнавання та супроводження повітряних цілей, видачі даних повітряної обстановки на ПУ, наведення вертольотів на повітряні і наземні (морські) цілі та здійснення контролю за польотами своїх вертольотів.

7.6.19. Для РЛЗ застосовуються радіолокаційні засоби та засоби автоматизованого управління, що розміщені на місцевості для створення суцільного радіолокаційного поля в заданих межах повітряного простору.

7.6.20. В інтересах РЛЗ бойових дій вертолітних частин (підрозділів) може використовуватись інформація про повітряну обстановку, що надходить від вищих, підпорядкованих і взаємодіючих ПУ, а також авіаційних комплексів радіолокаційного дозору.

7.6.21. РСТЗ організовується та здійснюється для вирішення завдань забезпечення екіпажів вертольотів інформацією, необхідною для вирішення завдань зльоту, вертольотоводіння, посадки, цілевказання та взаємного розпізнавання авіації та наземних військ, а також управління авіацією.

7.6.22. Для РСТЗ застосовуються засоби, що розміщуються на аеродромах (майданчиках) і підходах до них по типових схемах, а також засоби, розгорнуті рішенням вищих та взаємодіючих штабів.

7.6.23. Пошуково-рятувальне забезпечення організовується та здійснюється з метою надання допомоги екіпажам та пасажиром ЛА, що зазнали лиха на своїй території або на території противника, шляхом організації їх пошуку та евакуації спеціально виділеними силами і засобами.

7.6.24. До основних заходів пошуково-рятувального забезпечення відносяться:

- забезпечення льотного складу спеціальними аварійно-рятувальними засобами та їх підготовка до застосування;

- підготовка льотного складу до вимушеного покидання вертольотів в аварійній ситуації, використання аварійно-рятувальних засобів, приземлення (приводнення) та бойового виживання;

- оснащення та комплектування аварійно-рятувальним, парашутно-десантним майном та спеціальним спорядженням пошуково-рятувальних вертольотів, рятувальних парашутно-десантних груп і наземних пошуково-рятувальних груп;

- підготовка в спеціальному відношенні льотних екіпажів, які залучаються до проведення пошуково-рятувальних робіт;

- організація чергування пошуково-рятувальних сил та засобів, що залучаються до пошуково-рятувальних робіт;

- підготовка обслуг ПУ, наземних пошуково-рятувальних груп і рятувальних парашутно-десантних груп (груп рятувальників) до дій під час проведення пошуково-рятувальних робіт;

- збір, узагальнення даних про льотні екіпажі, що зазнали або зазнають лиха;

організація та здійснення пошуку, надання допомоги та евакуація екіпажів і пасажирів ЛА, що зазнали лиха;

здійснення управління пошуково-рятувальними силами та засобами в ході проведення пошуково-рятувальних робіт;

забезпечення прикриття дій екіпажів, які виділені для пошуково-рятувальних робіт, призначеними авіаційними підрозділами (екіпажами);

організація та здійснення взаємодії пошуково-рятувальних підрозділів зі з'єднаннями і військовими частинами інших видів ЗС та складових сил оборони у разі проведення пошуково-рятувальних робіт.

7.6.25. Для пошуку та рятування екіпажів та пасажирів ЛА, що зазнали лиха, від вертолітної частини (підрозділу) виділяються спеціально підготовлені підрозділи (екіпажі) вертольотів, а для забезпечення їх дій інші авіаційні підрозділи винищувачів, штурмовиків або бойових вертольотів, літаки-пеленгатори і літаки-ретранслятори.

7.6.26. Для проведення радіотехнічного пошуку і ретрансляції під час проведення пошуково-рятувальних робіт можуть залучатися вертольоти всіх типів.

7.6.27. Відповідальність за виконання авіаційних пошуково-рятувальних робіт у ЗС України покладається на командувача Повітряних Сил.

7.6.28. Підтримка бойових дій планується та організовується штабом вертолітної частини (підрозділу) на підставі рішення командира та розпоряджень вищого штабу. Загальну організацію підтримки бойових дій здійснює начальник штабу вертолітної частини (підрозділу). Безпосередніми організаторами заходів підтримки бойових дій є начальники відповідних служб (відділень, груп), а виконавцями особовий склад підрозділів (служб, відділень, груп) забезпечення.

ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ**8.1. Загрози**

8.1.1. Єдиний підхід до оцінки загроз для армійської авіації Сухопутних військ ЗС України та армійської авіації держав-членів НАТО спрямований на досягнення повної взаємосумісності щодо підготовки та застосування вертолітних частин (підрозділів) та набуття спроможностей щодо спільного виконання бойових завдань [8, 9, 10].

8.1.2. Гібридні загрози з повним спектром сфер їх поширення та боротьба в складних умовах з динамічними завданнями, що швидко змінюються будуть домінувати в майбутньому безпековому середовищі. Вони можуть зірвати виконання завдань вертолітними частинами (підрозділами) через заборону повітряного руху, порушення роботи пунктів дозаправки, забезпечення АЗУ, майданчиків підскоку, аеродромів, а також можуть використовувати наші сили та засоби, погодні та екологічні обмеження, інші чинники, що впливають на використання точності навігації та інформаційних мереж (систем) тощо.

8.1.3. Використовуючи місцеве населення, інформаційні дії, кібератаки, введення в оману, терористичну діяльність, децентралізовані дії невеликих підрозділів або більш масовані звичайні операції для досягнення тактичної переваги в силах і засобах, противник безперервно адаптує свої гібридні дії для досягнення бажаного ефекту на тактичному, оперативному та стратегічному рівні ведення війни.

8.1.4. Для запобігання конфлікту та формування бажаного безпекового середовища, органи управління, що застосовують армійську авіацію повинні розуміти складність та швидкоплинність обстановки сучасних операцій (бойових дій). Розуміння можливостей та обмежень майбутніх загроз, здатність ефективно застосовувати армійську авіацію в будь-яких умовах проти широкого спектру потенційних небезпек є необхідною умовою успішних та рішучих дій угруповань військ (сил), спільних дій підрозділів (частин) усіх складових сил оборони в ході ведення об'єднаних операцій.

8.2. Сумісність з державами-членами НАТО

8.2.1. Введенням поняття повітряно-наземних операцій (AGO) здійснена інтеграція армійської авіації в загальновійськові наземні операції держав-членів НАТО [10].

8.2.2. Відповідно до вимог доктринальних документів щодо застосування сил оборони держави визначено поняття операції сил оборони, яка поєднує в собі сукупність усіх операцій об'єднаних сил [1]. Армійська авіація, як найбільш мобільний рід військ Сухопутних військ, є інтегрованою в операції об'єднаних сил. Такий підхід враховує принципи підготовки та застосування збройних сил держав-членів НАТО і єдине бачення ролі та місця армійської авіації в операціях.

8.2.3. Армійська авіація підвищує бойові можливості об'єднаних сил (угруповань військ) шляхом забезпечення підтримки в найкоротші терміни там, де умови обстановки не дозволяють діяти іншим складовим силам оборони, а тому повинна бути спроможна вести бойові дії за будь-яких умов обстановки в заданому районі операції (дій) як складова об'єднаних сил.

8.2.4. Подальше досягнення сумісності армійської авіації буде здійснюватися шляхом розвитку доктринальних документів, системи зв'язку та інформації, впровадження процедур прийняття рішень "MDP" держав-членів НАТО, діяльністю штабів за структурою НАТО, використання стандартних процедур та термінології радіообміну НАТО та Міжнародної цивільної авіаційної організації (ІСАО), інтегрування БпЛА в систему розвідки, вогневого ураження та залучення до спільного виконання завдань з вертолітними підрозділами.

8.2.5. Разом з тим, буде продовжуватись залучення визначених сил та засобів для спільного виконання завдань з державами-членами НАТО з підтримання миру та безпеки, а також проведення підготовки разом з підрозділами держав-членів НАТО в Україні та за кордоном.

8.2.6. З метою забезпечення повної сумісності зі збройними силами держав-членів НАТО, запобігання збройним конфліктам, своєчасній протидії існуючим загрозам і досягнення перемоги в сучасних операціях (діях) буде здійснюватися подальший розвиток, набуття (удосконалення) спроможностей армійської авіації для підготовки гнучких та підготовлених органів управління і вертолітних підрозділів, оснащених сучасними зразками авіаційної техніки, необхідними для здобуття переваги над противником, що забезпечить армійській авіації високу ефективність та інтеграцію у складі сил оборони держави в європейську систему колективної безпеки.

Додаток 1
до Бойового статуту Сухопутних
військ. Армійська авіація Сухопутних
військ Збройних Сил України
(пункт 1.7.22)

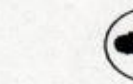
Форми бойових порядків

пеленг вертольотів

фронт вертольотів

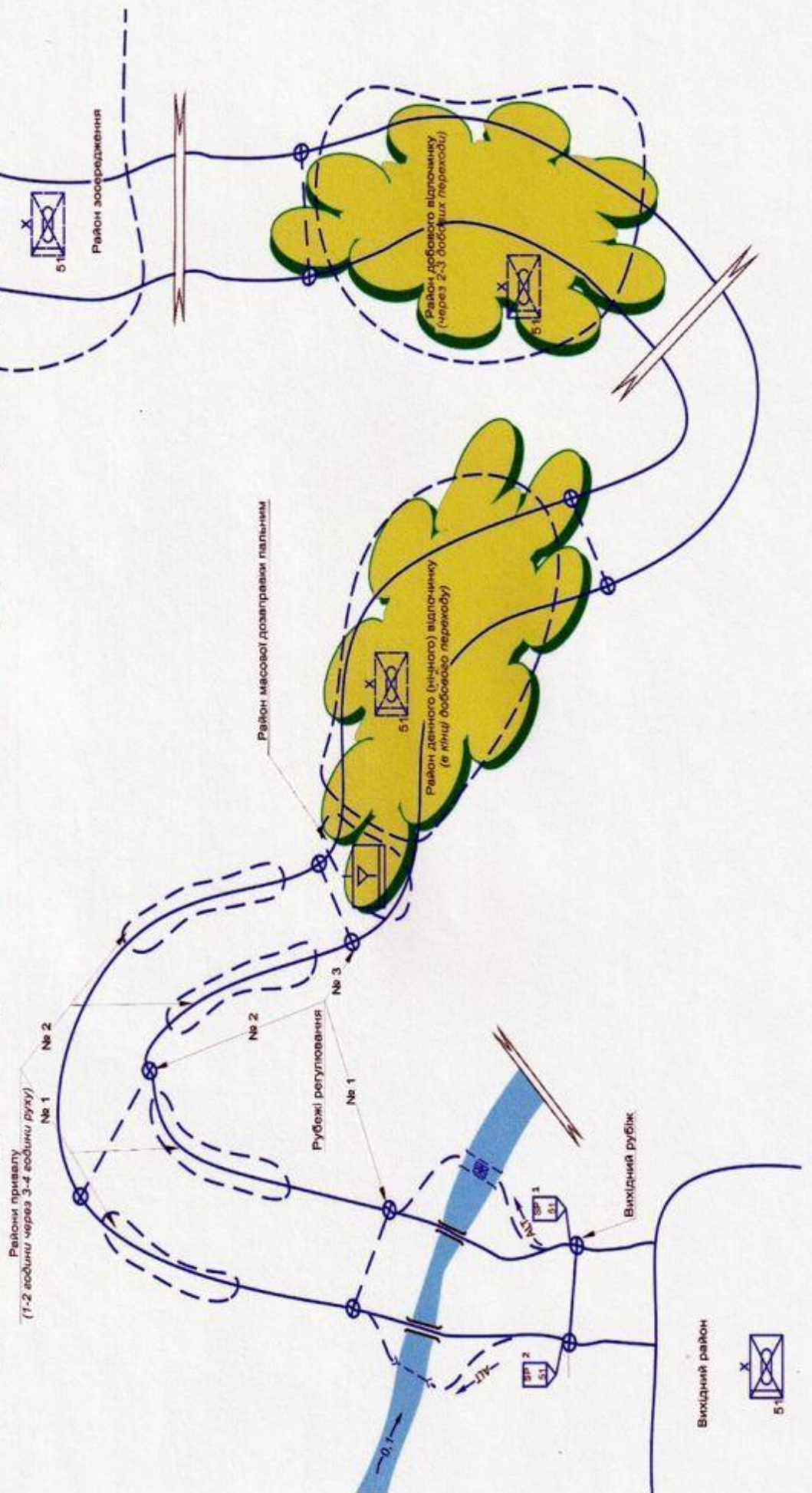
клин вертольотів

пеленг пар (в парах – пеленг вертольотів)

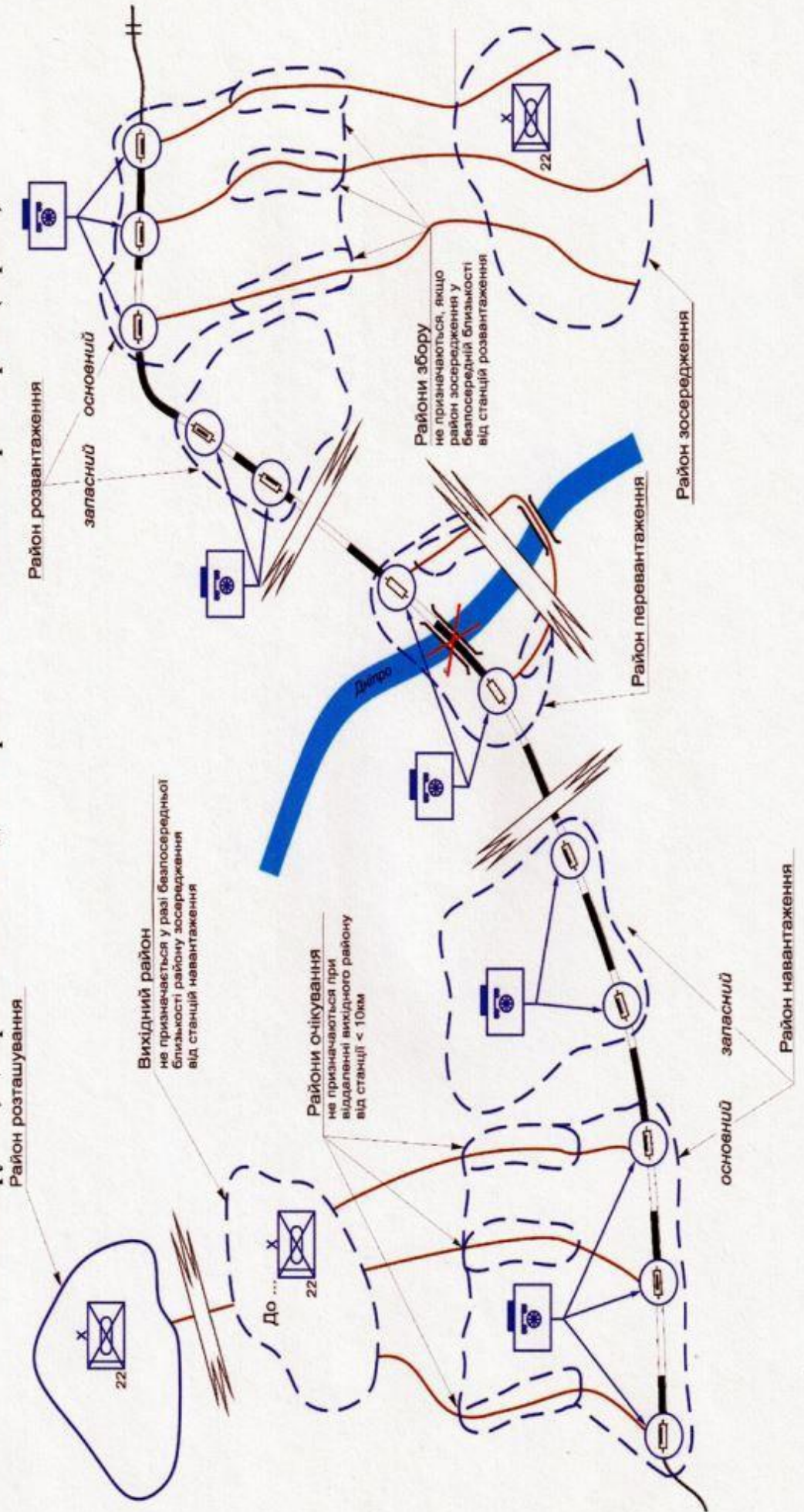
Додаток 4
до Бойового статуту Сухопутних
військ, Армійська авіація Сухопутних
військ Збройних Сил України
(пункт 3.3.5)

Райони та рубежі, що призначаються для здійснення маршу на велику відстань (варіант)

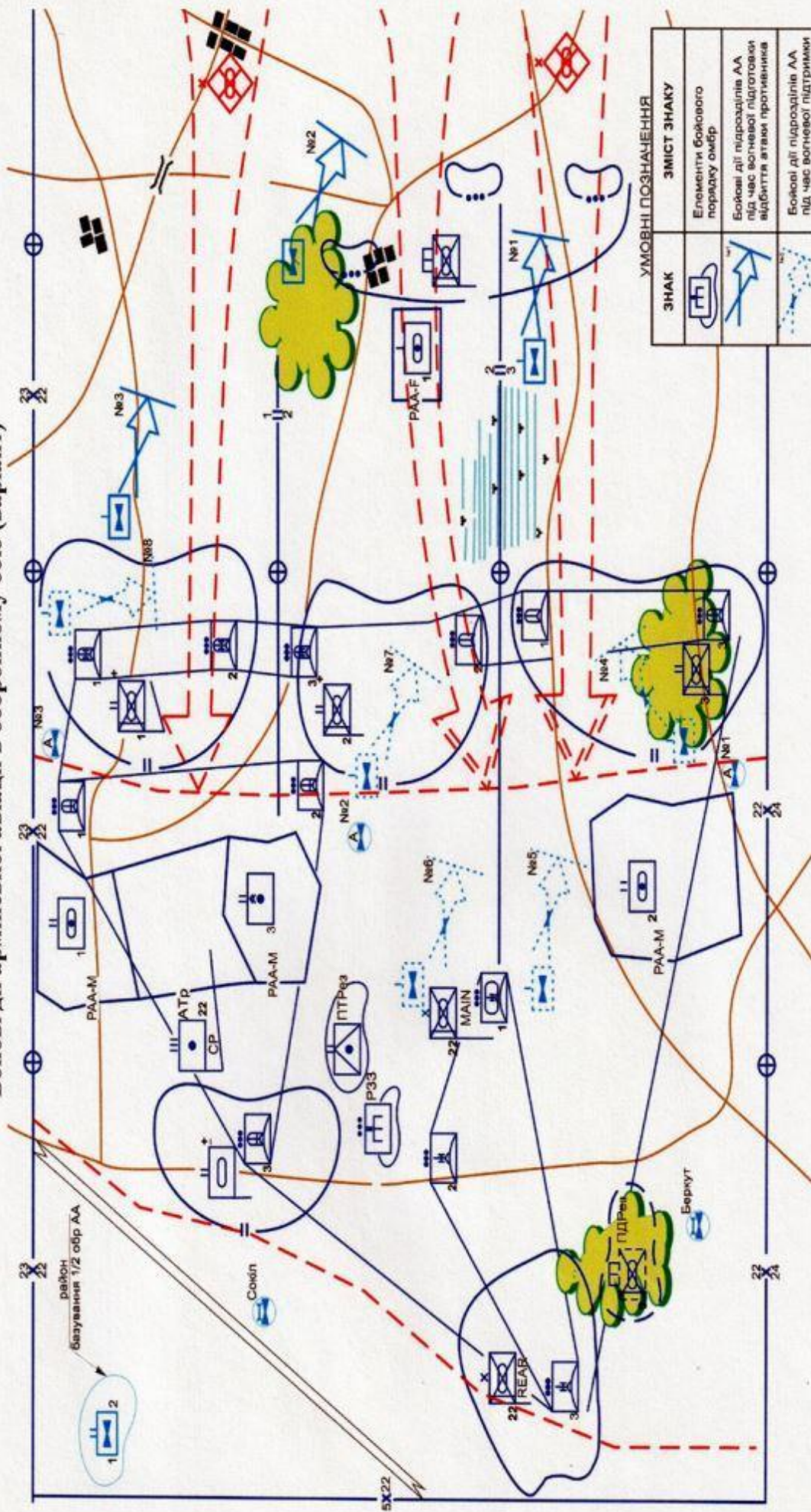
Додаток 5
до Бойового статуту Сухопутних
військ Армійська авіація Сухопутних
військ Збройних Сил України
(пункт 3.3.5)

Райони та рубежі, що призначаються під час перевезення залізничним транспортом (варіант)

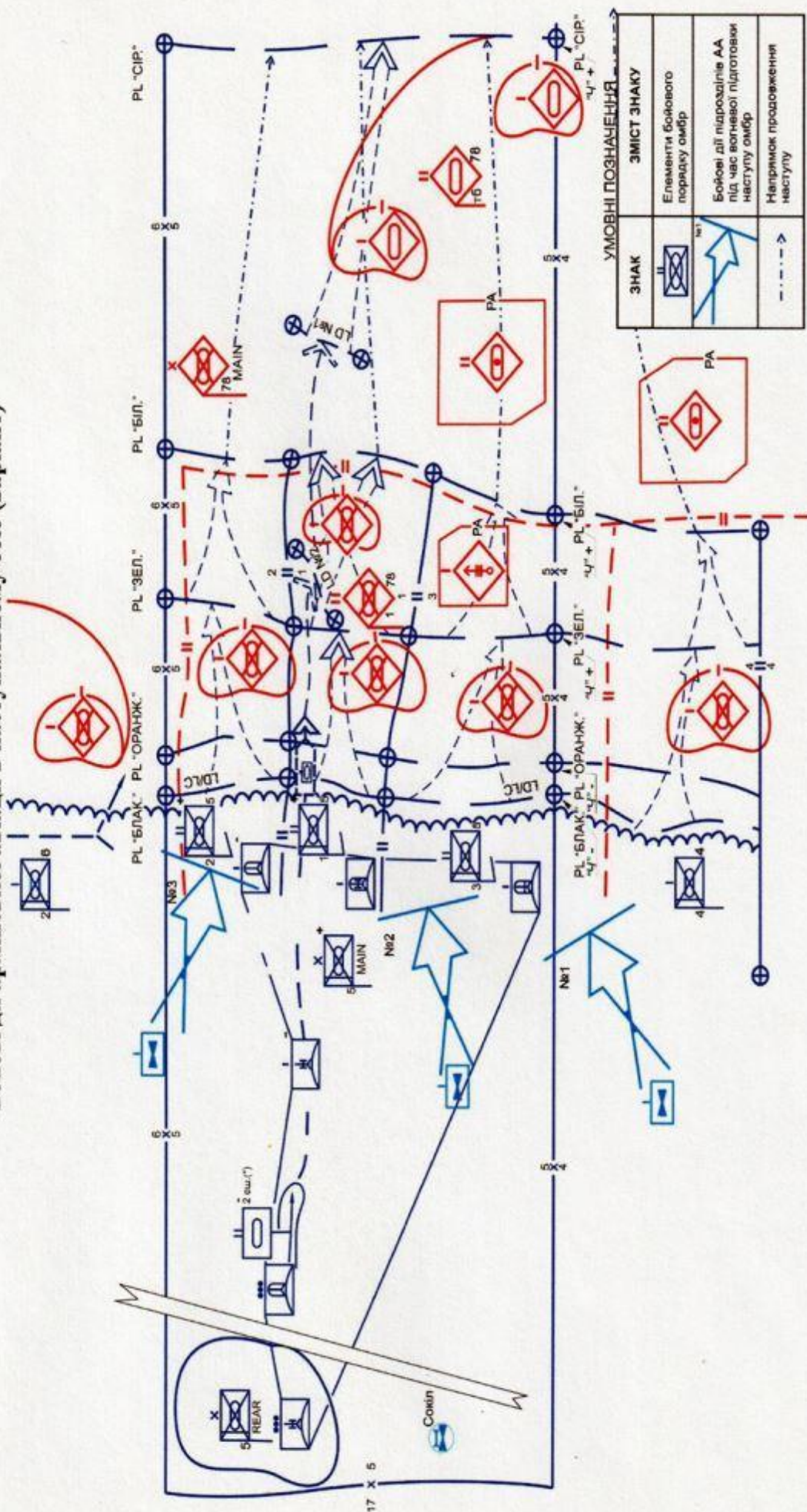
Додаток 6
до Бойового статуту Сухопутних
військ. Армійська авіація Сухопутних
військ Збройних Сил України
(пункт 6.1.7)

Бойові дії армійської авіації в оборонному бою (варіант)

Додаток 7
до Бойового статуту Сухопутних
військ, Армійська авіація Сухопутних
військ Збройних Сил України
(пункт 6.1.7)

Бойові дії армійської авіації в наступальному бою (варіант)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Тимчасова доктрина застосування сил оборони держави, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 31 березня 2020 року № 124/ДСК.
2. Доктрина підготовки сил оборони держави, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 21 січня 2020 року № 18.
3. Інструкція з діловодства у Збройних Силах України, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 07 квітня 2017 року № 124.
4. Тимчасовий порядок оформлення військових публікації у Збройних Силах України, затверджений наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 26 грудня 2018 року № 460.
5. Директива Генерального штабу Збройних Сил України “Про організацію розробки доктринальних документів Збройних Сил України ” від 13 березня 2020 року № Д-6.
6. Бойовий статут армійської авіації Сухопутних військ ЗС України, затверджений наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 09 грудня 2016 року №06.
7. Field Manual 3-0. Operations, 2017.
8. Field Manual 3-04. Army Aviation, 2015.
9. Field Manual 3-04.111. Aviation Brigades, 2007.
10. АТР-49. Use of helicopters in land operations, 2016.
11. ААР-06. NATO glossary of terms and definitions (English and French), 2017.
12. ААР-15. NATO glossary of abbreviations used in NATO documents and publications, 2016.

